

ОДБРАНА

Година IX ■ Број 190 ■ 15. август 2013. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

РЕЧНА ФЛОТИЛА ОДБРАНА СА РЕКА

Интервју

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ ДУШКО ЖАРКОВИЋ
КОМАНДАНТ 250. РАКЕТНЕ БРИГАДЕ

ГОДИНЕ ОБУКЕ У СЕКУНДАМА ГАЂАЊА

Sigurnost
Pouzdanost
Kvalitet

 Lasta
eurolines

www.lasta.rs

Vaš san pored reke

Prvi stanovi useljivi u julu 2013

Posebni uslovi za pripadnike vojske Republike Srbije

Poslovno-stambeni kompleks
„Dunavske terase“
Vojvode Micka Krstića 1,
11000 Beograd, Srbija
Tel/Fax: +381 (0)11 275 08 14
Tel/Fax: +381 (0)11 275 08 15
Mob: +381 (0)64 894 10 01
Mob: +381 (0)64 894 10 96
Mob: +381 (0)64 894 10 14

www.dunavsketerase.rs

- Visok kvalitet stanovanja
- Energetska efikasnost
- Brza komunikacija
- Mirno mesto za život
- Pogled na Dunav

Mogućnost kupovine putem subvencionisanih stambenih kredita

Stanovi od 37m² - 85m²
cena 1350€

Garažna mesta
cena 9000€

u cenu nije uračunat PDV

N SPORT n fashion

ZA ZAPOSLENE U MINISTARSTVU ODBRANE I VOJSCI SRBIJE

Za školu

**Kredit na 5 rata
bez učešća i kamate**

Za sport

Za šetnju

Bačka Palanka - Kralja Petra I 10 * Beograd - Bulevar Arsenija Čarnojevića 97a - Novi Beograd, Glavna 33 - Zemun, Knez Mihajlova 2 - Beograd, Maršala Birjuzova 1 - Beograd, TC BN BOS / Batajnički drum 1 - Zemun, TC DELTA CITY / Jurija Gagarina 16 - Novi Beograd, TC IMMO OUTLET CENTAR / Gandijeva 21/1 - Novi Beograd, TC MERCATOR / Bulevar Umetnosti 4 - Novi Beograd, TC STADION VOŽDOVAC / Zaplanska 32 - Beograd, TC UŠĆE / Bulevar Mihajla Pupina 6 - Novi Beograd * Čačak - Kosovki venac 2, Župana Stracimira 8 * Gornji Milanovac - Kneza Aleksandra 2 * Indija - Fashion park outlet / Vojvode Putnika bb * Jagodina - Knjeginje Milice 16 * Kragujevac - Kragujevačkog oktobra 78, TC PLAZA / Bulevar Kraljice Marije 23 * Kraljevo - Omladinska 13, Miloša Velikog 3 * Kruševac - Mirka Tomića 12 * Leskovac - Bulevar oslobođenja 128 * Niš - Nade Tomić 1, Obrenovićeve 41, TC MERCATOR / Vizantijski bulevar bb, Trg Kralja Aleksandra Ujedinitelja 7 * Novi Pazar - 28. novembra 52 * Novi Sad - TC SPENS / Sutjeska 2, Trg Slobode 4, TC RODIĆ / Temerinski put 50, Kralja Aleksandra 12 * Pančevo - Vojvode Radomira Putnika 1, Aviv Park / Miloša Obrenovića 12, Trg Slobode 3 * Paraćin - Vožda Karađorđa 10 * Piroć - Trg pirotskih oslobođilaca bb * Požarevac - Tabačka čaršija 9 * Smederevo - Trg Republike 10 * Sombor - Laze Kostića 3 * Sremska Mitrovica - Kralja Petra I 3a * Subotica - Korzo 11 * Šabac - TC MERCATOR / Jovana Cvijića bb, Karađorđeva 4 * Užice - Dimitrija Tucovića 97 * Valjevo - Čika Ljubina 4-6 * Vranje - Kralja Stefana Prvovenčanog 51 * Vršac - Trg Save Kovačevića 4 * Zaječar - Svetozara Markovića 9 * Zrenjanin - Kralja Aleksandra I Karađorđevića 10, Žitni trg 2

Obrazac Administrativne zabrane možete dobiti u svakoj prodavnici ili preuzeti sa sajta www.n-sport.net

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Мирјана Боровина, потпоручница

Владимир Вјештић

Биљана Миљић

Александар Петровић, поручник

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
др Миљан Милкић, Крсман Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Александар
Радић, Влада Ристић, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник),
Станислава Струњаш, Марија Марић и
Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 190

Бродови Речне флотиле

Снимио Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

- 6 Парастос жртвама операције „Олуја“
РАТНИ ЗЛОЧИН НИКАДА НЕ ЗАСТАРЕВА
- 8 Откривен споменик погинулим
пиротехничарима Војске Србије
ВЕЧНИ СПОМЕН

На Копанонику, у непосредној близини Панчићевог врха, 1. августа откривен је споменик старијим водницима прве класе Небојши Милићу и Славиши Марковићу, трагично погинулим пиротехничарима Војске Србије, на коме су урезане речи *Отргнути од заборава...*

■ ИНТЕРВЈУ

- 10 Бригадни генерал Душко Жарковић, командант
250. ракетне бригаде

ГОДИНЕ ОБУКЕ У СЕКУНДАМА ГАЂАЊА

■ ОДБРАНА

- 18 Тренаж ронилаца Речне флотиле
ПОДВОДНО ПРЕТРАЖИВАЊЕ
- 20 Центар за обуку и усавршавање подофицира
УСКАКАЊЕ У ВОЗ У ПОКРЕТУ
- 24 Инжињеријски батаљон Треће бригаде
МОСТ ИЗМЕЂУ ВОЈСКЕ И НАРОДА
- 26 Гађање пешадијског батаљона Прве бригаде
КАД ОДЈЕКНУ КУЧАЈСКЕ ПЛАНИНЕ

Парастос жртвама операције „Олуја“

РАТНИ ЗЛОЧИН НИКАДА НЕ

Ми немамо право да заборавимо страشان злочин етничког чишћења, најтежи после Другог светског рата на европском тлу. Много убијених, много страдалих, нажалост без озбиљне одговорности за оне који су те злочине починили или су за те злочине одговорни, рекао је први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић после парастоса жртвама „Олује“

Србије, чланови породица убијених и несталих и бројни грађани.

Према речима министра Вучића, ово је тужан дан за целу Србију, не само за крајишке Србе.

– Народ не можете да делите и ми немамо право да заборавимо страشان злочин етничког чишћења, рекао бих, најтежи после Другог светског рата на европском тлу. Много убијених, много страдалих, нажалост без озбиљне одговорности за оне који су те злочине починили или су за те злочине одговорни – истакао је министар Вучић, додајући да је наша порука и поука из свега што се нашем народу догодило то да је неопходно створити јаку и моћну Србију, и да је то једини начин да помогнемо нашем народу ма где он живео.

Парастос страдалима у „Олуји“, хрватској војно-полицијској акцији у којој је пре осамнаест година више хиљада Срба убијено, прогнано и нестало, одржан је у Цркви Светог Марка у Београду, Храму Христа Спаситеља у Бањалуци, храмовима и гробљима у Србији и Републици Српској.

Парастосу у Београду, који је служио владика Атанасије Ракита са свештенством, присуствовали су председник Скупштине Србије Небојша Стефановић, први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, председник Коалиције удружења избеглица Миодраг Линта, припадници Министарства одбране и Војске

Вучић је такође нагласио да је упућен апел међународној заједници и уколико наша снага и економски углед у свету буде већи, тај ће апел имати већу снагу да одговорни за те тешке злочине буду кажњени, јер ратни злочин никада не застарева.

– Што се тиче различитих осећања, ја сам о томе говорио у Загребу, а говорићу на исти начин и овде у Београду. Ми Срби имамо право да кажемо да је туга доминантно осећање код нас, али смо имали и довољно снаге да презремо оне који су под нашим именом чинили злочине. Надамо се да ће сви други људи овде на балканском простору имати снаге да презру оне који су у њихово име чинили најтеже злочине према и против српског народа – нагласио је министар Вучић.

Упитан шта се дешава са решавањима отворених питања на релацији са Хрватском везаних за имовину Срба, станарска права, пензије, Вучић је рекао да се све то померило са мртве тачке и да Србија испуњава свој део договора постигнутог приликом његове посете Загребу.

– Очекујемо од њих да се коначно крене са исплатом пензија и реши питање станарских права, а радимо и на

застарева

повраћају земљишта које је отето – казао је Вучић и додао да има много проблема на чијем решавању Србија и Хрватска сада заједно раде и нагласио да ће положај Срба у Хрватској, али и избеглих, у будућности бити бољи и да ће они осетити већу бригу и снагу Србије. Вучић је рекао и да упркос различитим ставовима, Србија и Хрватска покушавају да на рационалној основи поставе своје односе и да решавају проблеме.

Протеривање Срба

Одлука о почетку акције „Олуја“ је на предлог тадашњег команданта сектора Југ, хрватског генерала Анте Готовине, донета на Брионима, 31. јула 1995. На том састанку, у Титовој вили, председник Хрватске Фрањо Туђман јасно је дефинисао циљ операције, поручивши да треба нанети „такве ударце Србима да практично нестану с ових простора“.

А 4. августа, у четири сата ујутру, почела је „Олуја“. Већ идућег дана, око 10 сати, у „окупирани Книн“ ушли су припадници 4. и 7. гардијске бригаде.

„Тачно у подне тадашњи председник Фрањо Туђман грађанима је објавио вест да је Книн ослобођен. На книнској се тврђави поновно завијорила хрватска застава“, објавио је хрватски портал „Индекс“.

За злочине почињене у операцији „Олуја“ хрватски генерали Анте Готовина и Младен Маркач прво су осуђени, а затим ослобођени на суду у Хагу.

Непробројане жртве

Према речима председника Комисије за нестала лица Владе Србије, Вељка Одаловића, на основу евиденције која је усаглашена са хрватском страном, са простора Хрватске се укупно око 2.400 лица води као нестало, а од тога је око 1.400 особа српске националности, 403 наша држављанина, а остало су Срби, који су свој нестанак пријавили код наше комисије, односно који су протерани и прогнани.

И осамнаест година после, ексхумације још трају, а неке од гробница нису ни отворене, па отуда и различити подаци о броју погинулих, несталих и прогнаних, којих је, према подацима Документационог центра „Веритас“, најмање 250.000.

Директор „Веритаса“ Саво Штрбац изјавио је да је агресија према Србима у западној Крајини извршена упркос чињеници да су политички представници Срба само дан раније потписали споразум о мирном решавању сукоба.

– Током само неколико дана неравноправне борбе сломљен је отпор српске војске Крајине, а српски народ, њих 220.000, тада је кренуо у највећу сеобу, на исток, браћи по вери – рекао је Штрбац обраћајући се присутнима испред Храма Христа Спаситеља у Бањалуци, где је паљењем свећа обележена 18. годишњица војно-полицијске акције „Олуја“.

Он је нагласио да се на евиденцији „Веритаса“ налазе имена 1.838 погинулих и несталих Срба, међу којима је 1.185 цивила од који је половина била старија од 60 година.

Хашки трибунал је пресудио да „Олуја“ представља удружени злочиначки подухват с циљем да се протерају Срби из Книнске крајине. Тада је из Книна и Книнске крајине протерано више од двеста хиљада људи. У километарским колонама које су се 4. августа 1995. године из западне Хрватске упутиле ка Србији, нажалост није било и око две хиљаде погинулих у једној од најсуровијих акција хрватске војске. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Откривен
споменик
погинулим
пиротехничарима
Војске Србије

Вечни СПОМЕН

На Копаонику, у непосредној близини Панчићевог врха, 1. августа откривен је споменик старијим водницима прве класе Небојши Милићу и Славиши Марковићу, трагично погинулим пиротехничарима Војске Србије, на коме су урезане речи *Отргнути од заборава...*

Венац Министарства одбрана и Војске Србије на споменик је положила делегација у којој су били начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, командант ВиПВО генерал-мајор Ранко Живак и главни подофицир Војске Србије заставник прве класе Милојко Милосављевић.

– Старији водници Милић и Марковић, искусни професионалци, дали су оно што је сваком човеку највредније – своје животе, извршавајући задатак чији је циљ био заштита живота и безбедности грађана – рекао је у свом говору генерал Живак. – Ова тужна годишњица прилика је да се подсетимо да је Војска институција која се бави високо ризичним послом и да њени припадници сваког дана извршавају задатке у којима постоји ризик по здравље и живот.

Генерал Живак је рекао да су несреће болан ударац за породице, родбину пријатеље. Зато Војска Србије чини све што може у овим тешким временима да помогне и заштити породице својих погинулих припадника.

– Знајте да у несрећи нисте сами. Припадници Војске Србије не дозвољавају да њихови погинули другови и колеге падну у заборав и да се траг који су оставили избрише. Зато подижу ову спомен плочу у знак поштовања према старијим водницима прве класе Небојши Милићу и Славиши Марковићу. Њима у вечни спомен – рекао је генерал-мајор Ранко Живак, обраћајући се присутним припадницима Војске Србије и породицама погинулих пиротехничара.

Венце су на спомен-обележје погинулим пиротехничарима положили породице настрадалих и делегације 98. и 204. ваздухопловне бригаде из којих су били старији водници прве класе Милић и Марковић. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимила С. САВИЋ

Обележен Дан војне санитетске службе

Подршка војсци и народу

9

У амфитеатру Војномедицинске академије одржана је свечаност поводом Дана војне санитетске службе – 30. јула, у знак сећање на дан када је отворена прва војна амбуланта у Србији.

Честитајући празник, државни секретар Зоран Ђорђевић истакао је да је војно здравство важан чинилац у јачању одбрамбене способности земље и ресурс који може допринети њеној афирмацији и на међународном плану.

– Војни лекари и медицинско особље одувек су делили судбину свог народа, негујући дугу и богату традицију војног здравства. Бити војни лекар има посебну тежину. То подразумева не само знање медицине, већ и додатну храброст, пожртвованост и посвећеност послу, а пре свега посвећеност својим пацијентима који се више не деле на војне и цивилне. То знају сви наши грађани који се лече у нашим војноздравственим центрима – истакао је државни секретар Ђорђевић, посебно истичући улогу наших медицинских радника у мировним операцијама широм света.

Да ће таква традиција бити настављена потврђују и генерације кадета Медицинског факултета ВМА, на коме је ове године уписана пета генерација.

– Прва класа будућих војних лекара биће промовисана 2015. године, што ће бити од велике важности за цело здравствени систем наше земље – поручио је Ђорђевић, додајући да је још једна потврда успеха војног здравства, упркос финансијским недаћама, и то што нема стране делегације која није изразила жељу да посети ВМА.

Говорећи о значају празника, начелник Управе за војно здравство бригадни генерал проф. др Зоран Поповић

подсетио је да је од оснивања 1839. године, до данас, српски санитет прешао трновит пут најтежих искушења у својој мисији подршке српској војсци и народу.

Поводом празника начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић примио је делегацију санитетске службе.

Награда

Поводом празника, Управа за војно здравство доделила је признање за ауторски подухват године у области медицинских наука др Драгани Вучевић и академику др Миодрагу Чолићу за монографску публикацију „Регулаторни Т лимфоцити – развој функције и клинички значај“ и др Бели Балинту и др Милени Павловић за монографију „Матичне ћелије и ткивни инжињеринг“.

Обележавање Дана војне санитетске службе везује се за 30. јул 1839. године када је на основу Устава Кнежевине Србије и Уредбе о устројењу гарнизоне војске постављен први штабни доктор у Главном војном штабу др Емерих Линденмајер.

Данас је Војна здравствена служба савремено и функционално организована на примарном (санитетска одељења у јединицама Војске Србије), секундарном (Војна болница Ниш, Центар војномедицинских установа Београд и Војномедицински центар у Новом Саду) и на терцијарном нивоу (ВМА). ■

Б. МИЉИЋ

Српски официри у мултинационалним командама

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић примио је потпуковнике Петра Допуђа и Велимира Мандића и мајора Ненада Тодоровића, који се упућују на официрске дужности у мултинационалним командама.

Потпуковник Допуђ биће на штабној дужности у Команди здружених снага НАТО у Напуљу, потпуковник Мандић обављаће дужност официра за везу у Команди бригаде југоисточне Европе (SEEBRIG) у Лариси у Грчкој, док ће мајор Тодоровић бити предавач у Центру за обуку за операције подршке миру (PSOTS) у Босни и Херцеговини. ■

Бригадни генерал

ГОДИН У СЕКУ

На предстојећој вежби с бојним гађањем циљева у ваздушном простору, на полигону „Шабла” у Бугарској, припадници 250. ракетне бригаде за ПВД показаће колико су спремни за реализацију најсложенијег и најзахтевнијег борбеног задатка који, као и претходна два пута, реализују заједно са припадницима ракетних јединица Бугарске армије

не обуке ундама гађања

Пре две године на обали Црног мора, на ваздухопловном полигону Бугарске армије „Шабла“, припадници 250. ракетне бригаде за противваздухопловна дејства су, заједно са својим домаћинима, извели десетодневну вежбу с бојним гађањем циљева у ваздушном простору. И та вежба, названа „Јесен 2011“, оцењена је одличним оценама, као и претходна, изведена годину дана раније.

Оба пута истакнут је значај бојног гађања за противавионце ракеташе, који, додуше, редовно изводе сличне активности на симулаторима. Ипак, кад се чује звук испалене бојеве ракете, све је другачије. Тада свакодневна, упорна, сложена, интензивна, свеобухватна, енергична... обука у батеријама и дивизионима добија неки виши смисао, а уложени напори свих припадника јединице бивају награђени непобитним доказом високе обучености. Самопоуздање и поверење у технику с разлогом нарасту до неслућених висина.

У разговору са командантом 250. ракетне бригаде за ПВД бригадним генералом Душком Жарковићем сазнали смо да се њени припадници ових дана интензивно припремају за нови одлазак на полигон „Шабла“, а овог пута већином су то „неки други момци“.

Бојева гађања циљева у ваздушном простору представљају највиши степен обуке ракетних јединица за ПВД. На гађањима се проверава и ниво обучености јединица за ватрена дејства у реалним, врло стресним условима. Чињенице да до 2010. године више од 80 одсто припадника бригаде нису имали прилику да присуствују гађањима и да је просечна старост састава 33 године, довољно сведоче о значају предстојећег гађања за достизање потребног нивоа опера-

тивних способности јединице, рекао је генерал Жарковић, који је, пре две године, на полигону „Шабла“ био у улози представника Команде ВиПВО. Тада су, да подсетимо, поред припадника 250. ракетне бригаде за ПВД на вежби учествовали и пилоти нашег ваздухопловства.

■ *Колико искуство сачењено на вежби „Јесен 2011“ значи у реализацији овогодишње војне вежбе?*

МОДЕРНИЗАЦИЈА РАКЕТНЕ ТЕХНИКЕ

Свесни техничко-технолошког дисбаланса који већ неколико деценија постоји у односу система којима располажемо и савремених нападних средстава из ваздушног простора, у условима у којима је отежано занављање средстава и набавка нове ракетне технике, определили смо се за модернизацију постојећих. Извршена је модернизација „неве“ уградњом пасивног и полупасивног система откривања и праћења, као и логаритамског пријемника, а побољшане су и карактеристике командно-информационог система.

У току је и реализација два изузетно важна пројекта. Ту мислим на модернизацију радара П12 и дела кључних средстава ракетног система „куб“, што је веома важно за бригаду. На модернизованом радару П12 у току су завршна тестирања, а модернизација уређаја за командовање и управљање ватром радарске станице за осматрање и навођење и осматрачког радара 1РЛ128Д из састава ракетног система „куб“ је у завршној фази. Тиме ћемо побољшати тактичко-техничке карактеристике средстава и борбене могућности јединице.

Паралелно с тим, у току је израда системских докумената за опремање бригаде савременим ракетним системима. Надамо се да ће 250. ракетна бригада за ПВД у наредном периоду бити опремљена новим средствима. То би допринело знатном повећању оперативних способности јединице, али и представљало јак мотивишући фактор за све наше припаднике.

– Задаци су исти као и на претходној вежби, гађају се три врсте мете, односно циљева у ваздушном простору. Поред падобранске и радиовођене мете, гађаћемо, као и прошле године, ракету-мету која, због угловних брзина, кратког времена за гађање и брзине саме ракете, представља најсложенији задатак. Њу ће покушати да погоде припадници ракетног дивизиона „нева“, који су све радње и поступке увежбавали на симулаторима. Искуство стечено на претходној вежби није значајно само за успех предстојеће, већ, много више за подизање нивоа индивидуалне и колективне обуке у јединицама бригаде. Оно је допринело подизању нивоа обучености јединица за извршење наменских задатака. Учесници претходних гађања су свим припадницима бригаде пренели своја искуства о дејствима и у атипичним ситуацијама, што представља драгоцен квалитет у обуци. Наравно, та искуства прорадили смо интензивно током непосредних припрема 2. ракетног дивизиона за ПВД и 240. самоходног ракетног дивизиона за ПВД који ће учествовати на овогодишњој вежби у Бугарској.

■ Да ли су неки припадници јединица које ће ове године доказивати вайрону осјособљеност имали прилику да реализују бојна гађања?

– Чак 70 одсто састава 2. ракетног дивизиона није учествовало на вежбама 2010. и 2011. у Бугарској, док 240. самоходни ракетни дивизион није реализовао бојно гађање од 1989. године. С друге стране, узимајући у обзир да вежбу реализујемо заједно с ракетним јединицама Бугарске армије, поред искуства које стичемо у гађању, проверавамо и достигнути степен интероперабилности с оружаним снагама партнерских земаља. То значају вежбе даје још једну димензију.

■ Припрема јединица за одлазак у Бугарску је у завршној фази. Докле се стигло и чему је даји нагласак последњих дана?

– Реализована су батеријска, дивизиона и бригадно контролно-тренажно гађање. Проверен је ниво гото-

вости јединица за извођење борбених дејстава и утврђено је да су све јединице обучене за реализацију бојног гађања. Извршене су припреме ракета за гађање и проверен сет неопходних резервних делова. С обзиром на то да гађања реализујемо на ракетним системима и техници Бугарске армије, њихову проверу и подешавање реализоваћемо на лицу места. Последњих недеља интензивно смо радили на тренаже-

рима и увежбавали јединице за бојна гађања по реалним циљевима, по истој шеми и условима предвиђеним за гађање у Бугарској. Јединице увежбавамо на аеродрому Батајница и у касарни „Југовићево“ у Новом Саду, уз обезбеђење налета авијације из 204. ваздухопловне бригаде.

■ *Разлике ипак има?*

– Апаратура „АКОРД“ у ракетном систему „нева“ и тренажери 9Ф62М у ракетном систему „куб“ представљају веома значајна средства у процесу обуке појединаца, послуга и јединица. Они могу да имитирају веома сложене ситуације за обуку оператора, чак и сложеније од реалних. Поред тога што служе

МЕЂУНАРОДНА ВОЈНА САРАДЊА

Сарадња с иностраним армијама развијала се у два правца. Током прошле године имали смо неколико планских конференција с припадницима ракетних јединица Бугарске армије, посвећених предстојећем гађању циљева у ваздушном простору на полигону „Шабла“. За нас је била изузетно значајна активност и обука дела људства у Руској Федерацији, на њиховој Академији ПВО. Десеторица наших припадника завршила су четворомесечни курс у Смоленску, а тренутно се за одлазак припремају још петорица. Један број наших припадника имао је прилику да обиђе производне погоне у којима се развијају савремени ракетни системи, да борави у јединицама које су опремљене најсавременијим ракетним и радарским системима, као и да посети сајмове наоружања и војне опреме.

Традиционално, бригада је домаћин значајном броју страних војних делегација, а ове године угостили смо и стране војне представнике акредитоване у Србији. Они су, као и стране војне делегације, између осталог, имали прилику да обиђу и спомен-собу у којој је изложен пут јединице, од оснивања до данас.

за обуку, та средства користимо и за проверу припремљености јединица за извођење бојевих гађања. Међутим, бојево гађање је нешто друго. Тада немате могућност да исправите грешку, да поновите ситуацију.

Време је ограничавајући чинилац, он не дозвољава грешку, тако да је успешна само она јединица која, после свега, погоди мету уз поштовање правила и одредби гађања. Све то изазива навалу адреналина која може имати позитиван, али и негативан утицај на реализацију гађања. За више од 90 одсто људства овогодишње гађање на полигону „Шабла“ је ватрено крштење. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимео Јово МАМУЛА

Пријем војних свештеника

Управи за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије одржана је свечаност поводом пријема официра верске службе на дужности.

Скупу су присуствовали владика Порфирије (Перић) и надбискуп Станислав Хочевар, као и начелник Одсека за веру у Одељењу за морал и веру Управе за људске ресурсе пуковник Стевица Карапанцин, који је прочитао указе о постављењу војних свештеника на дужности.

Честитајући будућим официрима верске службе, пуковник Милан Аксић из Управе за људске ресурсе истакао је да данас, после више од седам деценија, Војска Србије добија официре верске службе, остварујући тако уставно право припадника наше војске на слободу вероисповести.

– Постајете официри Војске Србије, што значи да ћете морати да се понашате као официри, као и да поштујете кодекс части наше војске – истакао је пуковник Аксић.

Пуковник Карапанцин представио је официрима верске службе план и обавезе које их очекују на новим дужностима. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Постављен крст на кров Цркве Светог краља Стефана Дечанског

Епископ липљански Јован Ђулибрк освештао је крст који је потом постављен на кров новосаграђене Цркве Светог краља Стефана Дечанског, на улазу у касарну „Радован Медић“ у Батајници. Догађају су присуствовали и протонамесник Раде Јовић, надлежни парох, командант 224. центра за електронска дејства пуковник Бранислав Љушић, командант Специјалне антитерористичке јединице пуковник Спасоје Вулевић, представници цркве, војске, полиције и бројни грађани.

Изградња цркве је пример успешне цивилно-војне сарадње становника „Насеља 13. мај“, припадника 224. центра за електронска дејства и Специјалне антитерористичке јединице.

Владика Јован истакао је значај тог здања, јер ће подвиг заувек бити уписан у нашу историју. Он је нагласио и да освештење и постављање крста на цркву представља „крај почетка и почетак краја“.

– Крај почетка јер је црква сазирана, а почетак краја који нема крај – духовног зидања. Ова црква има посебан значај јер је прва после Другог светског рата коју су с народом изградиле војска и полиција – истакао је владика Јован.

Темељ цркве освештан је 3. маја прошле године. Уз донације разних институција за њену изградњу, треба истаћи и личне прилоге старешина, војника и полицајаца, као и помоћ СПЦ и Градске општине Земун.

Наредне фазе су постављање спољне фасаде, израда иконостаса и изградња звоника који треба да буде сличан ономе у Пећкој патријаршији. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Припадници Команде за обуку на командантском путовању

Ради сагледавања карактеристика стратегијских праваца припадници Команде за обуку реализовали су командантско путовање у подрињском региону, где су обишли и више културно-историјских споменика.

После Музеја Церске битке обишли су Спомен-костурницу у Крупњу посвећену палим војницима у бици на Дрини 1914. године, спомен-обележје Мачков камен и Соко град код Љубовије. ■

Обележен Дан авијације

На аеродромима Војске Србије прослављен је Дан рода авијације – 2. август, у знак сећања на 1893. годину када се први пут званично помиње ваздухопловство у војсци на овим просторима.

На аеродрому „Батајница“, командант 204. ваздухопловне бригаде бригадни генерал Предраг Бандић, честијајући празник свим припадницима рода авијације, подсетио је на богату традицију авијације на овим просторима која ове године бележи 120 година постојања.

– Много ентузијазма, знања, младости, и нажалост не мало живота, уграђено је у одбрану слободе и развој рода авијације. Бројне генерације пилота и техничара, као и осталих специјалности, пружале су и пружају свој максимум како би у свим приликама били на висини свог задатка – истакао је генерал Бандић.

Према његовим речима, комплексни задаци стављани су пред припаднике тог рода током целог века који је за нама, али навикнути на то кроз историју, доказивали су се и оправдавали своје постојање небројено пута.

– Дан рода авијације, у првој години другог века постојања српског војног ваздухопловства, дочекујемо свесни својих могућности и ограничења, одлучни и способни да из постојећих ваздухоплова извучемо максимум и да сваки задатак у границама могућег извршимо безбедно – поручио је генерал Бандић.

Припадницима рода авијације честитке поводом Дана рода упутили су министар одбране и начелник Генералштаба.

Дан авијације прославља се 2. августа, у спомен на дан када је, 1893. године, наређењем краља Александра Обреновића предвиђено да се у свакој дивизији образују ваздухопловна одељења. До 1941. године тај дан се традиционално прослављао као слава свих пилота и летача. ■

Б. МИЉИЋ
Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

Сусрет генерала Диковића са Дејаном Ковачевићем

Генерал Љубиша Диковић, начелник Генералштаба Војске Србије, примио је Дејана Ковачевића, чија је мисија да људима са посебним потребама приближи институције, а то чини и сусретима и разговорима са државницима, политичарима, као и људима из јавног живота.

Приликом сусрета било је речи о проблемима са којима се у свакодневном животу и раду сусрећу људи са посебним потребама, али и о мисији тог младог човека за њихову видљивост и прихватање као равноправних чланова друштва.

Генерал Диковић је изразио задовољство што је у прилици да упозна човека са таквом енергијом, а Дејан је генералу захвалио на брзом одговору и сусрету. ■

Пријем делегација авијације и речних јединица

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић примио је делегације родова авијације и речних јединица, које су предводили командант 204. ваздухопловне бригаде бригадни генерал Предраг Бандић и командант Речне флотиле пуковник Андрија Андрић. Пријему је присуствовао и командант Ваздухопловства и ПВО генералмајор Ранко Живак.

Дан авијације прославља се 2. августа, у спомен на дан када је 1893. године, наређењем краља Александра Обреновића, предвиђено да се у свакој дивизији образују ваздухопловна одељења. До 1941. године тај дан је традиционално прослављан као слава свих пилота и летача.

Дан речних јединица прославља се 6. августа, на дан када је 1915. године поринут први српски речни ратни брод „Јадар“, чиме је отпочело формирање српске речне флотиле. ■

ДОДЕЉЕНИ НОВИ СТАНОВИ

У насељу „ Степа Степановић“, у објектима 2Г, 2Д и 2Ђ, додељена су 54 кључа новоизграђених станова припадницима система одбране. Кључеве је уручио начелник Управе за инфраструктуру пуковник Милан Сладоје.

У насељу „ Степа Степановић“ до сада је усељено 348 станова од уговорена 723.

На територији некадашње касарне „ Војвода Степа Степановић“, на 42 хектара површине, гради се пословно-стамбени комплекс који обухвата 4.616 станова, 156 локала, 1.430 гаражних и 3.300 отворених паркинг места. ■

ВОЈНИ ЛЕКАРИ У СЕЛИМА КОД БУЈАНОВЦА

Медицинска екипа Четврте бригаде обишла је мештане села Старац и Претина у околини Бујановца, у којима су војни лекари прегледали око 40 становника.

Четврта бригада је иницијатор акције „Лекар на селу“, коју од 2007. године изводи у српским и албанским селима, посебно у оним која се налазе у Копненој зони безбедности. У 14 акција које су припадници ове бригаде извели до сада, било је укључено укупно 17 села на југу Србије, које су војни лекари обишли једном или више пута. ■

АЕРО-МИТИНГ У КЕЧКЕМЕТУ

Припадници Ваздухопловства и противваздухопловне Одбране Војске Србије учествовали су на међународном аеро-митингу у Мађарској „Кечкемет 2013“, који је одржан 3. и 4. августа поводом прославе 75 година од оснивања мађарског ваздухопловства.

На аеро-митингу је учествовало 28 земаља у статичком и динамичком делу програма, са готово 100 ваздухоплова у летачком програму. Наша делегација публици се представила у статичком делу са транспортним авионом Војске Србије „Антонов 26“.

Током два дана аеро-митинга посетиоци су поред атрактивног летачког програма уживали и у акробатском летењу осам акро група.

Учешће Војске Србије на аеро-митингу у Мађарској је наставак активности на развијању и унапређењу добрих односа две војске и представљању српског војног ваздухопловства на аеро-митинзима и ваздухопловним изложбама у свету. ■

ВОЈСКА ПОМОГЛА У ГАШЕЊУ ПОЖАРА У НОВОМ ПАЗАРУ

Угашењу пожара у Новом Пазару, који је захватио „Смаилбеговића хан“, један од најстаријих објеката у старој чаршији који је под заштитом државе, учествовали су и припадници 28. механизованог батаљона Војске Србије, заједно са једним ватрогасним одељењем и ватрогасним возилом из састава те јединице.

Пожар је успешно локализован, није се проширио на околне куће и објекте и није било повређених. За брзо реаговање и пружену помоћ у гашењу пожара, градоначелник Новог Пазара др Мехо Махмутовић изразио је велику захвалност Другој бригади Копнене војске. ■

БЕЗБЕДНОСТ ИНФОРМАЦИЈА

Кадети Војне академије, са смера Логистике, модул Информатика, учествовали су на петој Конференцији о безбедности информација „Бисец 2013“, коју су организовали Универзитет Метрополитан и Математички институт Српске академије наука и уметности. ■

Обележен Дан речних јединица и Дан Речне флотиле УСПЕХ КАО НОВИ ПОДСТРЕК

У новосадској касарни „Александар Берић“ прослављен је Дан речних јединица и Дан Речне флотиле – 6. август. Тог дана 1915. године поринут је први српски речни ратни брод, оклопљени чамац „Јадар“, чиме је формирана Речна флотила Краљевине Србије.

Обраћајући се припадницима Флотиле и гостима пуковник Андрија Андрић, командант Речне флотиле, рекао је да Речна флотила одговорно извршава задатке и у условима рестриктивних финансија и материјалних могућности.

– Успех нам даје додатни подстрек за још боље и квалитетније извршавање додељених обавеза – истакао је пуковник Андрић.

Поводом дана јединице, за најбољу чету Речне флотиле проглашена је понтонирска чета 2. понтонирског батаљона, а за најбољи брод десантно јуришни чамац 411 из 1. речног одреда. Најбољи вод у Речној флотили је вод за одржавање из чете за логистику, најбоље одељење је ватрогасно одељење командне чете 1. понтонирског батаљона, а најбоља посада је из 2. понтонирског батаљона.

Свечаности су присуствовали и бригадни генерал Васо Гујић, начелник Војног кабинета председника Републике Србије и председник Савета рода Речних јединица, представници Министарства одбране и Војске Србије, локалне самоуправе и бројни гости. Свечаност је завршена дефилеом јединица Речне флотиле. ■

Веслачка регата у Речној флотили

пловном километру и завршавале километар низводно, с циљем код новосадске Лучке капетаније, на 1254,9 пловном километру Дунава.

Кроз циљ прве регате, на чамцима типа шљупка, прошла је посада 1. речног одреда коју су чинили кормилар заставник Далибор Ђорђевић и веслачи заставник Душан Прошић, старији водник прве класе Александар Митић, десетари Радослав Пудар, Маринко Крмпот и Саша Узелац и разводници Марко Бисерчић, Љубиша Бјелица и Слободан Чонкић.

У другој регати, најбољи пласман освојила је посада 1. понтонирског батаљона у саставу кормилар разводник Миле Игњатовић, веслачи десетари Дарко Наумов, Горан Дукић, Драган Мијатовић, и разводници Милош Крстић, Драган Деспотовић и Дејан Мијић.

Проглашење победника регате уприличено је на Београдском кеју, а велике прелазне пехаре победничким посадама уручио је пуковник Андрија Андрић, командант Речне флотиле. ■

Поводом Дана речних јединица и Дана Речне флотиле, 6. августа, у Речној флотили у Новом Саду одржана је веслачка регата у две категорије. Прву такмичарску категорију чиниле су четири осмочлане посаде Команде, 1. и 2. речног одреда и 2. понтонирског батаљона, са кормиларом, у чамцима типа шљупка, а другу такође четири шесточлане посаде Команде, 1. речног одреда и 1. и 2. понтонирског батаљона, са кормиларом, у металним чамцима. Обе регате стартовале су на 1255,9

Б. М. ПОПАДИЋ

Тренаж ронилаца Речне флотиле

ДРУГО ЛИЦЕ РЕКЕ

У време високог водостаја наших река, односно ванредног стања у одбрани од поплава, рониоци 93. ронилачке чете Речне флотиле наше војске били су у двадесетчетворчасовној приправности ради евентуалног ангажовања на угроженим подручјима

Како би рониоци Речне флотиле Војске Србије успешно одговорили захтевним, изазовним и често опасним задацима под водом, који изискују знање, увежбаност и психофизичко напрезање, неопходно је да свакодневно имају тренаже и кондицирања, те да контролишу здравствено стање.

Под будним оком искусног инструктора роњења старијег водника

паре, одговорним за сигурност зарона. Увежбавали су заједнички рад – од искакања из чамца до претраживања речног дна.

Поред тога, и вожња чамца, коришћење подводног лифта за подизање терета из воде и употреба средстава, сонара и магнетометра за подводно претраживање речног дна били су садржаји обуке који су од ронилаца захтевали посебну увежбаност.

Пре задатака на води и у води обавили су лекарске прегледе и контролни боравак у барокомори, којом рукује заставник Синиша Маравић, командир одељења за обезбеђење роњења. У тако симулираним условима рониоци су „зарањали“ на дубину већу од 40 метара.

Средином маја ронилачки тим 93. ронилачке чете учествовао је на Тари и у верификационом испитивању карактеристика подводног оружја – подводног пиштоља и пушке. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

прве класе Бобана Ђоковића, рониоци Флотиле и припадници Специјалне јединице „Кобре“ извели су недавно кондицирање у роњењу. Рониоци четврте и пете категорије, међу којима су поједини обучени и за роњење апаратом са затвореним кругом дисања, увежбавали су зароне у струју, оријентацију и претраживање под водом, уз видљивост од око десетак сантиметара.

Један од најмлађих ронилаца, старији водник Дарко Тубић, заронио је у ронилачкој пари са искуснијим колегом старијим водником прве класе Јованом Мартиновићем, вођом

Центар за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву

Ускакање у воз у покрету

Ова јединствена институција у Војсци Србије већ три године обучава кандидате за подофицире, усавршава их и непрекидно диже ниво обучености ради достизања потребних стандарда. Мисија центра у Панчеву, који је досад организовао 33 курса свих врста, са 1.007 полазника, јесте и унапређење услова за нарастање ратних јединица и реализација индивидуалне обуке војника.

Центар за обуку и усавршавање подофицира (ЦОУП) у панчевачкој касарни „Народни херој Стевица Јовановић“ формиран је 8. јуна 2010, када је и почео нови концепт обезбеђења Војске Србије подофицирским кадрам. После четворогодишњег и двогодишњег школовања за подофицире, актуелног у бившој ЈНА, од 1994. до 2007. године из економских разлога примењивао се концепт једногодишњег школовања. Тада је настало затишје у усавршавању подофицира, а три године касније, ради обезбеђења Војске подофицирима, који свуда представљају „кичму војске“, формиран је панчевачки центар, у коме је тог јуна, пре три године, започео и први основни курс. Данас центар, због јединственог концепта и искусног инструкторског кадра, представља референтну јединицу Команде за обуку, где на усавршавање долазе само најбољи припадници Војске Србије.

Командант Центра
пошћуковник Милован Васић

Улазница у Центар

Улазницу, или како би командант Центра потпуковник Милован Васић рекао прву степену у ЦОУП, за будућег подофицира представља лидерски курс. За одабране следе

основни и виши курс за подофицире, каријерни курсеви и специјалистичка усавршавања. У Панчеву се реализују и наменски курсеви, као што су они за инструкторе обуке и дидактичко-методички курсеви.

Када се ради пуним капацитетом, у касарни на три курса зна да буде и до 250 полазника. Средином јула, када настаје ова прича о Центру, нема превише гужве. Ту је само 59 кандидата за будуће подофицире јединица Војске Србије.

– За тај први корак у усавршавању бирају се најбољи професионални војници из свих састава наше војске, који су у њој провели најмање две године. Улазница за најбоље јесте марљив и предан рад на дужностима у матичним јединицама и препорука коју дају њихови главни подофицири и команданти – истиче потпуковник Васић.

На лидерски курс, који траје пет седмица, долазе разводници, који по завршетку обуке добијају чин десетара и стичу један од услова за основни курс за подофицире. Овај курс организује се четири пута, а од

ЛИДЕРСКИ КУРС

Услови за похађање лидерског курса су да кандидат најмање две године ради као професионални војник, током којих је исказао лидерске способности, које су препознали главни или први подофицир, командант. Мора бити здрав, без ограничења, да има одличну физичку спремност, највишу оцену из физичке провере и да успешно заврши психолошка тестирања. Не сме бити дисциплински кажњаван, нити да се против њега води дисциплински поступак, а мора поседовати најмање четврти степен стручне спреме.

На лидерском курсу полазници на 182 часа у 24 радна дана уче лидерство, реализују обуку, физичку проверу и завршни испит.

2010. два пута годишње. Капацитет је 60 људи, а интересовање знатно веће – најмање дупло.

Завршен уводни ниво ипак не значи да ћете бити одабрани за „основни“. Заинтересоване очекује једнонедељна селекција, која подразумева оштре провере из ватрене и тактичке обуке, физичке спремне, уз психолошке процене на Војномедицинској академији.

Основни курс реализује се једном годишње, а траје 24 недеље.

Полазници завршавају три модула. Први је деветонедељна заједничка обука за све специјалности, без обзира из којих састава долазе – из Речне флотиле, ВиПВО или другог рода или службе. Следи стручно-специјалистичка обука од 12 недеља, током које се полазници распоређују у центре за специјалистичку обуку.

– Артиљерци и пешадинци, инжењерија и оклопне јединице одлазе у Центар за обуку Копнене војске, везисти – у Центар за обуку везе, информатике и електронских дејстава у Горњем Милановцу, припадници Ваздухопловства у Центар за обуку ВиПВО у Батајници, служба АБХО у крушевачки Центар за усавршавање кадрова АБХО, а логистичари у Центар за обуку логистике – наводи потпуковник Васић.

Стално усавршавање

По завршетку специјалистичког дела обуке, као део трећег модула, полазнике очекују две недеље стажирања у матичним јединицама, после чега поново долазе у ЦОУП на недељу дана, где обављају завршне припреме за унапређење у чин водника.

Будућим подофицирима, опште је уверење, најтеже пада првих девет седмица војничке обуке.

– Појединци долазе с места чувара, куvara, оружара на авиону, послуживоца на радару и немају додира с пешадијском обуком. Тешко им падају такви садржаји, а свесни су да их сутра морају квалитетно пренети војницима – каже Васић.

Главни подофицир Центра заслужник прве класе Ненад Луковић

– Најтежи део је једнонедељно логоровање, у оквиру кога је и јединично бојно гађање и вежба на терену – „Стрелачко одељење у нападу и

одбрани“. После тога одлазе на специјалистичко оспособљавање, где се сусрећу с оним што им је познато, односно оним што раде у јединици – истиче командант Центра.

Иначе, већ после првог модула, према програму курса, десетари добијају чин млађег водника.

Панчевачки центар, током различитих курсева – курс за прве и главне подофицире, виши курс за инструкторе, дидактичко-методички, командно-штабни – обезбеђује и усавршавање подофицира.

– После 24 недеље основног курса и постављења у јединици, полазник постаје водник, али не завршава усавршавање иако је добио чин и вратио се у своју јединицу. Да би напредовао до чина старијег водника мора да ради најмање три до четири године, а затим у ЦОУП-у да заврши неки од виших курсева за подофицире. Тек тада се враћа у јединицу са стеченим условом за напредовање – појашњава командант.

Примера ради, кандидат за унапређење у чин заставника треба да испуњава следеће услове; да је провео најмање четири, а највише осам година у чину старијег водника прве класе, да има просек службених оцена „врло добар“, да је завршио командно-штабни курс, односно курс за специјалисту друге класе и да познаје један од светских језика на нивоу првог степена.

Окончана је пракса да виши чин долази „сам од себе“ сваке треће или четврте године. Актуелни концепт напредовања подразумева стални рад и усавршавање.

„Кичма“ селекције и обуке

Главни подофицир Центра заставник прве класе Ненад Луковић истиче да је за рад веома битна сарадња са главним подофицирима у јединицама Војске Србије. Што је њихова селекција квалитетнија, то је обука у ЦОУП-у једноставнија и усавршавање успешније.

У Центру има 36 инструктора обуке, од којих 24 реализује обуку војника на основном и лидерском курсу, а 12 инструктора на највишим нивоима усавршавања.

– Њихова селекција јесте захтевна и неопходно је то буду људи од струке и искуства. По чину су од старијих водника прве класе до заставника прве класе – каже заставник Луковић и додаје да је циљ да подофицири ангажовани у ЦОУП-у у перспективи буду најбољи подофицири из јединица Војске Србије.

– Наши подофицири су врло добри и одлични, али желимо да конкуренција буде још јача и да свим подофицирима буде сан да раде у нашем центру. У Америци, на пример, један овакав центар у потпуности је препуштен подофицирима – истиче он.

Главни подофицир панчевачког Центра каже да као млада институција покушавају да у једној просторији – која би се пре могла назвати соба историјата Центра него спомен-соба – презентују „историју подофицира у Војсци Србије“.

– Ваљало би приказати развој подофицира, њихово школовање, напредовање, како би остао траг свих оних који су у радили Центру. Било би места и за знамените подофицире, као што је Милунка Савић, чије би име, то нам је идеја, ЦОУП требало да носи. Јер она је вероватно најистакнутији подофицир, одликован и на Истоку и на Западу, као и у тадашњој Србији.

Међународна сарадња

Центар за обуку и усавршавање подофицира посвећује пажњу и међународној војној сарадњи. У Команди нарочито истичу успешну сарадњу с Краљевском војном школом Вирт у Холандији, која је значајно помогла почетак рада Центра. Донирали су око 20.000 евра, за опремање две учионице и набавку информатичке опреме, а са Данцима, Енглезима и Швеђанима опремили су и кабинет за самостално учење енглеског језика.

ЗАЈЕДНИШТВО – НАЈМОЋНИЈИ АЛАТ

Разводник Александар Давидовић има 27 година и долази из гардијског батаљона. Један је од 59 полазника лидерског курса који је започео 17. јуна.

– Двадесетак дана сам у Центру и до краја усавршавања остало ми је још пет радних дана. Курс је врло динамичан и изискује снагу и вољу, али свесни смо да је он добар корак у нашој професионалној каријери јер ће нам омогућити напредовање. Желимо да постанемо подофицири и тај циљ нам олакшава да све задатке успешно савладамо. Везује нас колективни дух, а заједништво међу нама један је од наших главних алата, па тимски савладавамо препреке – каже он.

– Два холандска инструктора пратила су како радимо у Центру, а наши припадници боравили су у њиховој школи. Код нас је долазио и њихов командант пуковник Пит Ван дер Сар. Била је то, заправо, размена инструктора, старешина. Ми смо, у оквиру пилот-програма, који смо заједнички реализовали, послали у Холандију осам старешина, што је резултирало обострано корисном сарадњом – каже потпуковник Васић.

Говорећи о „српским специфичностима“, Холанђани су „не једном“ потврдили да показујемо посебну способност.

– Ви Срби немате проблем да ускочите у воз који је у покрету. Не требају вам припреме, иако је композиција већ кренула – сведочи о изјави партнера командант Центра, који додаје да је холандски командант прошле године изјавио како он нас овде практично нема чему да научи, али би могао пуно тога новог да сазна. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Мост између Војске и народа

„Свесни смо своје улоге и поносни што нашим колегама у Војсци Србије можемо да помогнемо у стварању бољих услова за живот и рад, а оно што чинимо за народ додатно нас усређује. Можете да замислите како се осећамо када, на пример, прођемо поред моста ‘бејли’ у селу Стрмостен код Деспотовца и уверимо се колико је драгоцен за мештане тог краја,” каже командант потпуковник Драган Миленков.

– Свесни смо своје улоге и поносни што нашим колегама у Војсци Србије можемо да помогнемо у стварању бољих услова за живот и рад, а оно што чинимо за народ додатно нас усређује. Можете да замислите како се осећамо када, на пример, прођемо поред моста „бејли” у селу Стрмостен код Деспотовца и видимо колико је драгоцен за мештане тог краја – каже потпуковник Миленков.

Инжињеријски батаљон Треће бригаде је јединица спремна да одговори на све изазове, потребе и задатке које пред њу поставе Министарство одбране, Војска Србије и цивилне структуре. Годишњи преглед изведених радова бележи да прокупачки инжињерци не раде само за потребе батаљона, Треће бригаде и Копнене војске, већ и за остале видове Војске. Они се, по правилу, ангажују и за бројне протоко-

ларне активности и реализацију вежби, пре свега за уређење простора и постављање бина и других објеката. Дела инжињераца, видљива широм земље, још више нас упућују на закључак да је значај јединице, смештене у прокупачкој касарни „Ратко Павловић Ћићко”, све само не локални.

Командант 310. инжињеријског батаљона потпуковник Драган Миленков потврђује да управо у оствареним делима инжењерци црпе снагу и мотивацију за даљи рад.

Ударна снага

Ударна снага 310. инжињеријског батаљона јесте инжињеријска чета, која је кадровски и технички најмоћнија инжињеријска јединица тог ранга у Војсци Србије. Њени припадници доказали су оспособљеност и посвећеност послу током ванредне ситуације, проглашене прошле године у делу земље због обилних снежних падавина и екстремно ниских температура.

У двомесечној борби инжењерци, којима командује капетан Борко Бућ-

ВОЈНИ АЕРОДРОМ „МОРАВА“

Радови на оспособљавању Војног аеродрома „Морава“ за јавни и цивилни ваздухопловни саобраћај представљају једно од најзначајнијих ангажовања 310. инжињеријског батаљона. Обимни, технички сложени и захтевни, трајали су 120 дана. Тада је шездесет хектара шуме претворено у равну површину, утоварено и одвезено 22 хиљаде кубика земље, а припадници јединице изваљали су 15 хектара земље, исекали три хиљаде кубика дрва, извадили четири хиљаде пањева и превезли више од 500 кубика техничке грађе.

ковић, с 38 инжињеријских машина и радних група рашчистили су 2.400 километара неприступачних путева у општинама Ниш, Прокупље, Куршумлија, Блаце, Сврљиг, Бела Паланка, Бабушница, Црна Трава, Дољевац, Мерошина, Житорађа, Владичин Хан, Алексинац, Ражањ и Књажевац.

Остало је забележено да су потпоручник Ненад Кањевац и десетар Љубиша Пејић пробили два и по километра пута до села Трбуње и инжињеријском машином копач превезли трудницу Милену Бургић до здравствене установе у Блацу.

Прокупачки инжињерци нашли су се и на услузи приликом гашења пожара у општинама Прокупље, Куршумлија и Гацин Хан. Припадници инжињеријске чете су на пртњачама, метларницама и другом ручном опремом помагали у локализовању и гашењу пожара на Ргајским планинама у општини Прокупље, док су у општини Гацин Хан израдили противпожарни пут, којим је спречено ширење пожара. На тим пословима посебно се, кажу припадници јединице, својом одлучношћу и добром организацијом, исказао капетан Борко Бућковић.

На списку активности јединице налази се и пружање испомоћи особљу Дома за смештај лица с посебним потребама у Кулини (општина Алексинац) у ископу и изградњи бунара за снабдевање техничком водом, док су у дворишту предшколске установе „9. септем-

бар“ у Димитровграду затрпали и уклонили опасне рупе. Треба поменути и оправку и реконструкцију два и по километра пута од Ниша до Широких падина за потребе Агенције РАТЕЛ.

Прокупачка инжињеријска јединица има најважнију улогу у одржавању путева према базама Треће бригаде у Копненој зони безбедности. Током године поправљене су деонице пута ка бази „Караула“, а јединица је помогла 37. и механизованом батаљону приликом поправке 33 километра пута ка базама „Трмка“, „Шушњак“ и „Велики трн“.

Изградња грудобрана и насипа око магацина Војске Србије у Алексинцу и Пироту, санација топловодне мреже у нишкој Војној болници, као и инжињеријско уређење базена „Врежина“ само су неки од послова које је батаљон успешно реализовао за потребе јединица. Плато око базена „Врежина“, уређен у сарадњи с нишком општином „Пантелеј“, представља једну од омиљених дестинација за излете, пикнике и рекреацију грађанима Ниша.

Захваљујући санитарној сечи шуме на Рујничкој коси, обављеној за потребе Ваздухопловства и ПВО, али и крчењу дрвећа у кругу војних објеката и на другим локацијама, обезбеђено је 180 кубика дрва, што је у потпуности подмирило потребе база и јединица Треће бригаде за грејање у зимским условима.

МАСКИРНО ОДЕЉЕЊЕ

У чети за утврђивање постоји посебно маскирно одељење, чији је задатак да, применом различитих мера и поступака, обави маскирање за потребе 310. инжињеријског батаљона. Командир одељења старији водник Жељко Живановић истиче да су могућности за маскирање неограничене.

– У одељењу, поред формацијских, имамо и приручна средства за маскирање, која се могу користити на безброј начина и чије границе поставља само људска машта. Све то пружа могућности за успешно маскирање. Најзначајнија искуства у маскирању стекли смо током бомбардовања 1999. године.

Пионири на делу

Активности инжињеријског батаљона не би се могле замислити без квалитетног и ефикасног рада командне чете, која пружа логистичку подршку не само батаљону, већ и базама „Медевце“, „Грлић“, „Врапце“ и „Караула“. Труд и залагање припадника јединице гарант је успешно реализованих задатака. Капетан Раде Јовановић задужен је за обезбеђење логистичке подршке, а командант 310. инжињеријског батаљона потпуковник Драган Миленков посебно истиче и рад механичара инжињеријских машина и неборбених моторних возила Станимира Јевтића и Саше Стојановића.

– Они су на местима извођења инжињеријских радова обавили више од стотину оправки и интервенција и тако омогућили да возила и машине не сметано раде.

Чету за утврђивање, којом командује капетан Маријан Васовић, одликују одлични међуљудски односи. Јединица је слична инжињеријској чети, којој се редовно и придружује при извођењу радова. Пионирска чета има специфичне задатке, па се њени припадници непрекидно оспособљавају за руковање минско-експлозивним средствима и за њихово уклањање. Недавно су пионири, којима командује капетан Милош Рајковић, ангажовани на претрази терена од заосталих неексплодираних убојних средстава на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, где су још једном доказали стручност.

Капетан Бобан Стојановић каже да су шесторица припадника пионирске чете завршили заједничку обуку с инжињерцима оружаних снага Италије у бази „Југ“ у уништавању минско-експлозивних убојних средстава, током које су оспособљени за руковање посебном опремом, коју је италијанска влада донирала нашој војсци.

Видљиви резултати постигнути после тридесетак хиљада радних сати, ангажовањем више од сто инжињеријских машина, са скоро 2,5 хиљаде часова рада, потврђују да припадници 310. инжињеријског батаљона успешно извршавају наменске задатке. Истовремено, они својом посвећеношћу послу доприносе продубљивању веза Војске и народа. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Пешадијски батаљон Прве бригаде
на „Пасуљанским ливадама“

Кад одјекну Кучајске планине

Командири стрељачких водова примили су наређење за покрет у праскзорје. Из очекујућег рејона, до посудања полазног положаја, наступају прикривено, у потпуној тишини. Командири водова поручник Далибор Давидовић и потпоручник Недељко Шатара, на положају, с кога пуца поглед на „бојиште“, командирима одељења издају прецизна, допунска наређења.

Дејствују митраљесци, а убрзо у борбу ступају и снајперисти и стрелци. Уз пребацивање по групама јединице излазе на јуришни положај, с кога нишанције ручних ракетних бацача гађају циљеве. Јуриш и одбијање противнапада, све према строгим тактичким начелима. Стрељачка електроника непристрасно региструје поготке.

– Сви циљеви уништени! – извештава контролни старешина.

Своје професионално умеће одмериле су и послуге минобацача 82 милиметра. Неколико секунди после громогласне команде капетана Владимира Божовића, командира чете и руководиоца гађања, одјекнуле су Кучајске планине од пројектила који су пали на циљ подно Крчора.

Командиру одељења старијем воднику Златку Алексићу преостало је тек да очита поготке – у центар.

Тактичким вежбама с бојевим гађањем стрељачких водова и гађањима одељења минобацача на „Пасуљанама“ припадници 11. пешадијског батаљона Прве бригаде показали су и потврдили завидну индивидуалну и колективну обученост. После марљивог рада у касарни, кабинетима и учионицама, њихово знање и оспособљеност добили су једину могућу потврду – одличне резултате приликом најсложенијих гађања, уз чињеницу да су безбедно реализована.

Будимир М. ПОПАДИЋ

Врањски артиљерци на „Пасуљанским ливадама“

Прецизне гвоз

Припадници Прве самоходне хаубичке артиљеријске батерије Четврте бригаде на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“ извели су бојна гађања и постигли одличне резултате. Сви пројектили из самоходних хаубица 122 mm, популарних гвоздица, погодили су циљ величине сто пута сто метара и удаљен 10.280 метара, што значи да је успех ватре био стопостотан.

Вежбовним активностима и бојним гађањима присуствовали су командант Четврте бригаде бригадни генерал Зоран Лубура и помоћник команданта Копнене војске за подршку пуковник Владета Балтић.

– Ово је оно због чега војска постоји, суштина нашег оспособљавања и припремања за извршавање наменских задатака. Тактичка вежба са бојним гађањем је уследила након периода интензивне обуке, а резултати ватрене обучености показали су да

су сви појединци и батерија оспособљени да изврше задатак – оценио је генерал Лубура.

Током логоровања на „Пасуљанске ливаде“, припадници Прве самоходне хаубичке артиљеријске батерије извели су вежбу на терену и тактичку вежбу са бојним гађањем. Радом на полигону руководио је командант 43. самоходног хаубичког артиљеријског дивизиона потпуковник Бобан Тошић, који истиче да старешине и војници воле да буду на

ди́ке

терену и у реалним условима провере своје способности.

– Дивизион и батерије раде као колективи – каже потпуковник Тошић – сваки појединац је битан и ако један затаји, сви су затајили. Одлични резултати на логоровању и бојним гађањима говоре да је свако, од командира батерије до послужиоца на хаубици, урадио свој део посла како треба – истиче потпуковник Тришић.

Потврда ових речи најбоље се видела на ватреном положају, где су

командири одељења, извиђачи, рачуначи, нишанције и други послужоци радили као један. Ватрену моћ самоходне хаубичке артиљеријске батерије најлакше је представити податком да шест гвоздика само у једном рафалу испали 144 килограма челика на циљ.

Боравак артиљеријске јединице Четврте бригаде на интервидовском полигону искористили су и припадници 41. пешадијског батаљона, којим командује потпуковник Будимир

Пешић, како би извели бојна гађања из ручног противоклопног ракетног бадача 64 mm.

У наредном периоду, Четврту бригаду Копнене војске очекује интензивна обука у тенковским и механизованим јединицама, а планирано је да се у октобру и новембру изведу тактичке вежбе са бојним гађањем и оствари интеграција обуке тенковских, механизованих и артиљеријских јединица. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Извиђачи Четврте бригаде на Јужној Морави

Извиђачке јединице Четврте бригаде Копнене војске реализовале су на Јужној Морави код Врања обуку у савладавању водених препрека.

– Оваква обука изводи се једном годишње, а наши припадници су усавршили вештине да без тешкоћа могу савладати и знатно веће водене препреке – истиче командир извиђачког вода поручник Мирко Ђорђевић.

Оспособљавању су претходиле и обука за самосталну исхрану у природи на Боровцу и обука у пливању на базену Спортског центра у Врању. ■

З. М.

Оружје само у сигурним рукама

У ишчекивању адекватне правне регулативе када је реч о оружју и муницији, више од тридесет стручњака из области права, безбедности, спорта, лова, привреде, културе основало је 2006. године Националну асоцијацију за оружје Србије (НАОС) као непрофитно удружење грађана с циљем да обједини све правне субјекте и физичка лица која легално долазе у контакт са оружјем, како би удруженим напорима радили на стварању и унапређењу услова за заштиту сопствених права и интереса.

Према речима генералног секретара Душка Илића, НАОС је основан да штити интересе легалних корисника оружја, а Статут и Програм рада односе се на усклађивање закона о оружју и муницији, либерализацију промета, унапређење стрелачког спорта, унапређење и подстицање колекционарства старог оружја као културне баштине, безбедност (уопште и у ловству), правна заштита корисника оружја, едукација јавног мњења, као и рад са младима и рад на појединачним пројектима, као што су „Оги Орлић“, „Нећу да будем жртва“, „Жена на црти“, „Ловац на црти“, „Несаломиви“...

Када је реч о активностима НАОС-а, претходни период обележила је и организацију трибине у сарадњи са Ловачким савезом Србије, а која је представила захтеве и иницијативе ових организација у вези са укидањем пореза на оружје, предлогом Закона о оружју и муницији, као и Иницијативе за доношење прописа о легализацији ватреног оружја.

Поменути захтеви предати су у кабинету председника Републике, као и Министарству финансија. Захтеви нису остали без одговора, јер је председник подржао иницијативу за легализацију и проследио на даљу надлежност ресорном министарству.

Министарство финансија је такође одговорило на захтев за укидање

У Србији има око 500 хиљада регистрованих пиштоља у поседу грађана, што значи да смо са 14 до 15 процената наоружаног становништва, у регионалним оквирима, просечно наоружани. Међутим, закон који регулише ту област застарео је и није усклађен са европским прописима.

НЕСАЛОМИВИ У СЕПТЕМБРУ

Турнир у гађању старим оружјем, популарно назван „Несаломиви“, свакако је „бисер“ у организацији колекционарске секције. Турнир је права прилика за све љубитеље оружја, јер посетиоци могу да чују интересантне детаље о њему и да га испробају.

Овај турнир је јединствен у ширем окружењу и већ годинама привлачи пажњу бројних љубитеља оружја и колекционарства из земље и иностранства, а његово одржавање ове године планирано је 15. септембра.

пореза на оружје у коме је наведено да је иницијатива прихваћена и да ће бити разматрана у првим следећим изменама и допунама Закона о порезима на ујошребу, држање и ношење добара. Уз то, од оснивања НАОС-а написано је мноштво поднесака (у виду дописа, представки, жалби и сл) судовима и министарствима полиције и правде, при чему је дат директан допринос ослобађајућим пресудама.

Ради ефикаснијег деловања, Асоцијација је организована по секцијама, а иако не тако бројна као поједине секције НАОС-а, колекционари својим ангажовањем и активностима представљају једну од најорганизованијих секција Асоцијације.

Председник секције др Горан Бојовић истиче да она, поштујући статут и начела Асоцијације, доприноси како у правној и едукативној регулативи везаној за категорију старог и трофејног оружја, тако и у информисању чланова и јавности о свим актуелним садржајима везаним за ову тему.

Колекционарска секција има добру сарадњу са органима МУП-а и Министарства правде, нарочито када је реч о проценама вредности оружја. ■

www.nato.int

Помоћ Србији у уништавању вишка муниције

Остварење заједничког циља

Експлозија у складишту муниције у Параћину, у октобру 2006. године, јасно је указала на потенцијалну опасност од залиха застареле муниције по локално становништво. Том приликом, срећом, није било жртава, али складиште је потпуно уништено, већина прозора на зградама у граду је пукла, а потрес се осетио у радијусу од двадесет километара. Вишак муниције може такође представљати безбедносну претњу ако такав материјал падне у погрешне руке.

О бјекат за демилитаризацију у централној Србији, који је у државном власништву, и даље ће се развијати како би се обезбедило безбедно и еколошки одговорно одлагање скоро 2.000 тона вишка муниције, тако смањујући ризик од експлозије муниције која стари.

„Безбедност и стабилност на Западном Балкану је велики приоритет за Велику Британију, након свега што се десило у протекле две деценије. Дакле, сасвим је природно што се наше Министарство одбране одазвало на захтев Србије упућен НАТО за помоћ у отклањању вишка муниције“, објашњава Мариот Лесли, британски стални представник у НАТО.

„Платили смо да се уради студија изводљивости која је омогућила да се овај пројекат реализује, где је управо Велика Британија учествовала са великим делом средстава у оквиру НАТО Поверилачког фонда до сада“, додаје она.

У циљу привлачења даљих финансија, пројекат је званично покренут 16. јула на састанку Политичког и Партнерског комитета, на седници која је укључивала представнике 22 партнера Алијансе у евроатлантској области.

Поред Велике Британије, две партнерске земље, Ирска и Швајцарска, дале су средства док су Сједињене Америчке Државе већ изразиле спремност да дају свој значајан допринос.

„То је добар показатељ способности НАТО да користи своју мрежу партнера на отворен начин, где сви партнери сарађују како би остварили заједничке циљеве“, каже британски стални представник при НАТО.

„Драго нам је да је Србија затражила помоћ НАТО. Ово видим као прави доказ да Србија своју улогу у Програму *Партнерство за мир* схвата врло озбиљно и да жели озбиљно да искористи високе стандарде и интероперабилност који произилазе из сарадње са земљама савезницима НАТО и партнерима“, додаје Мариот Лесли.

Изградња капацитета

НАТО је пружио сличну подршку током протекле деценије неколико балканских земаља, где је Србији и Црној Гори дао 1,7 милиона евра за одлагање 1,4 милиона противпешадијских мина у оквиру пројекта који је трајао од 2005. до 2007. године.

Крајем 2011. године, Србија је затражила помоћ за даљи развој капацитета главног објекта за демилитаризацију – Техничком ремонтном заводу (ТРЗ) у Крагујевцу.

„Као део текућих реформи система одбране у Србији, вишкови муниције су препознати као велики и осетљив проблем, а Србија нема довољно могућности и адекватне технологије за укупну демилитаризацију“, каже генерал-мајор Милан Мојсиловић, војни представник Србије при НАТО.

„Иако је Министарство одбране Србије смањило вишкове муниције током последњих година, требало би уложити додатне напоре да се процес заврши брже и у складу са највишим безбедносним и еколошким стандардима“, додаје Мојсиловић.

Велика Британија пристала је да буде земља лидер за овај пројекат и тражила је помоћ Агенције за подршку да

уради студију изводљивости. У првој половини 2013, стручњаци ове Агенције у сарадњи са Министарством одбране и ТРЗ Крагујевац радили су на развоју предлога пројекта, који се заснива на искуству из пројекта реализованог од 2005. до 2007. године.

„У овом пројекту радићемо са стручњацима из Србије да се развију безбедне и еколошки одговорне методе за демилитаризацију око 2.000 тона вишка метака, пројектила, минобацача и ракета“, објашњава Дејвид Таундроу, пројектни службеник НАТО Агенције за подршку.

Учешће Србије

Када се неопходни правни инструменти потпишу и добије довољно финансијских средстава, почеће се са практичном применом пројекта. Са процењеним буџетом од 3,7 милиона евра, пројекат ће побољшати техничке могућности за демилитаризацију муниције у ТРЗ Крагујевац и финансирати индустријску демилитаризацију око 2.000 тона вишкова муниције у периоду од две године.

„Трошкови овог посла ће се смањити кроз продају металног отпада и вишкова“, каже Таундроу.

Допринос Србије ће износити 450.000 евра директних финансија за ТРЗ Крагујевац за процес демилитаризације, као и за трошкове превоза муниције из складишта до објекта за демилитаризацију, а Србија ће обезбедити и канцеларије за особље стручњака Агенције за подршку у Србији.

Србија је првобитно затражила помоћ како би решила проблем 4.151 тона вишка конвенционалне муниције. Иако је ова количина муниције оцељена као превелика за само један пројекат, размотриће се наставак пројекта. ■

Сто година од почетка Првог светског рата

ЕПОПЕЈА СРПСКИХ РАТНИКА

На који начин се водеће институције у Србији припремају за обележавање читавог низа стогодишњица догађаја у наредних пет година? Део одговора на ова питања потражили смо у најстаријој и најзначајнијој установи културе у Србији – Народној библиотеци Србије.

Читав свет ушао је у последњу годину уочи великог јубилеја – стогодишњице почетка Првог светског рата. Велико интересовање наше и иностране јавности за догађаје који су се збили пре скоро једног века указује на потребу анализе обима и квалитета нашег знања о Великом рату.

У Србији се већ дуже говори о потреби организоване припреме за званично обележавање овог јубилеја, али се стиче утисак да нас и у овом случају, као и много пута раније, јубилеји „изненађују“.

Да ли је баш тако? На који начин се водеће институције у Србији припремају за обележавање читавог низа стогодишњица догађаја у наредних пет година? Део одговора на ова питања потражили смо у најстаријој и најзначајнијој установи културе у Србији – Народној библиотеци Србије.

Амбициозан план

У разговору са историчаром Дејаном Ристићем, вршиоцем дужности управника Народне библиотеке Србије и чланом Организационог одбора Владе Републике Србије за обележавање стогодишњице Првог светског рата, сазнајемо да ова институција увелико реализује више активности на националном и међународном нивоу.

– Већ две године у континуитету, наша национална библиотека спроводи бројне стручне, научне, издавачке, књижевне и уметничке програме и пројекте – наглашава Ристић. – У области издаваштва планирано је објављивање три капитална дела на српском и француском, односно енглеском језику. Након што је крајем претходне године објављена антропогеографска студија о Балканском полуострву Јована Цвијића на српском језику, њен превод на француски очекује се крајем ове или током прве половине следеће године. У питању је капитално дело светски познатог географа Јована Цвијића под насловом „Балканско полуострво и јужнословенске земље“. Прво издање на српском језику изазвало је велико интересовање наше јавности и читав тираж је распродат, тако да је национална библиотека недавно објавила друго издање – каже управник Ристић.

Критичко издање историјских извора о Србији у Првом светском рату, који су објављени у Француској и Великој Британији, приређивача проф. др Душана Батаковића биће објављено током 2014. године.

Српски војник шрећег позива чува мост, под сирехом напављеном од кревета, у Добруну на граници са Босном

Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Дејан Ристић, вршилац дужности управника Народне библиотеке Србије

СРПСКИ НАРОД У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

35

„Велики рат“ је дигитална библиотека прављена са визијом да на једном месту прикупи све публикације везане за српски народ, а које су настале током Првог светског рата. Тренутно је та грађа расута по библиотекама и сродним установама у земљи и свету. Њен циљ је да корисницима заинтересованим за тему Првог светског рата омогући истраживање и коришћење дигитализованих колекције како из НБС тако и других институција које чувају сродну грађу.

У домену књижевности, наша национална библиотека, у сарадњи са британским партнером, припрема објављивање енглеског превода дела „Велики рат“ Александра Гаталице. Књига ће се у Великој Британији појавити уочи саме стогодишњице Великог рата.

Дигитална библиотека

Са посебним поносом Дејан Ристић указује да је Народна библиотека Србије осмислила наш национални портал „Велики рат“, базиран на софтверу који је предвиђен за манипулацију дигиталним садржајем, с тим да је интерфејс и дизајн портала оригинално решење Народне библиотеке Србије. Реализацију читавог пројекта за територију Републике Србије и Републике Српске спроводи интердисциплинарни тим стручњака националне библиотеке, под руководством историчара и библиотекара Немање Калезића.

Дигитална библиотека „Велики рат“ настала је као део пројекта „Еуропеана збирке 1914–1918“ који има за циљ да из фондова девет националних библиотека дигитализује и учини јавно доступним преко 400.000 публикација насталих током Првог светског рата. По први пут овај садржај, раније доступан само у читаоницама, неретко у врло лошем физичком стању с обзиром на квалитет папира на којем се налази, постаје доступан online.

Дигиталне колекције настале у овом пројекту сачињене су од књига, новина, ратних дневника, музикалија, дечије литературе, фотографија, постера, пропагандних материјала, уметничких дела и свега осталог што се може наћи у једној националној библиотеци. „Еуропеана збирке 1914–1918“, као и сродни пројекат „Еуропеана 1914–1918“ коме сами грађани доприносе својим породичним предметима и причама из Првог светског рата и дигитализација видео снимака из тог периода, имају за крајњи циљ да се преко портала „Еуропеана“ учини јавно доступан материјал који нам дочарава колективна и индивидуална искуства из угла различитих страна захваћених Првим светским ратом.

У реализацију овог пројекта, национална библиотека укључила је више десетина установа културе из Републике Србије и Републике Српске.

На порталу „Велики рат“ до сада је видљиво више хиљада дигиталних објеката. Више од хиљаду скупова метаподатака за дигиталне објекте са припадајућим линковима посла-

Обука на рововском шoју, Солунски фронт

ЕУРОПЕАНА ЗБИРКЕ 1914-1918

Управник Дејан Ристић посебно указује на то да Народна библиотека Србије од 2011. године учествује и у најзначајнијем европском пројекту посвећеном Великом рату – „Еуропеана збирке 1914–1918“, (www.europeana-collections-1914-1918.eu).

Партнери у том пројекту су Државна библиотека у Берлину, Национална библиотека Француске, Народна и универзитетска библиотека у Стразбуру, Централна национална библиотека у Риму, Централна национална библиотека у Фиренци, Краљевска библиотека Белгије, Британска библиотека, Краљевска библиотека, Национална библиотека Аустрије, Народна библиотека Србије, Хумболт универзитет (Немачка) и Централни институт за јединствену каталогизацију италијанских библиотека (Италија).

Циљ пројекта је успостављање специјализованог портала са најзначајнијим историјским изворима о Првом светском рату, као и реализација пет велики изложби током пролећа 2014. године – у Берлину, Лондону, Паризу, Бриселу, Бечу и Београду.

то је у ТЕЛ (The European Library) ради интегрисања на портал Еуропеана. Такође је послато партнерима у Британској библиотеци и 27 примера (који садрже дигитални објекат, транскрибован текст, опис и превод на енглески) за посебан портал намењен учењу.

Едукативне активности

Посебан сегмент српског портала посвећен је образовним активностима – коришћење едукативног портала Народне библиотеке Србије, www.velikirat.nb.rs у наставним програмима за предмете историја, матерњи језик и књижевност, географија, уметност, а за потребе основних и средњих школа у Републици Србији.

Током пролећа наредне године у Народној библиотеци Србије биће приређена изложба под насловом „Уметност и култура Срба у Првом светском рату“, поводом завршетка пројекта „Еуропеана збирке 1914–1918“.

Наша национална библиотека учествује и у међународном пројектима „Свет се сећа: стогодишњица Првог светског рата“ и „Сендари“ који су осмишљени са циљем истраживања и обогаћивања сазнања о Првом светском рату.

Успостављена је и сарадња са Историјским музејом Србије на изради нове сталне поставке у музеју „Срби на Крфу 1916–1918“.

Народна библиотека Србије сарађује и са Радио телевизијом Србије уступањем најзначајније грађе о Првом светском рату за потребе реализације посебног серијала.

Из свега што сазнајемо од Дејана Ристића може се закључити да је Народна библиотека Србије одговорно и свеобухватно пришла осмишљавању и реализацији бројних активности посвећених Првом светском рату. Остаје нам да се надамо да ће и друге установе културе у нашој земљи следити овај пример. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. август 2013

Православни

✠ 19. август – Преображење Господње
 28. август – Успеније Пресвете Богородице – Велика Госпојина

Римокатолички

✠ 15. август – Велика Госпа

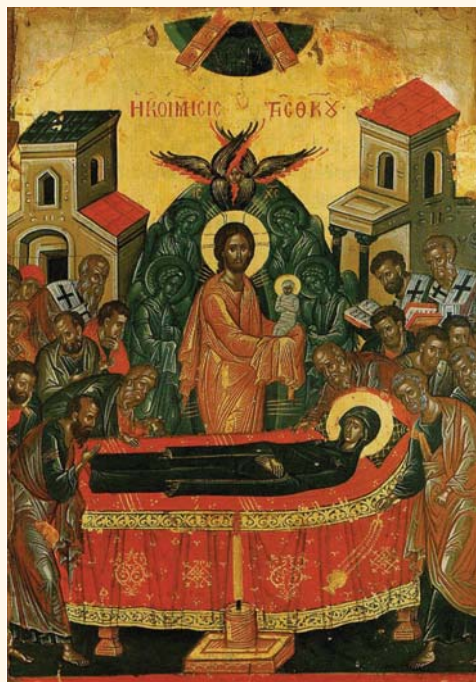
УСПЕЊЕ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

Господ који је на Синају заповедио петом заповешћу: Поштуј оца свог и матер своју, показао је примером својим, како треба поштовати родитељку своју. Висећи на крсту у мукама, он се сети матери своје и показујући на апостола Јована рече јој: Жено, ето ти сина! Потом рече Јовану: ето ти матере! И тако збринувши своју мајку он издахну.

Јован имаше дом на Сиону у Јерусалиму, у који се настани Богородица и оста да живи до краја свог живота на земљи. Својим молитвама, благим саветима, кроткошћу и трпељивошћу она много помагаше апостолима сина свога. Све време до смрти провела је у Јерусалиму обилазећи често она места, која су је подсећала на велике догађаје и велика дела Христа. Нарочито је походила Голготу, Витлејем и гору Јелеонску.

Од њених дужих путовања помињу се посете Светом Игњатију Богоносцу у Антиохији, посета Светом Лазару, епископу Кипарском, посета Светој Гори коју је она благословила и боравак у Ефесу са Светим Јованом за време великог прогона хришћана у Јерусалиму.

У својој старости она се често молила Богу своме на Јелеонској гори, на месту Вазнесења Христова, да је што пре узме из овога света. ■

Јосиф Цвијовић Војни свештеник и митрополит скопски

37

Рођен је 28. август 1878. у селу Дрежник код Ужица. Основну школу завршио је у Пожеги, гимназију у Ужицу. После шестог разреда гимназије уписао је богословију у Београду.

У чин ђакон рукоположен је септембра 1903, а у чин презвитера октобра исте године. Био је парохијски свештеник, а након што је остао удов, завршио је Кијевску духовну академију. Био је наставник Београдске богословије, а затим и управник монашке

школе у манастиру Раковица, где се и замонашио септембра 1913.

Када је почео Први светски рат, он се најпре придружио војводи Војиславу Танкосићу и до краја јула учествовао у акцијама у околину Београда. Као командант једног вода учествовао је у Церској бици, у борбама око Крупња и на Црном врху. У првој половини септембра 1914. послат је из здравствених разлога у позадину. У саставу Дунавске дивизије јеромонах Јосиф је учествовао у повлачењу преко Црне Горе и стигао до Крфа.

Као војни свештеник био је распоређен у XV кадровском пуку, а затим је 14. марта 1916. године постављен на место војног проте у команди Резервних трупа и подофицирских школа. Решењем команданта Треће армије од 24. марта 1916. године стављен је на распоред Команди Дунавске дивизије. Два дана касније постављен је за свештеника штаба Колонске коморе Дунавске дивизије.

Убрзо је упућен у „пастирско-националну“ мисију у Бизерту. У овој мисији је остао до 21. јула одакле је на основу наређења о одређивању људства за Штаб Српског добровољачког корпуса, преко

Марсеја и Париза отпутовао у Русију како би преузео дужност војног проте у Штабу Друге српске добровољачке дивизије. Са

осталима из групе кренуо је из Париза за Русију 12. августа 1916. године.

Када је људство Штаба Српског добровољачког корпуса и Друге дивизије августа 1917. почело да напушта Русију ради пребацивања на Солунски фронт, јеромонах Јосиф је због лошег здравственог стања остао у Винчестеру. Крајем октобра прешао је у Лондон

где је боравио и када је 20. новембра 1917. разрешен дужности војног свештеника, ослобођен војне обавезе и стављен на располагање министру просвете и црквених послова. У Лондону је јеромонах Јосиф именован за управника Српског богословског курса који је основан уз помоћ Англиканске цркве са циљем да српски студенти теологије наставе своје школовање у енглеским колеџима и под надзором српских свештеника.

У лето 1919. напустио је Енглеску и након доласка у отаџбину постављен за ректора Богословије у Призрену. Са тог положаја изабран је 19. децембра 1920. године за епископа битољског. За митрополита скопског изабран је 1. јануара 1932. Од стране бугарских окупатора прогнан је 5. маја 1941. из Битоља у Београд.

У току Другог светског рата био је на челу Српске православне цркве. Државне власти су му након рата забраниле повратак у Скопље. Био је прогањан, хапшен и притворен у манастиру Жича. Умро је 3. јула 1957. у манастиру Ваведење и сахрањен у манастирској порти. ■

Припремио др Миљан МИЛКИЋ

Дочек српске војске после Другог балканског рата

ВЕЛИЧАНСТВЕНА ВОЈНИЧКА ПАРАДА

Победоносни повратак српске војске с попришта великих битака у балканским ратовима био је прилика да грађани српске престонице искажу поштовање и дивљење војнику који је, после пет векова ропства, најзад остварио сан генерација и поколењима омогућио живот у слободи

Повратак српске војске из балканских ратова у престоницу Краљевине Србије био је обележен на свечан начин. Највеличанственија војничка парада и прослава у историји српског народа одржана је 10. августа, по старом, односно 23. августа, по новом календару, 1913. године. То је, како су тада писале новине, био „дан народног признања славом увенчаним ратницима нашим“.

Част јунацима

Становници Београда изашли су у сусрет победницима. На челу свечног дефилеа био је престолонаследник Александар. Појављивање пукова славне српске војске више „Славије“ дочекано је урнебесним клицањем. Краљу Александру је тада поклоњена златна сабља, а војводи Радомиру Путнику лоровов венац. Председник

општине Љубомир Давидовић, предајући престолонаследнику дар Београда, поздравио га је речима:

„Снага и свест нашега народа никада се није тако дивно манифестовала као у овом ослободилачком рату. Она је најпре лагано расла, затим нагло бујала у горостас српских армија, које су преправиле српску земљу од Дунава до Бијелог Мора, од Јадрана до Једрена. Јунаци су крв точили, робље је сузе проливало али из крви је слобода никла, из суза се правда подигла, оствариле су се тежње читавих столећа, јавља се доскорашњи сан многих милијуна. Велико дело ослобођења српскога племена, за које се живи и мре, почело је да се изводи...“

После председника општине, пред престолонаследника је ступио председник Народне скупштине Андра Николић:

„Овом радосном одушевљеном дочеку који престоница Србије, разумејући своју дужност, чини Вама и Ва-

шим славним победничким четама, придружују се најтоплије и народни представници. Председниково право и дужност да говори у име Народне скупштине мени никад није било пријатније него у овом тренутку, кад имам среће исказати Вам, височанство, а у лицу Вашем исказати целој српској војсци да Народна скупштина захваљује војсци за одлично извршење ратног задатка и да њеном светлом јунаштву одаје признање и хвалу.

Народна Скупштина увек се најусрдније старала о нашој војсци, гледајући у њој узданицу народног завета. Богу хвала, сад смо испуњени неизмерном радошћу, што се у љутим борбама, у сукобима с јаким противницима осведочило и пред целим светом доказало и потврдило да је наша војска одлична и да је наше надање на њу било оправдано. Сад је народна узданица постала народно поуздање, чврст темељ напретку и свестраном развоју народа.

Сад је јасно, сад могу сви увидети да светле војничке заставе наше војске које су у победном ходу прешле Албанију, Стару Србију, Македонију и Тракију, не закриљују само војничке јединице него су још моћна заштита и српској слободи, српској школи, српској трговини, српском праву и на претку. Слава српским светлим заставама! Слава српској војсци!”

Како су их тада називали, осветници Косова и Сливнице ушли су у Београд кроз тријумфалне капије с бројним славодобитним и епским натписима. Капије су почињале од Славије и ређале се Немањиним и Карађорђевој улицом до Калемегдана, па онда Кнез Михаиловом улицом до Славије.

Споменик Карађорђу

По пристизању славних пукова на Београдску тврђаву, откривен је величанствен споменик Карађорђу. Том приликом министар војни Ђене-

рал Милош Божановић предао је споменик војскара Карађорђа председнику београдске општине.

Данас тог споменика нема. Подигнут на месту где је сада спомен-обележје Захвалности Француској, тај величанствени споменик порушен је током бомбардовања Београда 1915. године и никада није обновљен. Био је једна од светиња Београдске тврђаве. Нови споменик Карађорђу подигнут је поред Светосавског храма на Врачару.

После откривања и предаје споменика војскару Карађорђу Београду и српству, дефиле је настављен према Теразијама. На свечаном ручку у Двору, краљу је наздравио Никола Пашић:

„У овим историјским данима дозволите ми, Ваше величанство, да узмем себи слободу да дадем израза општој народној радости, што је Косово освећено, што је Сливнички за-сенак сјаја српског оружја збрисан,

Немачки ајташе честииша престононаследнику Александру рајне успехе

БЕСМРТНИ ВОЈДА

Предајући споменик војскара Карађорђа председнику београдске општине, министар војни Ђенерал Милош Божановић рекао је:

„...Преко овог светог места, на коме је подигнут овај споменик, пре 107 година, врховни војскара српског народа велики и бесмртни Карађорђе, оснивач славом увенчане династије Карађорђевића, лично, с мачем у руци на челу својих ратних другова, проломио је београдску тврђаву, срушио у њој турску силу и начео силно османлијско царство. Цео свет чуо је тада за овај подвиг његов и наших витешких предака...”

Свако поприште војсковог ратног похода буди свете спомене у захвалној души данашњих захвалних Срба, али ово место и спомен знамените 1806. године српству су нарочито драги, јер је тада овде, пред војничким генијем Карађорђевићем и витештвом његових другова наших предака, заједно с овим великим утврђењима, пала и сама глава земље Београд, данашња престоница наше славне и миле отаџбине Србије. Зато је баш на овом месту поникао овај славни споменик.

Српска војска да би дала захвалности и дивљења сени Оца Србије, бесмртног војскара Карађорђа, подиже њему, оставља Српству овај скроман споменик, који ће кроз векове указивати новим поколењима на ореол славе, који краси бесмртну главу овога великана, и на захвалност данашње генерације краљевско-српске војске. Српска војска је тим сретнија и поноснија што овај споменик оставља српству данас, долазећи непосредно с бојних поља, с освећеног Косова, из Старе Србије, Албаније, Македоније и Тракије, куда је, по светлом примеру витешког оца Србије, гредила путем славе и части и проносила своје победоносне заставе из боја у бој, из славе у славу, и одакле је данас дошла да баш на овом месту свије своје славом увенчане заставе да мирно отпочину...

Нека би дао велики Бог да овај споменик буде жижа, око које ће се скупљати Срби са свих страна, кад год устреба да се развију наше славне заставе, те да нас поведу онамо, куда је тежио геније великог војскара Карађорђа.

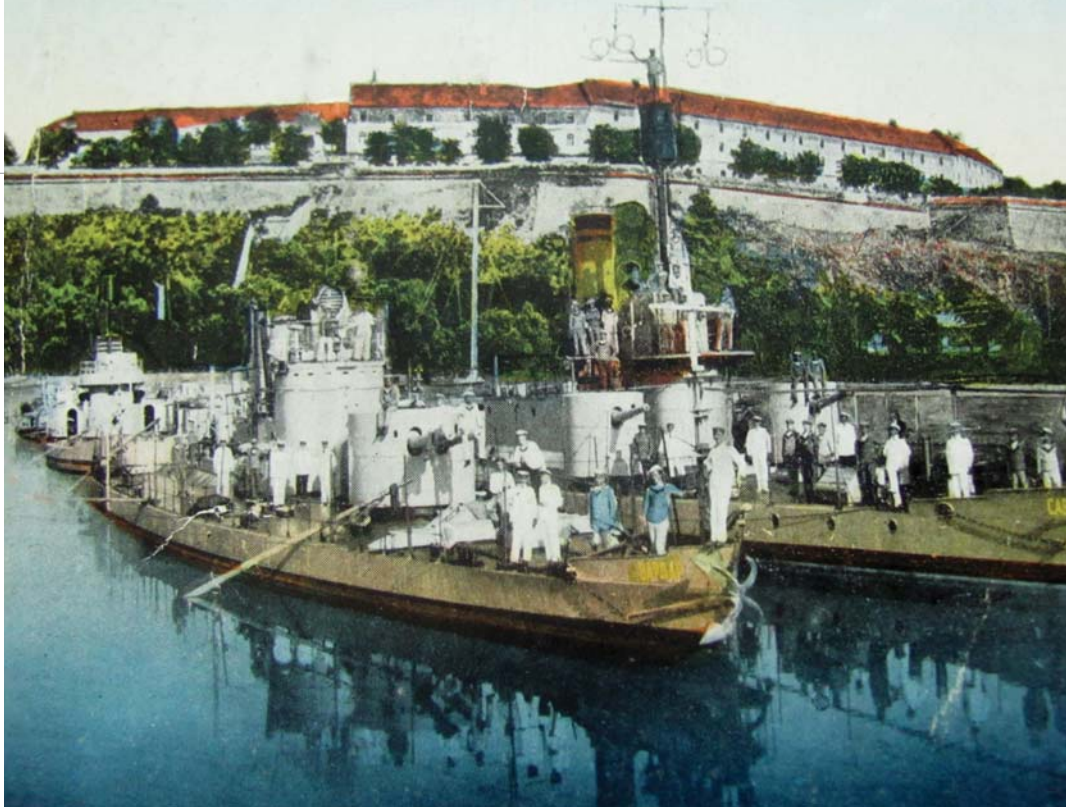
што је име Србиново високо уздигнуто – што је Велика Србија створена... Требало је труда и пожртвовања и сталности да се залече ране ранијих година да се државне финансије уреде, да се економско стање побољша, да се финансијска моћ државе подигне и наоружање војске изврши, да се Србија вине из унутрашњих ситних спорова на висину задатка српског народа, и приступи остварењу српске заветне мисли.

...Одушевљена, спремна и неустрашива српска војска – прва армија под командом Вашег узвишеног сина, а нашега омиљеног престолонаследника Александра сударила се је с Турском силом на Куманову и у дводневној љутој битци славно је побеђена турска војска и Косово освећено.

Од те одсудне велике победе, српска војска под командом младог, одушевљеног и храброг престолонаследника ишла је од једне победе до друге и ослободила је уз помоћ осталих армија целу Немањинку Стару Србију са старим престоницама наших старих краљева и царева...” ■

Приредио др Раде С. Н. РАЈИЋ

У бродарској радионици на Сави код београдске Чукарици, 6. августа 1915. године, поринут је први српски ратни брод „Јадар“, типа оклопљени чамац. У Војсци Србије тај датум се обележава као Дан Речне флотиле и Дан речних јединица, у знак сећања на дан када је званично отпочело формирање српске речне ратне флотиле. Традиција војних речних јединица на нашим рекама сеже из периода средњег века и постојања флотила српских деспота и пловних јединица Шајкашког батаљона, формираних од Срба који су живели уз границе хабзбуршке Угарске, познатијих као „Шајкаши“, које су организоване за одбране границе на рекама и приобаљу од продирања турске војске.

Век постојања Речне флотиле

Слобода са река

Пише Драган СПАСОЈЕВИЋ

У ослободилачким ратовима Срби нису имали посебну јединицу за борбе на рекама, али су за превозење, извиђање и изненадне нападе око река користили постојећа пловна средства.

По отпочињању Првог српског устанка настала је Карађорђева флотила, која је у почетку имала запажену улогу и активно учествовала у освајањима утврђених градова Београда, Шапца, Смедерева, Пореча и других. Устаници су у борбама на рекама користили заробљене шајке, каике, четоканике, чунове и слична пловна средства. На крају је српска устаничка флотила поделила судбину устанка, а у последњим операцијама пловни објекти су устаницима користили искључиво за евакуацију преко Саве и Дунава у Аустрију.

Први ратни бродови

У доба Милоша Обреновића формиране су пловне јединице на реци за коришћење у војне сврхе. Првобитно је изграђен бриг „Србија“ у бродоградилушту у Дубравици, надомак Смедерева, који је запловио под српском заставом 30. априла 1833. године. Имао је депласман око 250 тона, дужине нешто више од 25 и ширине 7 метара. У то време је Кнежевина Србија била турски вазал, а право да на броду вије своју заставу добила је султановим ферманом 9. фебруара 1836. године.

По налогу кнеза Милоша настављена је градња ратних бродова и у бродоградилушту у Брзој Паланци 18. априла 1842. године поринут је бриг Кнез Михаило, једрењак са два јарбола, депласмана 370 тона, наоружан са 18 топова.

Српска влада је 1891. године створила Српско бродарско друштво желећи да ојачања положај на Дунаву како би се ослободила аустроугарског утицаја у бродарству. Српско бродарско друштво, уз подршку владе, отвара на Чукарици 1901. године бродарску радионицу под називом „Радионица лађа Краљевине Србије“.

Велики рат је Српско бродарско друштво затекао потпуно неспремно, бродови су се по објави рата затекли у Аустроугарској и на линији Београд–Голубац и након блокаде, изузев бродова „Такова“ и „Тимока“, сви су пали у руке непријатеља.

Први светски рат

Први артиљеријски плотуни у Првом светском рату испали су са бродова аустроугарске Дунавске флотиле са земунског пристаништа на Београд, директно на једну престоницу што је редак пример у историји ратова. У зору 29. јула 1914. године појавили су се монитори на Дунаву испод Калемегдана, налик на пловеће тврђаве и одмах засули митраљеском и топовском ватром град и његове браниоце, који нису имали посебне јединице за дејства на рекама.

Аустроугарску Дунавску флотилу чинило је 6 речних монитора, 6

патролних чамаца и 13 помоћних бродова. Бродови су били у Земуну, Панчеву и Брчком, а представљали су тада посебно средство ратовања, јер је на Дунаву речну ратну флотилу, поред Аустроугарске, једино имала Румунија.

Почетак рата затекао је Српску војску без организованих војних пловних јединица, што се показало као велики недостатак, нарочито у тешким окршајевима снага Одбране Београда против монитора, јер браниоци нису располагали брзометним топовима већег калибра, а највећи део постојећих средстава у тим борбама био је неефикасан. Монитори су били оклопљени челиком дебљине до 30 милиметара, неосетљиви на зрна пољских топова и добро наоружани топовима великог калибра пловили су слободно Дунавом и Савом. Свакодневно су рано ујутру, око 14 часова и предвече гађали град и положаје бранилаца гранатама свих калибара. Појављивали би се изненада на крилима фронтова уз обалу и пружали преко потребну артиљеријску подршку копненим трупама и тако ометали извођење операција Српске војске.

Српска војска формира речну флотилу

Српска војска, иако није имала формирану речну ратну флотилу

располагала је кадром који је могао да учествује у њеном стварању. Организовање прве националне речне ратне флотиле отпочело је тек након потпуног пораза непријатељских офанзива крајем 1914. године и повлачења Аустроугара преко Саве и Дунава.

Флотила је организована за веома кратко време и искључиво за ограничена дејства на чукаричком делу фронту на Сави. Првобитно је била потчињена команди Мале и Велике Аде Циганије, све до јануара 1915. године, када је услед реорганизације и добијања на значају формирана Бродарска команда, којом је такође командовао пешадијски мајор Милан Радојевић.

Затишје које је трајало све до октобра 1915. године, Бродарској команди је дало времена да ојача и развије своје речне снаге. Јединица је обављала тежишно задатке одржавања везе између десне обале реке и мостобрана на адама, заштите комуникације Београд–Обреновац, вршења минирања и обављања извиђачке службе на оба пловна пута.

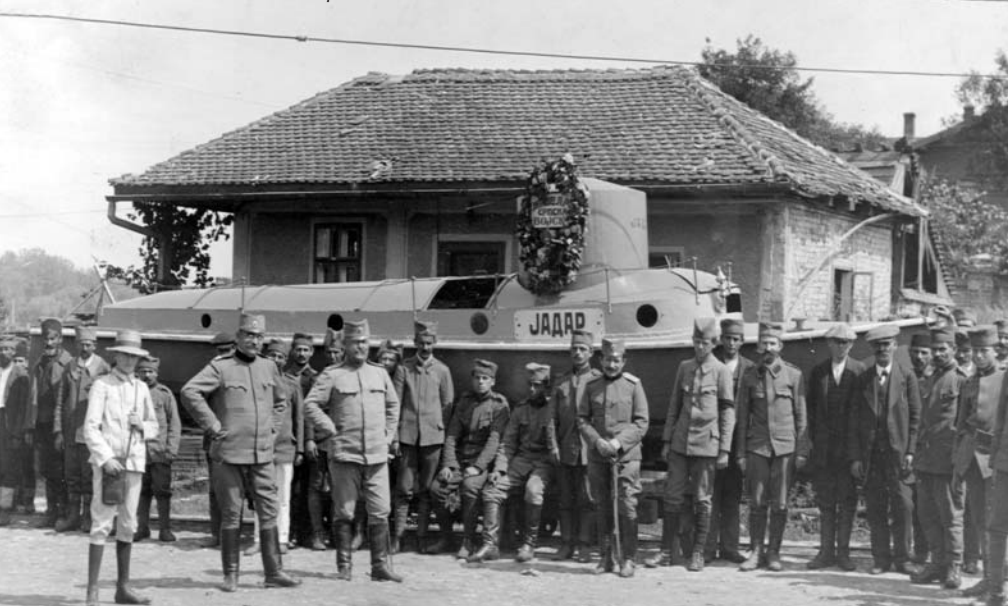
За стварање снага импровизоване речне флотиле искоришћена су скромна средства која су се затекла или су извађена из воде. Да би се супротставила мониторима, Србија је септембра 1914. године почела да врши минирање река, а од савезника је у зиму 1915. године стигла помоћ у виду обалских топова опремљених панцирном муницијом, тј. морнаричких топова намењених за гађање оклопљених бродова.

За стварање пловног парка Бродарске команде умногоме је заслужна Бродарска радионица Српског бродарског друштва на Чукарици, која је градила или поправљала бројна пловна средства, а завршавале су се и две најјаче јединице – оклопни чамци „Далмација“ и „Босна“, са топовима и митраљезима у куполама.

Одбрана Београда

Енглески торпедни чамац, додат саставу снага српске речне ратне флотиле, опслуживала је енглеска посада. Била је то шалупа – велики бродски чамац, наоружан брзомет-

У бродарској радионици на Сави код београдске Чукарици, 6. август 1915. године формиран је први српски ратни брод „Јадар“, шиповани оклопљени чамац

„Шайка”, раџни брод из 17. века (макеџа из сџомен-собе Речне флотиле у Новом Сагу)

ним топом и са два торпедна апарата, којима су изведени први торпедни напади у историји ратовања на рекама. Напади су изведени код Земуна у два наврата и постигли су циљ. Ограничили су кретање непријатељским бродовима због бојазни од даље употребе овог новог и веома разорног оруђа.

Захваљујући новоформираним саставима, који су ојачали снаге Одбране Београда, услед извршеног запречавања пловног пута положеним речним минама и дејствима торпедних батерија и савезничких обалских топова, монитори су изгубили сваку доминацију на рекама коју су имали почетком рата.

Формиране током припрема за одбрану Београда од офанзиве аустроугарских и немачких снага, пловне јединице Бродарске команде доказале су се у борбеним дејствима пожртвованим и храбрим извршавањем свих додељених задатака на делу акваторија од Чукарице до порушеног савског моста. У операцијама одбране Београда од 6. до 9. октобра 1915. године, осим недовршених оклопних чамаца „Далмације” и „Босне”, учествовала су сва пловила, све до коначног пада престонице и

п ов л а ч е њ а копнених снага из града, када су их након скидања оруђа потопиле сопствене посаде. Борба импровизоване српске речне флотиле у Првом светском рату заслужено заузима истакнуто место у херојској одбрани Београда.

Лађа Србија

Након одступања са савско-дунавског војишта, Бродарска команда подељена је на две групе и оне су учествовале у борбама, повлачећи се са деловима српских армија преко сурових албанских планина до Јадранског мора, а потом даље бродовима на Крф. Даноноћно су помагали при евакуацији и транспорту избеглица, рањених и болесних војника, на хиљаде њих су испратили на море. Неуморно и без одмора укрцавали су храну и ратни материјал. Бродарска команда се последња укрцала на брод који је одлазио на грчко острво спаса.

Краљевска Влада и Врховна команда безрезервно су подржали предлог Бродарске команде и донели одлуку да се на Крфу изврши набавка једног брода за потребе превозења Српске војске. Купљен је брод „Авго-Зора”, некадашња грчка торпиљарка, депласмана око 70 тона, дужине 23 и ширине 4 метра, којег су бродарци примили 7. марта 1916. године и крстили именом отаџбине – „Србија”.

Бројао је сталну посаду од 12 чланова, састављену од добровољаца са Саве, Дунава и Јадрана.

Лађа „Србија” је поносно пловила под српском тробојком на пловним рутама дуж Крфа, а након реорганизације и одласка трупа са острва, запловила је са посадом од 19 чланова на веома тешку пловидбу, од 12. до 18. маја 1916. године, за својом војском, на фронт пут Солуна. По упловљењу Србије у Солун и подвига његове посаде у пребазирању кроз тешко навигацијско подручје Коринтског канала и опасности преко Егејског мора, Бродарска команда постаје позната и призната у савезничким поморским круговима. Врховна команда поносна на успех српских морнара купила је од Енглеза нове морнарске униформе и наредила да сви припадници Бродарске команде у њима положи свечану заклетву на верност краљу и отаџбини – заклетву будуће морнарице.

Речна флотила Краљевске морнарице

Након коначног ослобођења земље бродарци Бродарске команде поново су добили прилику да формирају речну ратну флотилу у Београду. Српска врховна команда је наредила потпуковнику Милану Радојевићу да преузме аустроугарске мониторе од савезника, стави их под српску заставу и што пре упути, ради потпомагања француске Источне војске у рејону Ђердапа.

Српска Бродарска команда је, по пристизању у Београд, 29. новембра 1918. године, препотчињена команди Инжињеријског одељења Врховне команде. Пријем бродова текао је споро и тек крајем децембра 1918. године у Београд је стигло пет монитора и два патролна чамаца. Бродови су добили нова имена: „Кереш” је постао „Морава”, „Темеш” – „Дрина”, „Енс” – „Драва”, „Сава” – „Соча” и „Босна” – „Вардар”, патролни чамац „Велс” преименован је у „Брегалницу”, а „Барш” у „Неретву”.

Упоредо са радом Бродарске команде, интерес у стварању речне флотиле проналази Одељење за Мор-

Арџилеријска дејсџива аустроугарских монитора на Београду током Првог светског раџа (Војни архив)

нарицу Народног већа у Загребу и одлучује да, преко Инжињеријског одељења Врховне команде, преузме примат на овом задатку, истовремено склапајући споразум са адмиралом Ернестом Трубрицом, командантом Пловидбе на Дунаву и Команде Савезничких војски. Како није располагао потребним бројем персонала за попуно посада, адмирал Трубриц је одлучио да на бродове укрца поред српских официра и морнара и оне које му Загреб упути, у жељи да се што пре попуне и оспособе монитори за употребу. По закљученом споразуму једно одељење новопримљених официра, подофицира и морнара Ратне морнарице, из Загреба је упућено у Земун и Београд. Иако су бродови предати Бродарској команди 31. децембра 1918. године, адмирал Трубриц је са пуковником Ђурђем Лазичевићем, начелником Инжињеријског одељења и поручником бојног брода I класе Божидаром Мажуранићем, делегатом Народног већа из Загреба, кројио изглед и организацију флотиле монитора и речне ратне флотиле.

Због мањка у људству и слабије попуне стручним специјалностима, у војну службу су примани и укрцавани

прекаљеним борцима Бродарске команде, јер су им статус изједначили са тек новопримљеним добровољцима, а у великом броју случајева су били чак и подређени.

Подређени положај поморских официра

Закон о устројству Српске војске није предвидео моринске официре, тако да су официри Бродарске команде, иако искусни поморски капетани и познаваоци бродарства у ратној и трговачкој марини, због тога што су носили пешадијску униформу, били у подређеном положају и нису постављани адекватно знању, хтењу и умећу.

Командант потпуковник Милан Радојевић грчевито се борио против донетих кадровских решења, истичући да команду монитора треба да приме његови доказани официри, да марински (поморски) официри преузму дужности наутичара, и да бродом треба да командује најстарији официр рода артиљерије, јер су монитори првенствено пловна батерија у којима је марински официр одгово-

СНАГЕ ЗА ОДБРАНУ БЕОГРАДА

Бродарска команда је, до Мекензенове офанзиве 1915. године, у свом саставу имала оклопљени брод „Тимок“, оклопљени чамац „Јадар“, брзи моторни чамац „Слободу“ са руском посадом, моторне чамце „Победу“ и „Свети Ђорђе“, један енглески торпедни чамац, више дереглија и шлепова и око 100 чамаца на весла.

Пловила су претежно била наоружана митраљезима и лаким топовима, а били су оспособљени и за минирање река. База им се налазила на Сави, код Чукарице. Посаде су биле састављене од добровољаца бродараца са Саве и Дунава, док су послуге оруђа претежно чинили трећепозивци и дечасти из Сремског добровољачког одреда.

О статусу Бродарске команде по завршетку Великог рата довољно је говорила шароликост у опреми и униформама. Официри су носили аустроугарску униформу, само што су на капама имали српску официрску значку, док су ремени опасач обмотавали народном тробојком, зависно од националне припадности самог официра. Слично је било и са вишим подофицирима који су на капама носили српске подофицирске кокарде. Нижи подофицири и морнари су такође већином носили старе аустроугарске униформе, али су неки од њих имали енглеске кратке доламице и шињеле. Добровољци покупљени у Београду су добили енглеске морнарске униформе добијене од команданата трговачких бродова. Сви нижи подофицири и морнари су носили капе аустроугарског порекла на којима су биле траке са натписом „Југославенска морнарица“. ■

(Наставак у следећем броју)

Припадници Бродарске команде и посада ратног брода „Србија“ 1916. године

на мониторе добровољци из редова поражене аустроугарске флотиле, међу којима је било оних који су са истих тих бродова убијали незаштитен народ по Београду и Шапцу. Тада је учињена велика неправда према

ран искључиво за навигацију и постављање брода за дејство.

Међутим, Врховна команда га није подржала у његовим предлозима и није приступила исправљању учињених неправди.

Освојен Љеш

Иако је битка за Љеш изгледала минорно у односу на истовремену српску победу код Битоља, њен значај био је огроман. Са губицима од само двадесетак људи, заробљено је преко хиљаду турских војника. У Љешу је задобијен и прилично богат ратни плен, а трупе су, после десет ноћи, усиле на сувом. Значај победе био је заиста велик, она је имала и далекосежније последице, а најважнија од њих било је извршење првог дела задатка – пробој на море. Друго, ништа мање значајно, било је успостављање везе са савезником и, како ће се временом показати, све јаче ангажовање у вишемесечној опсади Скадра.

Већ на почетку акције за Љеш, у којој је српска пешадија, без борбе, доспела до предграђа, појавили су се изасланици који су, у име команданта Галиббеја, нудили предају. Плазина је био опрезан тражећи да, пре чина предаје, посада напусти утврђење. Следио је негативан одговор и отварање ватре, а борби се, на страни бранилаца касарне, придружило и локално албанско становништво. То је довело до смртог рањавања једног српског поручника, на шта је одговорено истом мером. Виновник је изведен из куће и стрељан на лицу места.

Сат иза поднева почела је дејствовати и српска артиљерија, па се битка распламсала на више тачака. На једној од њих учествовали су и Црногорци, чијих се пар чета налазило на супротној обали реке. Када су видели да је посреди акција савезника и сами су покуљали преко моста, али су их Турци врло брзо одбили.

Предаја

Иза три сата поподне турска паљба почела је да јењава. Поново је истакнута бела застава, а на капији су се појавили и турски официри. Уследила је и формална предаја, после чега је Плазина у 5 и 30 поподне, преузео љешки град. Сутрадан поподне дошло је и до окончања првог дела акције. Спустивши се до луке Сан Ђовани ди Медова, мајор Радивоје Филиповић, на челу коњичког дивизиона Дринске дивизије, побио је на Јадрану први српски барјак.

Иако је та битка изгледала минорно у односу на истовремену српску победу код Битоља, њен значај био је огроман. Са губицима од само двадесетак људи, заробљено пре-

ко хиљаду турских војника. У Љешу је задобијен и прилично богат ратни плен, а трупе су, после десет ноћи, усиле на сувом. Значај победе био је заиста велик, она је имала и далекосежније последице, а најважнија од њих било је извршење првог дела задатка – пробој на море. Друго, ништа мање значајно, било је успостављање везе са савезником и, како ће се временом показати, све јаче ангажовање у вишемесечној опсади Скадра.

Пробој на Јадран имао је своју цену, а само Шумадијски одред платио га је са 251 војником, који су, покошени болешћу, изнемоглошћу или несрећним случајевима, занавек остали у Албанији. Срећа према Дринско-албанском одреду није била ништа наклоњенија, а како су јединице изгледале најбоље је представио један од присутних црногорских заповедника, Андра Јовићевић, који је записао:

– Људи су много ослабили од напора, зиме и глади. У путу им је помањао таин, а од мјештана га нису могли добити. Многи изгледају као сијенке и једва се крећу. Дизентерија их сатира. Онако гладни, јели су шта прије стигну па су побољели. Али су трпељиви; не чује се роптање; млађи пред старијим стоји као да је сит и задовољан; а овамо им лице и очи издају страшну изнуреност и патњу. Сва војска представља једног измученог болесника, па опет влада ред и послух и врши се дужност као да је стање редовно. Наши су се војници чудили како међу Србијанцима не избије буна и неред. Наши би, заиста, да су у њиховом положају. Али је србијанска војска дисциплинована.

Кобне болести

Долазак у Љеш значао је још веће искушење, а оно је започело већ са исхраном. Војници су брашно месили са морском водом, чиме су га потпуно упропастили. Неки су и

Пуковник
Дамјан Појовић

успели да га замесе, али како није било пекара, пекли су га како су знали и умели. Недопечене векне створиле су одмах стомачне проблеме. Дизентерија – вечити пратилац свих гладних похода – одмах се размахала, а слично је било и са тифусом. Према казивању лекара, болесници тамни као земља више нису били у стању ни столицу да контролишу, о од непрестаних пролива при говору су једва и шапутали. Победа је донела и једну здравствену опасност на коју нико није рачунао. Заробљеници, већ заражени маларијом, пренели су је и на победиоца, наневши му веће губитке него у самој бици. Због свих тих болести само Шумадијски одред, који је већ 9. поново ступио у акцију, остао је без више од 300 војника, од којих је за месец дана умрло њих 95.

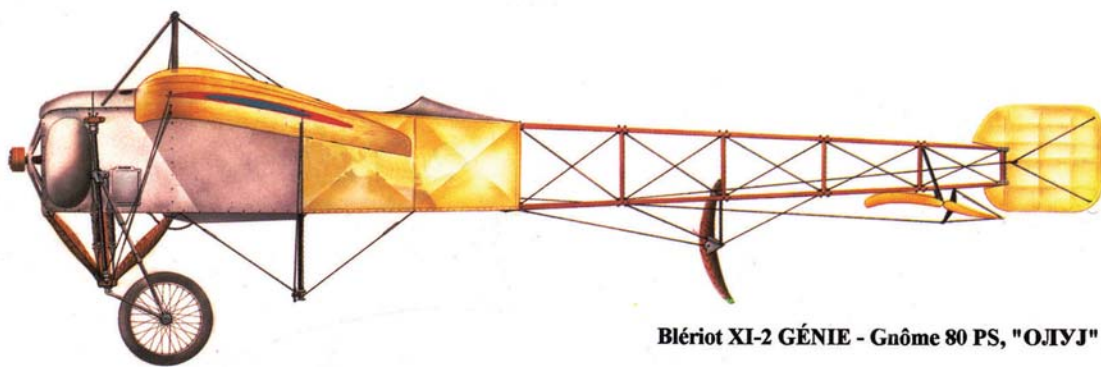
Упркос надањима да је, заузећем Љеша и Медове, задатак окончан, то се није догодило. На сам дан уласка у Љеш два ордонанса из команде 3. армије донела су ново наређење. Њима се зона акције ширила према Драчу, што је значило даљи наставак продора, односно његову другу фазу. За овај задатак био је одређен Шумадијски одред, док би Дрински остао у Љешу и широј околини Скадра. Он би осигуравао дотур са морске стране и на сектору између Дрима и Бојане посредно учествовао у опсади Скадра.

Нова етапа акције уследила је 9. новембра. Тог дана трупе су кренуле обалом, али се слично као и раније испречио један набујали поток. Због овога је дошло до продужења пута јер је заобилажење према Плани окончано тек после 14 километра. У самом месту је заробљено око 350 турских војника, а много њих подавило се у набујалој Маћи, коју су у бекству покушали да препливају. Мада је успорила, Маћа није зауставила српске трупе које су се наредних дана приближиле Кроји. Пошто у њој није било војске, житељи су понудили предају, те су 13. новембра у слепоподневним часовима Булићеве јединице поселе и овај град. Краткотрајан боравак у Кроји био је праћен врло неугодном вешћу. Група бегова изасланика донела је саопштење да је Исмаил Кемал 15. новембра у Тирани прогласио отцепљење и формирање нове албанске државе. На ову вест Булић је реаговао акцијом. Од изасланика је затражио безусловну предају, а своје трупе одмах је послао на Тирану. Муњевито прешавши 27 километара за само тринаест сати, српске јединице су нешто иза три поподне поселе овај град. Истовремено, коњичка претходница јурила је према Драчу и отприлике у исто време успела је да заузме пошту. Сутрадан 17. новембра уследио дефиле трупа, а део становника, предвођен митрополитом Јаковом, свечано је дочекао победиоце.

Најзад у Драчу

Заузеће Драча донело је и занимљиве епизоде. Прва је била везана за брод аустријског Лојда „Гроф Вурмбрант“, који је у то време у Драчу био у шпијунској мисији. Брод је био опремљен Марконијевим бежичним телеграфом, а посада је имала задатак да јавља о свим збивања, нарочито о паду, односно заузећу луке. Чим се то збило, са брода је послата депеша, а он је, око 15 сати, дигао сидро и отпловио.

Друга, пак, епизода представљала је крајње племенит пример новинарске преданости професији. У жељи да читаоце „Дејли телеграфа“ што пре обавести о догађају, а немајући притом никаква средства комуникације, новинар Р. М. Мекговер хитно се бродом упутио на Крф и одатле телегра-

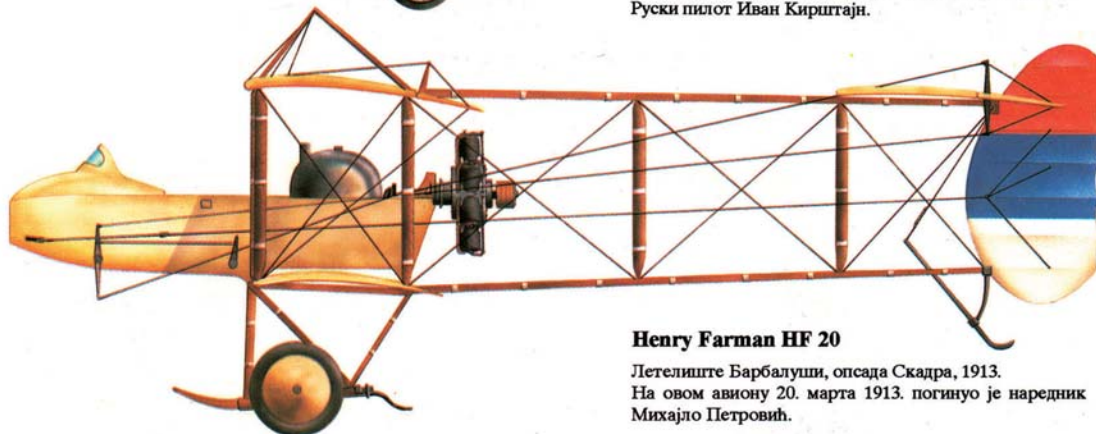

Blériot XI-2 GÉNIE - Gnome 80 PS, "ОЛУЈ"

Дукс - Биплан - Gnome 70

Аероплански приморски одред.
Летелиште Барбалуши, опсада Скадра, март 1913.
Руски пилот Иван Кириггајн.

Henry Farman HF 20

Летелиште Барбалуши, опсада Скадра, 1913.
На овом авиону 20. марта 1913. погинуо је наредник
Михајло Петровић.

фом одаслао вероватно прву светску вест о српском заузећу Драча

Поседањем најзначајније луке на албанској обали, задатак јединица Војске Краљевине Србије био је окончан. Северни правац био је у српским рукама, а исто се односило и на обалску линију на истоку, све до Драча. Преведено у бројке, било је то око 5.000 квадратних километара, међу којим су се нашли и неки од највећих албанских градова попут Тиране, Каваје и, за Србију свакако најважнији, лука Драч.

Времена за предах и одмор, међутим, још није било, а један од доказа за то био је и долазак новог команданта. Заправо, већ је продор кроз Албанију наметнуо неопходност обједињавања команде, чему су се придружили и неки лични моменти. Пауновић и Булић су међусобно били веома сујетни и нетрпељиви, готово да се нису подносили, што се, наравно, одражавало и на понашање трупа. Последица тога било је постављање пуковника Дамјана Поповића за новог команданта. Он је, дошавши у Драч, 25. новембра, предузео вођство над новоформираном Командом приморских трупа, односно над Шумадијско-албанским и Дринско-албанским одредом.

Дамјан Поповић спадао је у ред најшколованијих официра, а већ сама чињеница да је са Степановићем и Мишићем био први у класи говорила је довољно сама за себе. По-

повић се школовао и у Русији, а својој биографији могао је придодати ратове са Турском, као и рат са Бугарском. Везе са Аписовом „Црном руком“ Поповићу су, такође, биле од користи, али је 1906. године његова каријера нагло прекинута. Због притиска Запада да прекине везе са учесницима Мајског преврата, краљ Петар је 1906. у пензију послао већи број Црноорукаца, међу којима и Поповића. Тек усред рата поново је преведен у службу и добио је поменуте Приморске трупе.

Примирје

Примирје потписано 20. новембра није донело бољитак јер га командант Скадра Хасан Риза-паша никако није поштовао. Овај способни заповедник једноставно је схватио да ће, без продора, довести своје трупе на ивицу глади, при чему је сигурно рачунао и на извештан морални фактор. Разуђеност српских снага на чак 11 тачака у томе му

је ишла на руку, пошто су неке од њих биле покривене тек са по којим водом. Због тога су инциденти, током примирја, били свакодневица, у којој је становништво плаћало највећи данак. Док их је једна, турска страна, ради хране плаћкала, друга им је, да би то спречила, палила села.

Окршаја међу зараћеним странама било је поготово почетком децембра, када тзв. Мјетски одред умало није збрисан код села Пистули и Дајчи, при чему је, јуначки одолевајући, погинуо и његов командант мајор Паштровић. Паника је завладала и у Љешу, што је довело до ангажовања трупа из Драча и Кроје, а помоћ је тражена и од Црногорца. Неочекивано, Црногорци су отказали помоћ, пошто је на снази било примирје. Мада се стрепња по губитак Љеша показала претераном, окршај је коштао чак 351 изгубљеног војника. Нажалост, био је то само увод у највећи пораз српске војске у Првом балканском рату.

Насртаји Турака, ма колико опасни, нису били довољни да српске трупе отерају са приморја, нити да окончају борбе око Скадра. Дипломатска офанзива Аустроугарске, праћена звецкањем оружја, у томе је била много успешнија. Због таквог држања монархије и неповољног односа снага међу великим силама, коначни исход Првог балканског рата по обе српске државе остаће недоречен. ■

(Насиљавак у следећем броју)

р а с п и с у ј е

ЈАВНИ КОНКУРС

за пријем лица из грађанства, у својству војног
службеника, у радни однос на неодређено време, у
ВП 1122-1 Београд

један (1) Језички редактор – лектор, ВСС.

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да је кандидат држављанин Републике Србије,
- да је здравствено способан за службу у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да се против њега не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђиван за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци,
- да му раније није престао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

За наведено радно место може конкурисати лице које има:

- завршен Филолошки факултет смер српски језик и књижевност,
- познавање рада на рачунару.

Кандидати молбе подносе **Војној пошти 1122-1 Београд, Незнаог јунака бр. 38, 11000 Београд**, поштом препоручено или лично у деловодству ВП 1122-1 Београд.

Уз молбу се прилажу:

- СУ или кратка биографија,
- извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац, не старији од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- оверену фотокопију дипломе о стеченој школској спреми (оверену у суду или општини),
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од шест месеци),
- оверену фотокопију радне књижице,
- уверење државног органа у којем је кандидат био у служби да му радни однос у државном органу

није престао због теже повреде дужности из радног односа.

Сви докази о испуњености услова за пријем у службу достављају се као оригинали или оверене фотокопије (оверене у суду или општини).

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Рок за подношење пријава за пријем у службу је 30 дана од дана објављивања конкурса.

Неблаговремене и некомплетне молбе неће бити разматране.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежно лице, а о избору ће сви кандидати бити обавештени у законском року. ■

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА

БЕЗ

УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ
ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ
ЗАБРАНЕ

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о

Панчево, Жарка Зрењанина 14

Телефони: 013/344-321,

063/370-138

Телефакс: 013/345-930

E-mail: kotikdoo@gmail.com

- БИЦИКЛИ, КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- ПРОГРАМ „VILLAGER”, КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- РАЧУНАРИ И РАЧУНАРСКА ОПРЕМА

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ**

**Управа за кадрове
р а с п и с у ј е**

ЈАВНИ КОНКУРС

За попуну радних места у Војној болници Ниш, пријемом лица из грађанства у својству војних службеника и намештеника, у радни однос на неодређено време:

1. један (1) фармацеут, С2С, ВСС,
2. један (1) лекар – специјалиста интерне медицине, С2С, ВСС,
3. један (1) лекар – стоматолог, специјалиста оралне хирургије, С2С, ВСС,
4. један (1) лекар – опште медицине, С2С, ВСС,
5. један (1) виши медицински техничар – инструментар, С1С, ВШС
6. четири (4) медицинска техничара, ССС,
7. два (2) хигијеничара, ПКВ.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

1. Да је кандидат држављанин Републике Србије.
2. Да се против њега не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђиван за таква дела казном затвора у трајању дужем од 6 (шест) месеци.
3. Да има одговарајућу стручну спрему за радно место за које конкурише.
4. Да је здравствено способан за рад у Министарству одбране и Војсци Србије.
5. Да му раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- за радно место под редним бројем 1: завршен Фармацеутски факултет звање дипломираног фармацеута, положен стручни испит;
- за радно место под редним бројем 2: завршен Медицински факултет, положен стручни испит и завршена специјализација интерне медицине;
- за радно место под редним бројем 3: завршен Медицински факултет одсек стоматологије или Стоматолошки факултет, положен стручни испит и завршена специјали-

зација оралне хирургије;

- за радно место под редним бројем 4: завршен Медицински факултет, положен стручни испит;
- за радно место под редним бројем 5: виши медицински техничар, завршена виша медицинска школа, смер инструментар, односно стечено високо образовање на студијској првог степена, одговарајућег смера, положен стручни испит;
- за радно место под редним бројем 6: завршена средња медицинска школа, општи смер, положен стручни испит;
- за радно место под редним бројем 7: завршена основна школа или непотпуна средња школа.

Сагласно одредбама члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања. Приоритет из овог члана даје се кандидатима који имају једнак број бодова.

За попуну наведених радних места формираће се листа кандидата, рангирањем кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, а рангирање се врши бодовањем.

За формирање ранг-листе кандидата биће прописани критеријуми, укључујући и психолошку процену која се обавља у складу са захтевима радног места.

Пре пријема у радни однос, за кандидате који испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор биће извршена безбедносна провера уз њихову писану сагласност, као и медицинско-здравствена провера.

Сва примљена лица која се први пут примају у службу на неодређено време у државном органу подлежу пробном раду у трајању од 6 (шест) месеци. Пробни рад прати њихов претпостављени, који ће по окончању истог надлежном руководиоцу дати писано мишљење о томе да ли је примљени војни службеник и војни намештеник задовољио на пробном раду. Лицу које не задовољи на пробном раду отказује се радни однос без права на новчану накнаду због отказа.

УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС КАНДИДАТИ

ОБАВЕЗНО ПРИЛАЖУ:

- CV или кратку биографију;
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини);
- оверене фотокопије сведочанстава за све године школовања (оверене у суду или општини), за радно место под редним бројем 6 и 7 – уколико лице конкурише са непотпуном средњом школом;
- оверену фотокопију доказа о положеном стручном испиту (оверену у суду или општини);
- фотокопију радне књижице;
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци);
- извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац,

не старије од шест месеци);

– уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци);

– уверење надлежног МУП-а да кандидат није осуђиван на казну затвора од најмање 6 (шест) месеци (не старије од шест месеци);

– уверење државног органа у којем је кандидат био у служби да му радни однос у државном органу није престајао због теже повреде дужности из радног односа.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК:

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све опште и посебне услове конкурса за пријем на радно место на које су конкурисали.

Са свим кандидатима, међу којима се спроводи изборни поступак, конкурсна комисија ће обавити разговор и извршиће њихово рангирање према одобреним критеријумима.

Позив за разговор и остала обавештења упућују се кандидату на адресу коју наведе у пријави за јавни конкурс.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина и са садржајем исте биће упознати сви кандидати који учествују у изборном поступку.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС:

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса подносе молбу са наведеном документацијом по курсу, достављањем искључиво поштом препоручено на адресу:

Војна болница Ниш

Булевар др Зорана Ђинђића бб, Ниш

са назнаком „За конкурс за пријем у службу“

У пријави за конкурс обавезно се наводи име и презиме кандидата, име једног родитеља, ЈМБГ, адреса пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, радно место на које се кандидат пријављује, досадашње радно и стручно искуство кандидата, подаци о посебним знањима и вештинама за доказ у смислу члана 125. Закона о Војсци Србије.

Подносиоци пријава за пријем у службу, из система МО и ВС уз молбу за пријем достављају и оверену фотокопију решења о последњој службеној оцени.

Рок за подношење пријава за пријем у службу је 15 (петнаест) дана од дана објављивања конкурса.

Неблаговремене, недопуштене, некомплетне и непотпуне пријаве, и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против кога се може изјавити жалба.

Документа која кандидати подносе уз молбу, неће се враћати. ■

Међународни сајам безбедности објеката, инфраструктуре, лица и пословања

Visoke tehnologije u funkciji javne i privatne bezbednosti.

Tehnička infrastruktura objekata - Integracija bezbednosti i upravljanja objektima i poslovanjem.

Korporativna i industrijska bezbednost.

Tehnička i fizička zaštita.

Informaciona bezbednost - sBIT

Oprema za bankarsko poslovanje

VISOKE TEHNOLOGIJE U FUNKCIJI JAVNE BEZBEDNOSTI. Video nadzor gradova i saobraćajnica. Zaštita kritične javne infrastrukture. Kontrola i nadzor aerodroma i pograničnih zona. Specijalna vozila i oprema za suzbijanje demonstracija i masovnih nereda. Oprema i vozila za specijalne jedinice. Tehnika za obezbeđenje javnih skupova i događaja visokog rizika (stadioni, javni skupovi, vip posete. . .). Tehnička zaštita institucija visokog rizika (kazneno popravne ustanove, pritvorni centri, vaspitno popravni domovi. . .). Tehnika i usluge obezbeđenja obrazovnih ustanova. Tehnika bezbednosti u saobraćaju – putna, železnička saobraćajna čvorišta, tuneli. Oprema za parkirališta. Tehnika i usluge obezbeđenja državnih institucija.

INTEGRACIJA BEZBEDNOSTI I UPRAVLJANJA OBJEKTIMA I POSLOVANJEM. Tehnička infrastruktura objekata. "Total building solutions". Tehnička zaštita i automatizacija objekta. Inteligentne zgrade. Niskonaponske i elektroenergetske instalacije, kontrola, centralizovani nadzor. Upravljanje potrošnjom energije u cilju energetske efikasnosti. Pametne kuće. Pametni uređaji – integracija funkcionalnosti i bezbednosti. Tehnika obezbeđenja i praćenja logistike i transporta. Integrirana bezbednost i upravljanje bolničkim i farmaceutskim kompleksima. Integrirana bezbednost i upravljanje hotelsko – turističkim objektima i događajima. Tehnika i usluge obezbeđenja maloprodaje, integracija sa pos sistemima.

KORPORATIVNA I INDUSTRIJSKA BEZBEDNOST. Zaštita kritične infrastrukture. Bezbednost finansijskih institucija. Bezbednost telekomunikacione infrastrukture i objekata. Zaštita energetskih objekata i bezbednost rudnika i industrijskih zona visokog rizika. Termalni sistemi video nadzora i specijalne aplikacije.

INFORMACIONA BEZBEDNOST I UPRAVLJANJE PODACIMA U PRIVREDI I DRŽAVNIM INSTITUCIJAMA (sBIT). Elektronska uprava. Primena kvalifikovanih elektronskih sertifikata (sbit). Prevencija visokotehnoškog kriminala (sbit). Kartični forum – primena novih tehnologija u finansijama i kontroli pristupa. Bezbednost interneta i socijalnih mreža (sbit). Bezbednost podataka u "oblaku" (sbit). Bezbedne transakcije korišćenjem mobilnih tehnologija.

OSIGURANJE – finansijski potencijal zaštite lica i imovine.

OPREMA ZA BANKARSKO POSLOVANJE

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, Mob: +38163 205-599, Fax: +38111 3615-298, e-mail: isec@sajam.rs

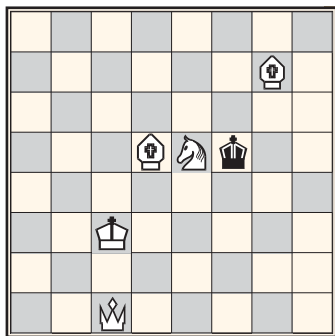
ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ ЛОЈДОВЕ МИНИЈАТУРЕ

Амерички великан проблемског шаха Самјуел Лојд (1841-1911) већ као четрнаестогодишњак објавио је прву збирку од 800 проблема. Овде су две Лојдове минијатуре са по шест фигура на табли – мат треба дају у два потеза.

Решење дајемо у следећем броју.

Мат у 2 потеза

„N. Y. Commercial Advertiser“, 1895.

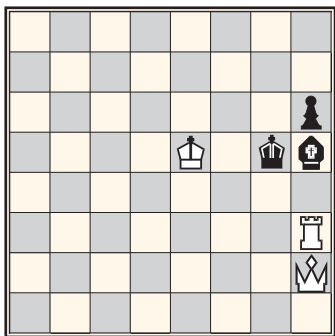

Позиција:

Бели: Кс3, Дс1, Лд5, Лг7, Се5
Црни: Кф5

Мат у 2 потеза

„Detroit Free Press“, 1881.

Позиција:

Бели: Ке5, Дх2, Тх3
Црни: Кг5, Лх5, х6

Припремио Владимир ШАРИЋ

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Д
О
К
У

1	3		8	7		
	8		6			
	5			4		
4			5			
2		1			8	9
			6			3
			1			6
				9		4
		8	2			3
						1

Решење коњићевих скокова из прошлог броја:

Корице има – нож није; листове има – дрво није? – књига; Бијела њива, црно сјеме, мудра глава која сеје? – књига.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	○	2	3	4	5	6	7	○	8	○	9	10	11	12	13	14	○	15	○	16	
17									18										19			
○		20									21										22	
23				24									25									
26						27								28								
29								30									31					
32										33											34	
35			36									37										
38					39								40									
41							42								43							
44									45										46			
○		47										48									○	
49	→			50									51									

Припремио Жарко ЋОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:

одвити се, аноксија, соб, с, електрон, свиленик, и, Ла, сиромаси, диетант, осека, атоничар, штирак, батинаш, Маракана, Нада, осетити се, Орашанке, АК, ДИ, акулитат, пискарало, Инар, Мала лира, Та-ра Рид, талири, вратарка, Гренк, итацисти, синестети, ТАА, с, састојак, Иријанке, н, Еди, каламанк, Шангајке.

ВОДОРАВНО:

17. Ништа од тога (изр.), 18. Божја милост, 19. Биљка љутог корена, хрен, 20. Вршилац асанације, 21. Учврстити куцањем, 23. Име бившег индијског државника Шастрија, 24. Удесити, подесити, 25. Шведски физичар и хемичар, Сванте, 26. Душа (лат.), 27. Феудално слободно имање, алод, 28. Врста клавирске композиције, 29. Веома ружан, нагрђен, 30. Мењати перје (о птицама), 31. Болест коже у виду пега, 32. Поквасити се, овлажити се, 33. Бугарски диригент, Георги, 34. Централни универзитет (скр.), 35. Иницијали глумца Хоскинса, 36. Моменталан, 37. Приповедачки (лат.), 38. Градић у Италији (анаграм од ПИРИ), 39. Циљати оружјем, 40. Фудбалски клуб из Владикавказа, 41. Област у бившој Турској, ејалат, 42. Сушен шаран исечен на траке, 43. Мера за драгоцености, 44. Вршити напад, 45. Освежавајуће пиће од малине, 46. Лична заменица, 47. Средства за иритацију, 48. Учестали глагол (лат.), 49. Чест завршетак наших презимена, 50. Сребрни новац у Египту, 51. Танке линије.

15. август 2013.

УСПРАВНО:

1. Кнез Србије који је 22. августа 1878. године издао Указ о отварању Војног музеја на Београдској тврђави, као једног од симбола тек стечене независности земље, 2. Памучна тканина, 3. Кеџ, 4. Наш академик, Душан, 5. Име тенисерке Ивановић, 6. Славни виолинист, Николо, 7. Корално острво, 8. Рубови неке површине, 9. Житељ Азије, 10. Символ галијума, 11. Окаменотина, 12. Један тонски род, 13. Врста аспирина, 14. Танасије одмила, 15. Потопљено речно ушће, 16. Намазати се сапуницом, 18. Мерач пређеног пута, 19. Тиково дрво, 20. Безвлашће, 21. Роман Патрика Бесона, 22. Који има утицај, 24. Пискарало, шкрабало, 25. Минерал урана, 27. Дела атентатора, 28. Калдрмари, 30. Битност, 31. Одливати, 33. Житељ Анама, 34. Водени вртлози, 36. Бивши филмски режисер, Крсто, 37. Стари сребрни новац, 39. Легендарни краљ Тебе (комплекс!), 40. Анелин имењак, 42. Показна заменица, овај, 43. Период од 24 часа, 45. Иницијали књижевника Сремца, 46. Исток-југ (скр.).

НОВО

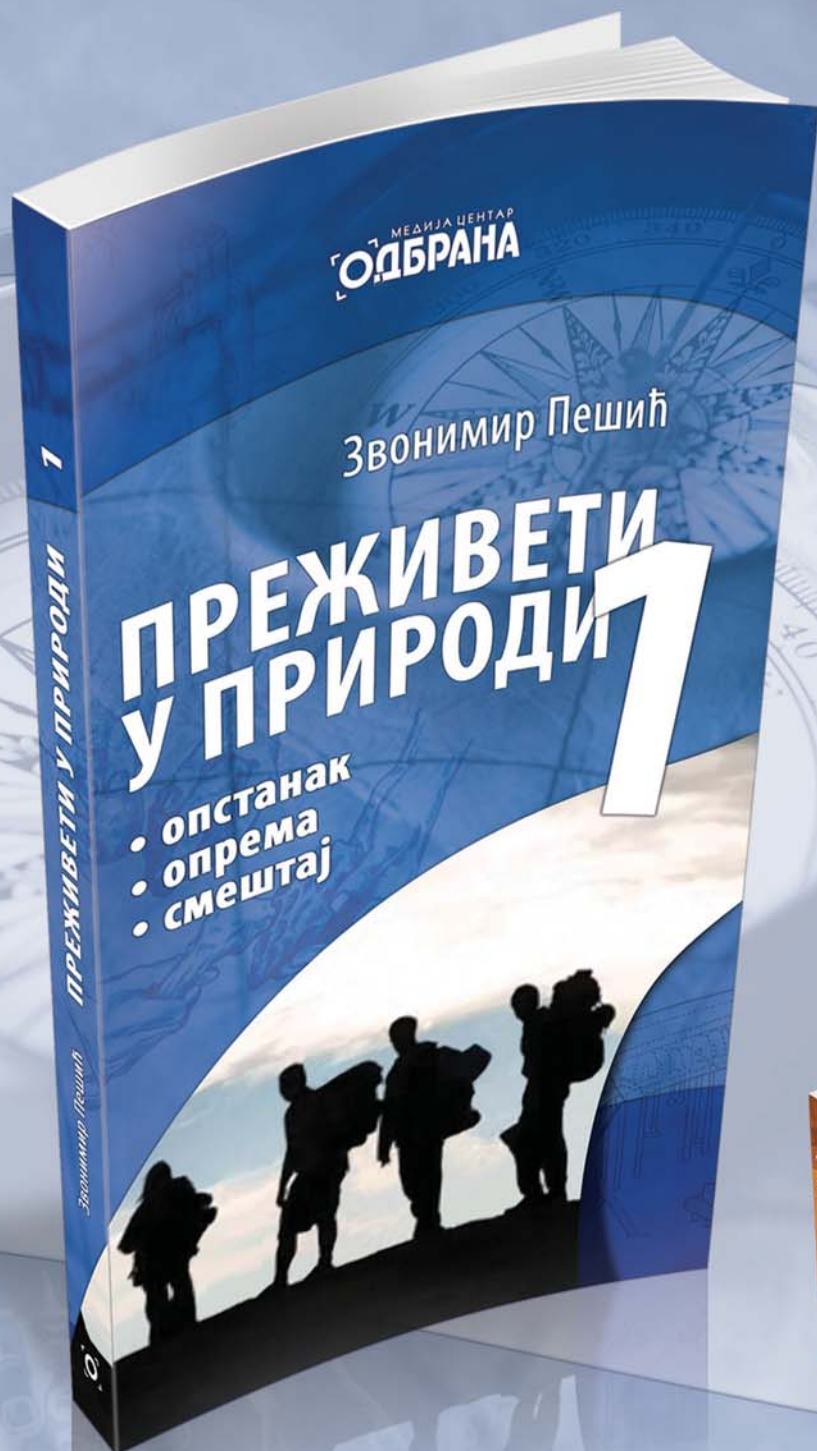
ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ – КЊИГА 1 аутора Звонимира Пешића

Пред читаоцима је прва књига из едиције „ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ“.

Војници, извиђачи, планинари, алпинисти, горани, чланови истраживачких друштава и људи који имају адреналин позитивног авантуризма, само су неке од категорија становништва којима су знања о природи и вештине за сналажење у тешким ситуацијама важни и потребни.

Прва књига пружа информације о опстанку, опреми и смештају – знањима неопходним за преживљавање у природи. Књига је штампана у практичном – џепном формату (11x20 цм), на квалитетном папиру и на 194 богато илустроване стране.

Друга књига ће изаћи из штампе до краја 2013. године, а трећа и четврта у току 2014. године.

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра 111289/„ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ“ – књига 1, по цени од 570,00 динара (књига 432,00 и поштарина 138,00 динара)

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број:

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлаши целокујној износа доставити МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књије. Куљена издања биће достављена као прејоручена пошљиќа.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925

ВОЈНА СЛУЖБА БЕЗБЕДНОСТИ У СРБИЈИ

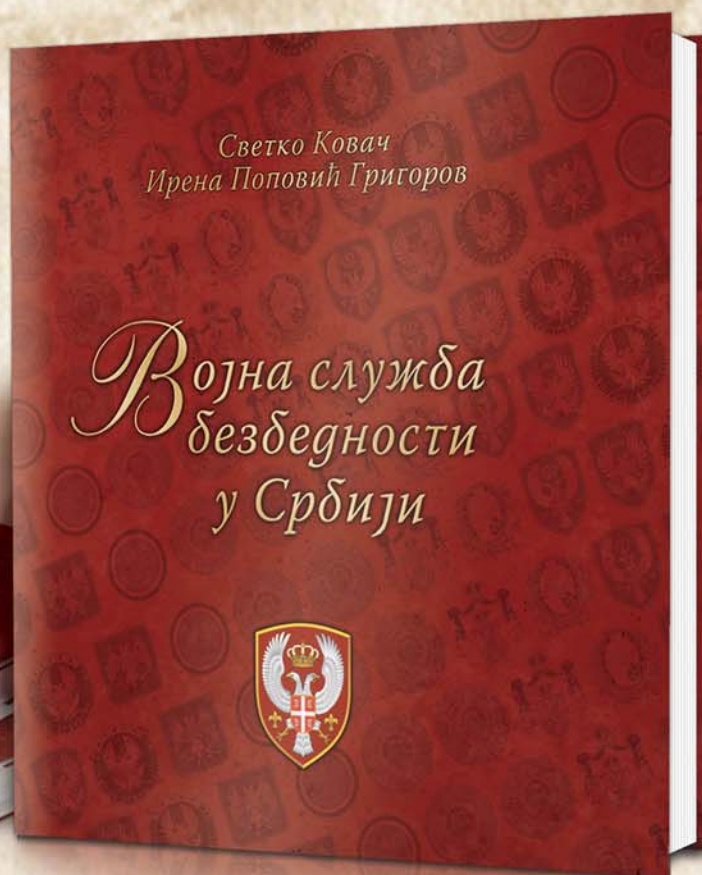
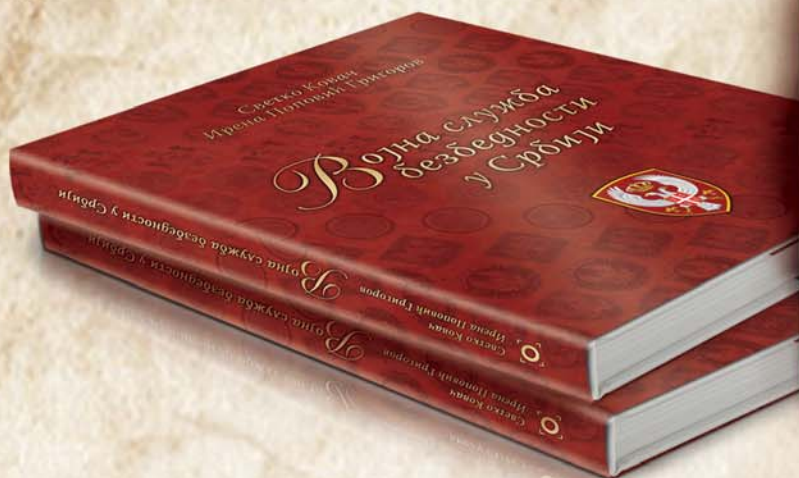
аутора Светка Ковача и Ирене Поповић Григоров

НОВО

Монографија је право откриће у области војне историографије на овим просторима и она ће имати више читања, јер ће је свако читати на свој начин. Реч је о избалансираној историји војнобезбедносне службе, која развејава низ негативних стереотипа и презентује службу у новом и комплексном свету, у којем су нови изазови мета рада Војнобезбедносне агенције.

Садржај је конципиран у осам периода, у којима је служба мењала назив: (1) Војна служба безбедности у Кнежевини и Краљевини Србији, (2) Војна служба безбедности у Краљевини Југославији, (3) Одељење заштите народа – ОЗН-а, (4) Kontraобавештајна служба – КОС, (5) Органи безбедности ЈНА, (6) Органи безбедности ВЈ, (7) Војна служба безбедности СРЈ и (8) Војнобезбедносна агенција, као најновији и најмодернији облик организовања и функционисања војне службе безбедности.

Тврди повез / ф. 21×24, 244 стр. / шифра: 111287
Цена са попустом: **1.247,40**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111287/„ВОЈНА СЛУЖБА БЕЗБЕДНОСТИ У СРБИЈИ“,
по повлашћеној цени од 1.247,40 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број:

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о уилаши целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега исиоручујемо књиге.
Купљена издања биће достављена поштексиресом на шереш куйца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

80

Аеро-митинг у Кечкемету

ОПРАВДАНА РЕПУТАЦИЈА

Емиратски вишецевни ракетни
лансер MCL

РАКЕТНА БАТЕРИЈА НА ТОЧКОВИМА

Лака оклопна возила Кине

ВЕЛИКА ФЛОТА АМФИБИЈА

НОВИ ДВОЦЕ

Пиштољ „AF 2011-A1 Second Century” није први модел са две цеви, али је први који се производи серијски. Назван је „друго столеће” јер је предвиђен као нови модел на стогодишњицу славног пиштоља Colt 1911.

САДРЖАЈ

Руско-италијански пиштољ AF 2011-A1 Second Century	
НОВИ ДВОЦЕВАЦ	2
Аеро-митинг у Кечкемету	
ОПРАВДАНА РЕПУТАЦИЈА	7
Емиратски вишецевни ракетни лансер MCL	
РАКЕТНА БАТЕРИЈА НА ТОЧКОВИМА	12
Лака оклопна возила Кине	
ВЕЛИКА ФЛОТА АМФИБИЈА	16
Хеликоптери „агуста бел” у ЈРВ и ПВО	
У ПОТРАЗИ ЗА УРАНОМ	26

Да би што успешније конкурисали светским „маговима” попут „Beretta”, „Smith&Weaston”, „Colt” и других, прошле године основана је фирма „Arsenal Firearms”. Оснивачи су познати италијански оружарски експерт Никола Бандини и руски мајстор за израду минијатура и страствени колекционар Димитрије Стрешински. Они су, међутим, успели да региструју компанију тек 2011. јер их је папирологија успоравала – реч је о сарадњи две државе.

„Arsenal Firearms Group” представља конзорцијум више произвођача из Русије, Италије, Аустрије и других земаља Европске уније. Основна идеја им је била да тржишту оружја понуде нове, оригиналне конструкције, висок квалитет и ексклузивност у области наоружања.

Да је реч о озбиљној корпорацији доказују компаније које са њима послују. Међу њима је и најстарија оружарска фирма на свету „Zanotti 1625”, као и „Miniature Arms”, која је по многима јединствена. „Arsenal Firearms Group” премијерно се представила на сајму IWA 2012 у Ниrnбергу и са неким моделима изазвала је гужве ис-

пред свога штанда. Љубитељи оружја чекали су у редовима да виде и чују неке основне карактеристике пиштоља „Strike One” (који је тек угледао светлост дана, а постао је предмет великог интересовања код IPSC такмичара, али и војнополицијских снага). Међутим, много веће интересовање побудио је модел пиштоља који има две цеви, чије су ознаке „AF 2011-A1 Second Century”. Он у ствари представља два састављена модела Colt M1911.

„AF 2011-A1 Second Century” у преводу значи „друго столеће”, а тако је назван јер је предвиђен као нови модел на стогодишњицу славног пиштоља Colt 1911.

Два у једном

Тај модел пиштоља није први са две цеви, али је први који се произво-

ВАЦ

ди серијски. Пре више од десетак година идеју о пиштољу са две цеви осмислио је чувени швајцарски оружар Viviana Mueller. Он је ручном изградом и најпростијим заваривањем рамова и навлаке спојио два пиштоља SIG P-210. Добио је веома атрактиван модел у калибру 9 mm PARA, који је тада, нажалост, заинтересовао само колекционаре широм света. Међутим, због тога му је порасла цена.

Пиштољ је радио веома добро, био је прецизан и постизао је добре резултате на гађањима. То је била звезда водиља челницима „Arsenal Firearms Group“ да на оригиналан начин одају почаст конструкцији J. M. Browninga, чији је Colt M-1911 започео други век активне службе (у безброј верзија и модела широм света). Да је реч о озбиљној и конкурентној фирми на

СЕЋАЊЕ НА ИШТВАН ПОЉАНЦА

Последњег јулског дана у 18,15 часова отишао је од нас потпуковник Иштван Пољанац, једно од наших најбољих сарадничких пера (2010. проглашен је за најбољег сарадника магазина „Одбрана“ за 2009). Одлазио је он и до сада често на терене као наставник-инструктор са својим ђацима, студентима и кадетима. Пескови, Копаоник, Пасуљанске ливаде... само су нека од његових одредишта. Провео је живот у војничким чизмама. Сада је отишао без повратка. Сам.

Био је људина. Крупан човек са пријатним звонким гласом и војвођанским нагласком. Добродушан, увек насмејан, ведар, врцавог духа, радо се шалио на свој и туђ рачун. Био је миљеник својих студената, колега, нас у Редакцији, а и читалаца. Прича се да је мало ученика којима Пољке (како су га звали у Војсци или Ићко међу извиђачима) није дао неки надимак. И ма какав надимак био, нико се због тога никада није наљутио.

Његово име у Арсеналу оставило је неизбрисив траг. Био је одличан познавалац посебно стрелачког наоружања, али не само теоретски. Његова упутства као наставника-инструктора била су драгоцене и за читаоце. Волео је руске пушке, америчке и немачке пиштоље, минобацаче... Увек је проналазио приче о занимљивим оружјима.

Иштван је писао живописно и његове текстове било је задовољство читати и уређивати. Не само због детаљне анализе, критичких опаски и приметног искуства у коришћењу средстава о којима пише, већ и због духовитих напомена које је стављао у заградама. Чинио је то када се са неким податком, објављеним у перспективама произвођача, није слагао или није у њега веровао.

Некад је требало његов текст и кратити јер је био препун детаља. Као да је хтео све да каже, да читаоца упозна са свим финесама оружја о коме пише. Неретко би рекао:

– Чујемо се кад се вратим с терена. Послаћу ти неки текстич од двадесетак страна. – И, знајући моју реакцију, одмах би додао – Шалим се. Само пет мојих (што је значило десет наших). Подели га у два броја.

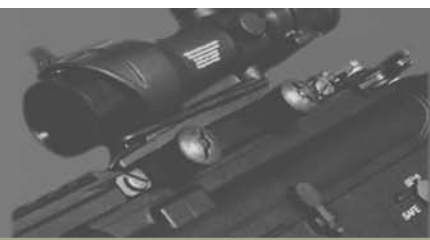
Иштванове речи одјекују и сада, иако су далеке и доносе тугу онима који су га знали. Опраштајући се од свог колеге са катедре у његовом родном Новом Бечеју, пуковник виши предавач Горан Филиповић рекао је: „Ми смо тужног 31. јула изгубили много, али су још више изгубили они који га никад нису упознали. Јер вредело је живети са Пољкетом.“

Много тога Иштван није успео да уради. Пресавио је пола табака људског живота и отишао у непознато. Издало га је срце, које је нештедимице поклањао другима. Није стигао да оде у родни град и одмори се крај вољене Тисе. Није успео да заврши књигу о оружју коју је дуго припремао. Није се скућио нити засновао породицу. Није...

Тешко га је пустити да одлети у непознато и опростити се од њега кад је ту сваком речју, погледом, шалом, ликом. Зато нека овај текст, његов последњи, сећа читаоце на Иштвана Пољанца.

Потпуковник Иштван Пољанац био је у наставник-инструктор на Катедри наоружања и војне опреме Ков Војне академије. Рођен је 9. априла 1967. године у Новом Бечеју. По завршетку основне школе, са 15 година отишао је у Средњу војну школу у Сарајево. Као један од најбољих ученика дошао је на Војну академију и 1990. постао официр. Педагошки рад започео је у Средњој војној школи, наставио у Војној гимназији па на ВА.

Био је дугогодишњи старешина одреда извиђача „Воги“ и генерације београдских извиђача знају га као принципијелног, строгог, брижног, а пре свега великог друга. Као тренер Спортског друштва „Академац“ са својим стрелцима постигао је изузетне резултате у војсци и на државним и међународним такмичењима, а као међународног судију стрелаштва познавали су га и стрелци целог света.

тржишту оружја доказује и време које је било потребно за развој комплетног пиштоља – од идеје до првог модела из производног погона било је потребно шест месеци.

Изглед пиштоља дефинитивно привлачи пажњу. У односу на добро познати основни модел, профил новог оружја делује скоро идентично. И по основним димензијама у потпуности се уклапа у габарите претходника – укупна дужина му је 220 mm, цев је класичне дужине од 125 mm, а висина је 145 милиметра. Једини параметри који се не уклапају у стандардни модел M-1911 јесу ширина (која је сада чак 50 mm) и маса – празан пиштољ је тежак „само“ 1.850 грама. Та тежина

САЈАМСКА АТРАКЦИЈА

На сајму IWA 2012 у Нирнбергу пиштољ је пленио пажњу публике, па се испред штанда стварала колона посетилаца, жељних да виде или придрже нови модел пиштоља. Са ценом од „само“ 4.000 евра по комаду и роком испоруке од три месеца, очигледно је да „Arsenal Firearms Group“ не рачуна на масовне наруџбине.

указује добрим познаваоцима наоружања да је реч о приличној незграпној конструкцији.

Поред велике сличности, постоје и бројне разлике, које су условиле израду потпуно нових делова. Коришћени су и нови материјали који су данас све заступљенији у изради ручног ватреног оружја (нарочито пиштоља). Они обезбеђују дуговечност оружја, али доприносе и његовој тежини. Тако су, на пример, од откивака легираног челика, са комерцијалном ознаком 39NiCrMo, глодањем на CNC машинама, израђени двострука навлака и широки рам, али и читав низ специфичних делова – удвојени ударач, систем за окидање, двоструко кућиште главне опруге, вођице повратне опруге, предње вођице цеви у навлаци, извлакачи испалених чаура (који се избацују на обе стране, и на леву и на десну страну стрелца), продужена осовина за расклапање и полуга задржача навлаке, полуга кочнице, дугме за избацивање оквира, те други делови који се не виде на први поглед.

Упркос великим разликама и новим деловима, у фирми су успели да више од 70 одсто унутрашњих делова буде измењиво са стандардним моделом пиштоља. Где год да се указала прилика за искоришћавање стандардних делова, то је и урађено. Такав је пример оквира. Нови оквир су у ствари два обична оквира, капацитета по

КУРИОЗИТЕТ

На штанду „Arsenal Firearms Group“ током поменутог сајма десио се и један куриозитет. Штанд је посетио старији господин арапског порекла, који је на лицу места наручио по два пиштоља за своје корпулентне пратиоце. Менаџер штанда му је скренуо пажњу да је за ефикасну употребу тих нових модела пиштоља потребна посебна обука. Старији господин се моментално обратио присутном члану руске IPSC екипе и запитао га да ли је расположен да неколико месеци ради као инструктор његових телохранитеља.

ЗАВРШНИ ФИНИШ

Завршни финиш оружја из фабрике излази у два основна модела. Један је уобичајено тамноплаво брунирање полираних површина и други је патентирани Vickers поступак белог нитрирања плазмом, који подиже површинску тврдоћу третираних делова и продужава њихов радни век.

осам метака, једноредна, које спаја заједничко алуминијумско дно. Нишани су са стандардног модела, постављени централно на средини навлаке. Окидачи могу, по избору стрелца, бити заварени – спојени или независно повезани са окидачком полугом. У сваком случају, повлачење окидача опаљује обе цеви истовремено.

Поклонци и противници

После нирнбершког сајма почеле су лоше вести за фирму. Прво су се италијанске власти оградиле од овог модела пиштоља, па су га због начина окидања (када ударачи нису спојени) забранили за слободну продају на територији Италије. Добре вести нису стизале ни преко Атлантика. Америч-

ки Биро за ватрено оружје – BATFE сврстао је нови модел пиштоља у категорију митраљеца – када на пиштољу нису спојени ударачи, па је забрањено поседовање у приватном власништву, према одредбама Нјуз амандмана из 1986. године и Закона о заштити (FOIPA).

Да у Америци ипак постоји култ .45 ACP доказује и догађај од 14. новембра 2012. године. Наиме, тада је поменути Биро за ватрено оружје ипак издао дозволу за увоз новог модела пиштоља – AF 2011-A1 Second Century и омогућио да се од почетка ове године нађе на америчком тржишту – моћи ће да га купи сваки грађанин. Пиштољ ће званично бити представљен америчкој јавности на сајму у Лас Вегасу,

који ће се одржати од 15. до 18. јануара следеће године.

Зашто су Американци залуђени калибром .45? Из једноставног разлога – заставне моћи. Приликом опаљења метка из М-1911 на мету лети око 460 грејна олова. Два пројектила испалена из новог пиштоља, који је према мишљењу челника фирме доста прецизан, на 15 метара успешно погађају предмет величине просечне поморанџе, а на 25 метара величине диње. Теоријски је могуће да се у кратком времену (од само 3–4 секунде) испали 18 метка и заспе мета са 4.140 грејна олова, што је довољно не да заустави већ да обори слона.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

калибар.....	45 ACP (.38 Super Auto)
капацитет оквира	8+8
рукохват.....	дрвена облога
укупна дужина	220 mm
дужина цеви.....	125 mm
укупна ширина.....	50 mm
укупна висина.....	145 mm
тежина празног пиштоља	1.850 g
тежина пуног пиштоља око	4.000 g

Појавили су се, међутим, и противници калибра .45. Наиме, они су одмах подсетили да је разлог замене легендарне четрдесет петице, после успешних седамдесет година службовања у војнополицијским и другим службама у Америци, био проблем у контроли оружја приликом брзе паљбе. Како слабији калибар омогућава успешну контролу оружја приликом брзе паљбе, одмах се поставило питање новог модела пиштоља, којим се остварује двоструко већи импулс. Већа је и тежина оружја. Ипак, највећи проблем представља велика дршка, која у многоме отежава контролу оружја.

Код новог модела долази до изражаја обученост стрелца приликом оки-

дања. Познати су проблеми трзаја приликом окидања, што је код овога пиштоља још изразитије због тежине оружја и облика обараче.

Могуће проширење понуде

Функционалност оружја за сада се показала добром, израда делова је савршена, али се још не знају сви резултати са опитовања јер нису уследила испитивања у екстремним условима. На тим тестирањима требало би да се открије поступак стрелца у случају неопалења из једне цеви. Шта се тада дешава? Да ли је енергија сагорелог барутног

*Mogelu Second Century (лево)
и Strike One (десно)*

пуњења од једног метка довољна да врати назад велику и гломазну дуплу навлаку и да, притом, извуче неопалени метак из цеви. Према речима техничког менаџера на сајму IWA 2012 у Нирнбергу, где је први пут изложен овај модел, то тек треба да се установи.

Руководство фирме не размишља о могућности застоја, али се већ размишља о проширењу понуде модела за следећу годину. У плану је израда истог пиштоља са две цеви, али са различитим калибрима. Уз већ усвојени стари проверени метак .45 ACP, појавиће се и снажни .38 Super Ауто, што би пре свега требало да побуди интересовање ловаца краткоцевним оружјем – добија се савршена комбинација резантног калибра са великом пенетрацијом и снажног, тешког зрна са пуно енергије.

Планирана је и производња оба модела са дужом навлаком и цевима од 152 милиметра. Руководство фирме очекује велико интересовање ловаца. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

Аеро-митинг у Кечкемету

ОПРАВДАНА РЕПУТАЦИЈА

Након трогодишње паузе љубитељи ваздухопловства поново су имали прилику да првог августовског викенда ове године уживају у ваздухопловном спектаклу који се традиционално одржава у мађарском граду Кечкемету. Десети по реду аеро-митинг у Кечкемету и ове је године, и поред неиздрживе врућине, оправдао очекивања.

Аеро-митинг у Кечкемету већ годинама представља спој државног маркетинга, „војног бизниса“ и бучне забаве за најшире народне масе. Томе у прилог говори и податак о броју посетилаца који у последњих десет година никада није био мањи 100.000, и поред поприлично високих цена улазница.

Програм који се нуди у великој мери превазилази понуду сличних манифестација на европском тлу, због чега су се дуге колоне возила од раног јутра сливале на прилазе кечкеметском аеродрому. Прагматични домаћини изместили су ове године просторе за паркинг у прашњаве њиве, удаљене неколико километара од аеродромске просторије, одакле су колоне аутобуса

ТРОГОДИШЊА ПАУЗА

Трогодишња пауза између два аеро-митинга уследила је због намере организатора да се у 2013. години обележи 75 година постојања мађарског ваздухопловства. Наиме, Тријанонским споразумом из 1920. године Мађарској је наметнут низ рестрикција, између осталог и у погледу поседовања војних ваздухоплова. Године 1938, потписивањем Бледског споразума, неке од тих рестрикција су укинуте, што је омогућило Мађарској да јавно обзнани постојање војног ваздухопловства, које је током тридесетих изграђивано под окриљем цивилних аеро-клубова.

Италијанска акро-група „Frecce Tricolori“, уз „Руске вишезове“, била је главна звезда овогодишњег аеромишинга

Акро-група „Турске звезде“ – сјајари знанци мађарске јублице

градског саобраћаја пребаживале посетиоце до капија летелишта. Са уласком на капије аеродрома посетиоцима је и ове године нуђен велики број интересантних садржаја, али су због несносне врућине занимљивији од свих експоната били камиони-цистерне мађарске војске са натписом вода за пиће (ivóvíz), око којих су се стварале велике гужве.

Концепција дводневне манифестације ни ове године није одударала од уобичајеног протокола, који је подразумевао поздравни говор. Аеро-митинг је отворио мађарски министар одбране Чаба Хенде, који је поздравио учеснике аеро-митинга и посетиоце, а

нарочито министре одбране Италије и Шведске, који су били званични гости овогодишње манифестације. У свом обраћању министар није заборавио ни преживеле пилоте ветеране Другог светског рата, који су се у ловцима Ме-109 на небу изнад Мађарске борили против савезничких формација.

Летачки и статички програм

Након званичног отварања у преподневним сатима уследио је блок наступа домаћих ваздухопловаца у којем је тежиште стављено на симулирани двобој ма-

ђарских вишенаменских борбених авиона типа „грипен“.

Иако су такви наступи увек интересантни, нарочито када их демонстрирају добро обучени пилоти, тешко је не повући „сентименталну“ паралелу са претходним годинама, када су у тим приказима учествовали мађарски ловци МиГ-29. Управо недостатак авиона МиГ-29 у летачком програму у Кечкемету била је карика која недостаје, јер је то први аеро-митинг на којем ови авиони нису летели. Словачко ваздухопловство је свој МиГ-29УБ изложило у једном од хангара на поставци, која је тематски посвећена удружењу NATO Tiger Association. То удружење, иначе,

Бугарски Су-25 у двоседој варијанти

Пољски Су-22 са амблемом дивље свиње

Британски Tornado Gr.4

Хеликоптер Sea King, немачке морнарице

грам у којем су, поред осталих, наступили импресивни румунски МиГ-21, аустријски SAAB-105, чешки А-159, мађарски и чешки „грипен“, турбоелисни РС-7 аустријског ваздухопловства и словеначки РС-9.

Посебан куриозитет био је наступ пара пољских „сухоја“ Су-22, ловаца-бомбардера промене геометрије крила, који данас представљају прави раритет. Те једномоторне авионе пољско ваздухопловство употребљава у задацима ватрене подршке, због чега је и програм конципиран са тежиштем на демонстрирању могућности маневрисања у рејону објекта дејства различитим брзинама, како са скупљеним крилима, тако и са потпуно раширеним.

Могућности у дејствима по циљевима на земљи демонстрирала је и гру-

па мађарских „грипена“, која је заједно са хеликоптером Ми-8 учествовала у тактичком сценарију – приказу спасавања оборених pilota, уз обилну употребу ИЦ мамаца и топовских удара.

Велику пажњу домаће публике привукли су и мађарски шампиони акробатског летења Петер Бешењи, Надаш Тамаш и Золтан Вереш, који су изводили фрапантне маневре на граници могућег са акробатским авионима типа Corvus Racer, Edge 540Т и МХS.

Домаћу публику одушевила је и појава огромног транспортера С-17 Globemaster са ознакама мађарског ваздухопловства, који се из базе Папа у Мађарској употребљавају у оквиру међународног програма Strategic Airlift Capability (SAC). Тај интернационални конзорцијум укључује 12 држава, које

обухвата сквадроне из НАТО земаља, на чијим су ознакама тигрови.

Међутим, у летачком програму нису изостали само авиони МиГ-29, већ ове године није било ни авиона Eurofighter, F/A-18, Rafale или Tornado, који су се иначе већ појављивали у Кечкемету. Стандардни су били само холандски и белгијски F-16 у специфичним бојама демо тимова, који из године у годину као караван путују по европским аеро-митинзима и представљају своју државу и ваздухопловство.

И поред изостанка појединих вишенаменских борбених авиона 4. генерације, домаћини су се потрудили да омогуће довољно атрактиван соло про-

Шпанска акро-група „Patrulla Aguila“ наступила је на млазним школским авионима С-101

Словачки Ми-17

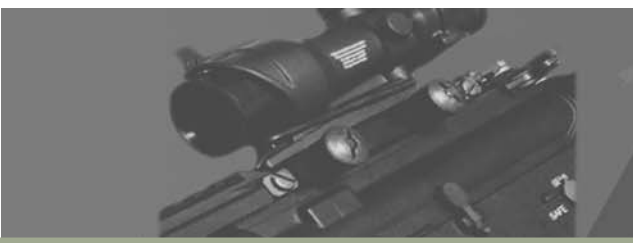

Једини МиГ-29 на аеро-митингу био је словачки двосед

Украјински Су-27УБ

у складу са финансијским учешћем деле ресурсе авиона, али и посаде.

Богат статички део изложбе и ове године обиловао је куриозитетима, међу којима треба истаћи бугарски дво-седи Су-25, пољски Су-22, украјински Су-27 и немачки морнарички хеликоптер Sea King, који је био обојен у јубиларне боје стогодишњег постојања немачке морнаричке авијације. На стајанци се нашао и велики број других интересантних ваздухоплова, као што су, између осталог, румунски С-130, немачки Do-228, словачки Ми-17 из састава СТС, чешки L-159Т, британски Tornado и Hawk...

Хеликоптере су на овогодишњем аеро-митингу у летачком делу програма представили италијански РН-139, белгијски А-109, чешки Ми-24 и домаћи Ми-2. Интересантно је да ове године није било мађарских Ми-35, који по свему судећи тренутно нису у летном стању.

Мађарској стручној јавности и публици нарочито је био занимљив италијански средњи транспортни хеликоптер AW-139, који је представљен у две верзије: РН-139, која лети у саставу италијанске обалске страже и НН-139, која се у италијанском ваздухопловству користи за потребе борбеног трагања и спасавања. Мађарска је показала интерес за набавку хеликоптера тог типа ради формирања значајнијих ваздухопловних транспортних капацитета.

Истек животног века авиона АН-26 такође је у Кечкемет довео неколико транспортних авиона италијанске производње С-27Ј, који су потенцијал-

СРПСКО ВАЗДУХОПЛОВСТВО

Српско ваздухопловство је ове године представљено у мањем обиму него на претходним аеро-митинзима у Мађарској. У статичком делу изложбе приказан је транспортни авион АН-26 из састава 204. вбр. Београдски аеро-клуб „Галеб“ представио се у летачком делу авионом „Галеб Г-2“, којим је пилотирао Саша Ристић, некадашњи пилот акро-група „Летеће звезде“ и „Звезде“.

Цивилна акро-група из Летоније „Балтичке пчеле“ ове године се први пут појавила на кечкеметском аеро-митингу

на замена флоти „Анова“. Управо ти аранжмани потенцијални су разлог посете аеро-митингу италијанских званичника високог нивоа.

Ревизија акро-група

Посебну ноту на овом аеро-митингу дао је програм шест акробатских група, од којих су три практично имале премијеру на мађарском небу. Прва је током преподневних часова наступила седмочлана шпанска акрогрупа „Патрола орлова“ (Patrulla Aguila) на млазним школским авионима С-101. Шпански наставници летења извели су специфичан и атрактиван програм који је обиловао великим бројем маневара са негативним оптерећењем, укључујући и комплетну негативну петљу солисте, што практично не изводи ниједна млазна акро-група. Специфично је било и слетање у саставу комплетне акро-групе, што захтева велику вештину и концентрацију.

Друга акро-група која је премијерно наступила у Кечкемету била је цивилна акро-група „Балтичке пчеле“ (Baltic Bees), која базира у Летонији. Пет плаво-жуто офарбаних авиона „албатрос А-39“ пружили су сасвим солидан летачки програм, имајући у виду да иза њихових припрема не стоји држава и војно ваздухопловство. И поред тога што не могу да се пореде

са Италијанима, Французима или Шпанцима, који лете авионе исте категорије, наступ „пчела“ је био право освежење.

Због велике врућине, наступ хрватске акро-групе на авионима Pilatus PC-9 првог дана митинга уследио је у поподневним часовима, нешто касније од планираног времена. Хрвати, као редовни посетиоци Кечкемета, приказали су добар и атрактиван програм, укључујући и маневар звоно у саставу секције од три авиона, који се практично налазе у смакнутом поретку. Програм је укључио и неколико групних леђних маневара на веома малом међусобном растојању. Та акро-група базира на аеродрому Земуник, где је некада базирала и акро-група југословенског РВ и ПВО „Летеће звезде“.

„Турске звезде“ (Türk Yıldızları), такође стари знанци мађарске публике, извукле су публику из хангара и хладовине, која је у тим поподневним сатима већ била омамљена врућинама. Грмљавина мотора надзвучних ловаца F-5 подигла је гледаоце на ноге. Брз и прецизан програм пун тешких и атрактивних маневара измамио је аплауз посматрача. То је, иначе, било једно од само три појављивања турске акро-групе у Европи ове године.

„Турске звезде“ су носиоци рекорда по броју гледалаца наступа. Август 2001. године у азербејџанској

престоници Бакуу посматрало их је више од милион људи. Јавном представљању турског ваздухопловства посвећује се велика пажња, у прилог чему сведочи и нова, модернија и лепша шема бојења. Међутим, не треба заборавити један непријатан моменат, који није био на висини репутације те акро-групе. Наиме, у једном тренутку, док је публика била окренута ка писти и приказу солисте акро-групе, главнина те акро-групе је долетела са леђа преко просторије на којој је био смештен највећи број гледалаца. Осим изненађења и страха изазваног код деце, овај потез није био ни у складу са безбедоносним стандардима по којим се изводе ти прикази.

Главне водите програма без сумње су, као и сваке године, били Италијани са акро-групом „Тробојне стреле“ (Frecce Tricolori), која је лете у стандардној формацији са десет авиона МВ-339. Програм започет италијанском химном био је само најважнији спектакла и врхунског програма у којем су сви уживали. Поредак групе био је добро уигран, а две подгрупе које су се развојиле током програма биле су одлично синхронизоване. Ефектан утисак оставио је и солиста који је у

ЕСКАДРИЛА ПУМА

Избацивањем авиона МиГ-29 из употребе, мађарско ваздухопловство је у свом саставу задржало само једну ескадрилу од 14 авиона ЈАС-39 Ц/Д „грипен“. Ескадрила „пума“ наставља традицију истоимене ескадриле из Другог светског рата, која је са авионима „месершмит Ме-109“ остварила велики број ваздушних победа борећи се против совјетске Црвене армије на Источном фронту. Пред крај рата та ескадрила бранила је небо изнад Мађарске, оборивши значајан број америчких и совјетских авиона. Сентђерђ Деже је био најпознатији ваздушни ас те ескадриле и током рата је остварио 29 признатих обарања противничких авиона. У његову част названа је и база у Кечкемету, у којој базира 59. винг мађарског ваздухопловства.

Руска акро-група „Руски витезови“ зајочела је свој програм доласком изнад публице и свог рекламног штианда на којем се налазила застава руског ваздухопловства

најбољој традицији те акро-групе изводио елементе приказа на екстремно малој висини.

Програм Италијана практично још увек није био завршен када се из правца стајанке зачула потмула тутњава мотора, која је надјачала све звуке који су тог дана долазили са платформе где су били паркирани авиони. Добри познаваоци прилика знали су да је то управо оно што се чекало читавог дана – акро-група „Руски витезови“, која се спрема да полети у саставу петорке.

Иако је првог дана аеромитинга програм био непримерено развучен до 19 часова, гледаоци који су се већ запутили ка капијама застали су и одложили повратак. Био је то перформанс који никако није требало пропустити. Брутална снага и импресивне димензије авиона Су-27, који су ловци прве линије а не школски авиони, брзо су одушевили све присутне. Осим петорке, део програма „Витезова“ извели су и синхро пар и солиста. Иако није било шарених димних трагова ни прикладне музике из звучника, то је без сумње био врхунац програма, због којег су многи потегли велики пут (укључујући и аутора овог текста). Ретко појављу-

вање „Руских витезова“ изван граница своје земље био је догађај који ће се памтити.

Овом тачком крунисан је летачки програм у неуобичајено топлом Кечкемету. Према ће стални посетиоци у својим коментарима вероватно рећи „иста мета, исто одстојање“, чињеница је да тај аеро-митинг сваки пут понуди нешто ново, невиђено, специфично, због чега ће се одлука о новом доласку, без обзира на напор и трошкове, лако донети. ■

Текст и фотографије др Славиша ВЛАЧИЋ

АРСЕНАЛ

Емиратски вишецевни ракетни лансер MCL

РАКЕТНА БАТЕРИЈА НА

Емиратска компанија „Jobaria Defense Systems“ (JDS) на сајму IDEX 2013 приказала је до данас највећи и најтежи вишецевни ракетни лансер на свету, са апсолутно највећим бројем ракета. Систем MCL носи ни мање ни више него 240 ракета, што је еквивалент батерији ракетне артиљерије! За овај задатак, одабрана је основа вучног воза, што је јединствен случај на свету.

Уједињени Арапски Емирати (УАЕ) су нафтом пребогата арапска држава, земља имућних шеика и луксуза. Моћна финансијска база омогућава им да купују најсавременије наоружање из свих крајева света, можда и у необично великом броју за једну релативно малу државу. Примера ради, армија је опремљена тенковима Leclerc, борбеним возилима пешадије БМП-3, артиљерија има јужноафричке самоходне хаубице G6, а противваздухо-

ТОЧКОВИМА

пловна одбрана је поручила амерички антиракетни штит THAAD. Ваздухопловство се ослања на најсавременије F-16 Block 60 са авиоником која је супериорна над било којом варијантом у америчком ратном ваздухопловству, а исти је случај и са Mirage 2000 у верзији – 9, посебно развијеном за УАЕ. Имају хеликоптере AH-64 Apache и AS-332 Super Puma, а основни школски авион је најсавременији Pilatus PC-21. Поседују и беспилотне летелице MQ-1 Predator.

ВОЗИЛО

Највећа маса возила са лансерима ракета јесте страховитих 105 t, што је готово двоструко више у односу на најтеже тенкове! Највећа брзина овако натовареног возила износи 50 km/h на асфалтном путу, а аутономија је 450 километара. Дужина возила је чак 29 m, што је приближно три пута више у односу на тенкове са цеви окренуто према напред, ширина је четири, а висина 3,8 метара.

Такође, важно је да се официрски кадар шкољује у најпознатијим светским центрима – West Point у САД, Royal Military College у Великој Британији и St. Cyr у Француској. Међутим, тек у последњој деценији УАЕ су дошли у жижу јавности и према озбиљним улагањима у наменску индустрију.

Домаћи развој

Један од запажених врло актуелних пројеката јесу вођена ракетна зрна Talon, које развија амерички гигант „Raytheon“, а циљ је да се оствари трансфер технологије на емиратску компанију „Emirates Advanced Investments“. Уједињени Арапски Емирати су, ипак, вероватно због краћег рока испоруке, а можда и због могућности да се добије увид у нека решења, ове године на сајму IDEX већ потписали уговор о набавци за сада непознатог броја вођених ракетних зрна Cirit, вредан 196,2 милиона долара са турском компанијом „Roketsan“. Она су пандан ракетама Talon, а имају чак и принципијелно исти начин навођења – полуактивно ласерско, а и пречник тела од 70 mm, односно могућност лансирања из лансера за невођена ракетна зрна Hydra.

Није први пут да УАЕ сарађује са Турском, односно компанијом „Roketsan“. И раније су УАЕ куповали ракете калибра 122 mm за италијанске вишецевне ракетне лансере (ВРА) FIROS 25 на камионима Mercedes-Benz (6x6) са два блока са по 20 цеви. Када је радни век италијанских ракета за тај систем истекао, из УАЕ су се обратили Турцима и од њих купили одговарајуће ракете. Турске ракете су, наравно, новије и савременије у односу на италијанске, а нарочито се истичу по повећаном домету.

Купљене су две варијанте ракета – TRB-122 и TRK-122. Прва је са класичном унитарном парчадно-разорном бојевом главом и распонем домета од 10 до 40 километара. Друга је опремљена касетном бојевом главом са 50 кумулативно-парчадних бомбица и шест запаљивих бомбица, домета 16–30 километара. Верује се да је укупно набављено 3.040 тих ракета у две испоруке (2005. и 2006. године), мада постоје подаци да је купљено чак 10.000. То је значајан број ако се зна да је од Италијана својевремено купљено само 36 лансера FIROS 25.

НЕДОСТАТАК

Систему MCL недостаје навођење, како би у потпуности био конкурентан. У варијанти са ракетама 122 mm, MCL је заиста, према ватреној моћи, најмоћнији ВРЛ до данас, али укупно узевши постоје мањи, а уједно и савременији вишецевни ракетни лансери.

По свему судећи УАЕ су били врло задовољни том куповином, јер су одлучили да покрену сопствени развој ВРЛ. Када су такве ствари у питању, званичници се обично одлучују да сопствени развој базирају на постојећим возилима. Међутим, у овој држави одлучили су се за нешто потпуно друго – створили су, према габаритима, маси и броју ракета, највећи ВРЛ на свету, који практично може да замени комплетну батерију класичних возила.

Вучни воз као основа

Нови ВРЛ настао је према идеји изнетом у компанији „Jobaria Defense Systems“. Идеја је суштински једноставна – поставити што је могуће већи број ракета на једно возило и заборавити на све остало. Велик или, у овом случају, абнормално велик број ракета се, наравно, може транспортовати само највећим и најснажнијим возилима. Остали произвођачи прибегавају углавном точкашима најчешће 6x6 или 8x8, евентуално гусеничарима. Међутим, ниједно од тих возила није опремљено приколицом или полуприколицом, пре свега због задржа-

Турска основа за лансер, Roketsan Sakarya са два модула од по 20 ракета 122 милиметара

вања покретљивости по лошем терену.

У УАЕ су се определили управо за уградњу екстремно великог броја лансера, то јест ракета на полуприколицу, која је базирана на полуприколицу једног од најснажнијих вучних возова, односно камиона за превоз тенкова и оклопних возила.

За основу је употребљен амерички вучни воз Oshkosh M1070F, познат и под скраћеницом HET (Heavy Equipment Transporter), опремљен шестоцилиндричним линијским мотором Caterpillar C18, радне запремине 18,1 l, снаге 515 kW (700 KS) и обртног момента 2.576 Nm и аутоматском трансмисијом Allison HD 4076P. Погон је 6x6, са нестандартним широкопрофилним теренским пнеуматичима. За разлику од камиона HET, возило се разликује према уграђеној оклопној заштити нивоа 2, према стандарду STANAG 4569. То значи да је отпорно на ватрено дејство пробојне и пробојно-запаљиве муниције 7,62x39 mm са удаљености 30 m, односно експлозију мине масе до шест килограма. Модификација је изведена у УАЕ.

Возило је опремљено независним мотор-генератором који обезбеђује могућност дејства и када је главни мотор возила угашен, чиме се остварују уштеде у гориву и обезбеђује мањи инфрацрвени одраз. Пре него што се испале ракете, спушта се десет хидрауличних стабилизатора. Возило је опремљено са GPS и инерцијалним навигационим системом.

Испаљује двеста четрдесет ракета

Основни разлог употребе тако моћног возила јесте ракетно наоружање, које је према бројности до данас непревазиђено. На полуприколицу се налазе четири обртна постоља, а на сваком

Детаљ обртних лансера, сваки са по 60 ракета у шри модула са по 20 ракета

је три блока са по 20 цеви за ракете 122 милиметара. То значи, да је укупан број ракета које MCL може да понесе невероватних 240 ракета! Примера ради, типичан број ракета истог или сличног калибра на класичним лансерима са шемом погона 6x6 или 8x8 износи 32 до 40, што практично значи да MCL замењује шест до седам класичних возила, односно једно возило има ватрену моћ која је приближно еквивалентна целокупној батерији! Предност је у далеко смањеној логистици, која уместо, рецимо, шест возила по три члана посаде и често командног возила, броји свега три војника: командира, навигатора и возача.

Потрошња горива је, такође, знатно смањена, јер је упркос великој маси и снази мотор релативно штедљив, свакако штедљивији у односу на укупну потрошњу целокупне батерије. За УАЕ потрошња горива сигурно није проблем са финансијске тачке гледишта, али тиме се изражава и укупна логистика која прати једну батерију ракетне артиљерије.

Када је реч о ракетама, њих производи компанија „Al-Jaber Group“ из УАЕ, али се претпоставља да одговарају „Roketsan-овим“ ракетама, које су УАЕ купиле за испаливање из система FIROS 25. По свему судећи, то су ракете TRB-122 и TRK-122 домета 40, односно 30 km, и имају унитарну и касетну бојеву главу, респективно. Дужина ракета TRB-122 и TRK-122 јесте 2,9 m и 3,24 m, маса 65,9 и 71,6 kg, а масе бојевих глава 18,6 и 22,9 килограма. Као алтернатива турским ракетама 122 mm, могу се споменути и друге, укључујући и совјетске, односно

руске ракете за систем БМ-21 „град“, чија је распрострањеност у свету готово невероватна, па проблема са снабдевањем вероватно не би било.

Поред возила са лансерима ракета, присутно је и возило за попуна. Оно носи још један борбени комплет од 240 ракета и две дизалице, од којих свака опслужује по два обртна лансера. Попуна свих 240 ракета може се извести за 30 минута, што је могуће само уколико се мењају комплетни стандардни лансирни модули од по 20 ракета. То возило такође транспортује и резервни мотор – генератор, који се може монтирати уместо оног на возилу у случају отказа.

Иако произвођач не даје тачан податак којим типом муниције је тучена површина с целокупним плотуном од 240 ракета, може се претпоставити да је реч о TRK-122, опремљеним касетним бојевим главама. Та тучена површина је износила невероватних 2×2 km, односно, четири квадратна километра. С друге стране, са ракетама TRB-122 лансер вероватно покрива површину од 1,5 km², јер турски систем Sakarya са истим типом ракета, али са 40 ракета, покрива површину 500×500 метара.

Ракета TRB-122

домет износи 90 километара. Ако се узме у обзир да MLRS може да испалије и „тешке“ ракете ATACMS домета 120 до 300 km, са или без GPS навођења, јасно се види основни недостатак система MCL – а то је домет.

Алтернативне ракете

Поред ракета калибра 122 mm, у понуди су и оне мањег калибра, 107 милиметара. Те ракете имају масу 19 kg, дужину 0,84 m и маса експлозива у парчадно-разорној бојевој глави је 1,35 килограма. Домет је шест километара, али је мо-

Стварна алтернатива турским ракетама TRB-122 и TRK-122 су такође турске TR-300 калибра 300 mm, домета 100 km, опремљене унитарним бојевим парчадно-разорним бојевим главама, које се постављају у четвороструке лансере. На MCL, уместо једног лансера са 60 ракета калибра 122 mm, може бити постављен један четвороструки лансер ракета TR-300, односно четири четворострука лансера са укупно 16 ракета.

Та бројка, међутим, не делује ни приближно толико импресивно као 240 ракета калибра 122 mm, јер, подсетимо, БМ-30 „смерч“ носи 12 ракета, такође пречника 300 mm, домета 70 или 90 km, али са касетним бојевим главама, док домет ATACMS још увек није достигнут. Штавише, ракете MLRS (и „лаке“ и „тешке“) имају варијанте са GPS навођењем, што драстично повећава прецизност и, самим тим, распоред дејства на тученој површини, чиме се укупна ефикасност значајно повећава.

Управо навођење недостаје систему MCL, како би у потпуности био конкурентан. У варијанти са ракетама 122 mm, MCL је заиста према ватреној моћи најмоћнији ВРЛ до данас, али укупно узевши, данас постоје мањи, али уједно савременији ВРЛ.

Да ли ће бити интересовања за „егзотику“ попут MCL или не показаће време, али без обзира на дивљење које такви системи изазивају, успех на тржишту врло често изостане. Међутим, у развоју су пројекти ракета калибра 122 mm са GPS навођењем или ракета са полуактивним ласерским самонавођењем и обележавањем циљева са земље или из ваздуха калибра 70 mm, које се лако могу адаптирати на већи пречник – од 122 милиметара. Типични примери су словачка модификација система РМ-70 или израелске ракете Strikes у калибру 122 mm, односно низ вођених ракетних зрна типа APKWS, DAGR, GATR, Talon, Cirit и Syrocot, од којих су претпоследњи модел купили УАЕ, а четврти, у развоју, такође је за ту земљу.

Систем MCL би са 240 таквих навођених ракета на једном возилу, способних за прецизна гађања индивидуалних циљева (било да се ради о утврђеним тачкама, тенковима, артиљеријским оруђима или положајима укупане пешадије), могао да представља доминантан фактор на бојишту. ■

Др Себастиан БАЛОШ

У оба случаја тучена је готово невероватна површина и вишеструко премашује било који други ВРЛ на свету. Примера ради, амерички MLRS са „лаким“ ракетама покрива површину од 0,23 km², а руски БМ-30 „смерч“ 0,67. Међутим, ако се пореди домет ракета, и амерички и руски систем имају предност над MCL. Наиме, домет MLRS са ракетама са GPS навођењем је 70 km, док БМ-30, са стандардним има 70 km, а са новијим 9М528

гуће користити и ракете из совјетске ере, са мањом бојевом главом и дометом од 12 километара. Помало је нелогично да се са возила чија је маса у класи 100 тона испалију релативно мале ракете, без обзира на њихов број. Далеко више смисла има испаливање ракета већих димензија и домета, чиме би се могао предупредити кључни недостатак ракета 122 милиметара.

ВЕЛИКА ФЛОТА

Кинеска наменска индустрија започела је крајем педесетих година развој оклопних транспортера, БВП, тенкова, самоходних оруђа, возила посебне намене, ослањајући се на совјетске пројекте, да би шездесетих година почела самостални развој. До сада је развила око 160 типова различитих гусеничних и точкашких ОБВ. Последње две деценије присутан је тренд масовнијег развоја лаких ОБВ – око 65 типова. У првим годинама овога века пристигло је око 15 модерних лаких ОБВ. Овом приликом представимо неколико најновијих.

До краја педесетих година кинески истраживачко-развојни и производни потенцијали оклопних возила наслањали на лиценцу произвођачу совјетских оклопних возила, са порастом домаћих потенцијала кинеска наменска производња све ви-

ше је била окренута главној корпорацији наменске индустрије – NORINCO, са бројним истраживачко-развојним, научним и производним организацијама специјализованим за читав арсенал НВО потребан кинеској армији.

Ослобађајући се зависности од Совјета, Кина је отпочела сарадњу и са

више земаља на западу, укључујући САД, Немачку, Велику Британију, Француску, Украјину и Израел. Уговарају се откупи или лиценце напредних система и уређаја, који се могу применити на кинеским ОБВ. Томе препреку не представља различита политичка идеологија. Кина сарађује и са многим азијским и афричким земљама.

Тежиште на десантним возилима

Пажњу војних стручњака који прате развој савремених ОБВ у свету, после деведестих година прошлога века, привлачи интензиван развој и производња лаких ОБВ у Кини. У то време, када су расле тензије у односима НР Кине и Тајвана, кинеско војно руководство покренуло је интензиван рад на развоју, пројектовању и производњи

ZTD-05 AAG 105 mm

АМФИБИЈА

Возило ZBD -2000 AIFV
са њодигнућим валобраном

савремених лаких амфибијских оклопних возила за поморско-десантне снаге и лаких ОБВ за ваздушнодесантне јединице, рачунајући као потенцијалну потребу за евентуалне поморскодесантне операције и употребу ваздушнодесантних снага у позадини противника.

Серија тих возила имала је као полазну базу развоја ослонац на совјетска и сопствена возила са амфибијским својствима, али се у задњој деценији од те базе одмакло сопственим технолошким достигнућима у развоју свих кључних компонента и целине нових ОБВ. Та возила су већином добро наоружана, са платформама које су прилагођене надградњи, са опремом и наоружањем лаких тенкова, јуришно-десантних возила, борбених возила пешадије, противоклопних и других возила посебне намене. Опремљена су савременим оптоелектронским системима за осматрање и нишањење, системима за управљање ва-

тром, за телекомуникације и командно-информационим системима, као и неопходним савременим уређајима за заштиту посада од НХБ опасности, пожара и другим.

Возила су оспособљена за пловидбу по мору, искрцавање и укрцавање у десантне бродове на отвореном мору и самостално десантирање на обални руб. Ваздушнодесантна возила се превозе транспортним авионима Ил-76 и другим, а парашутирају падобранима.

У зависности од врсте возила (ОТ, БВП, лаки тенк, возило за подршку, ПОБ, ПВО и друга), на једно гусенично ОБВ може се применити више варијанти модула наоружања. Између тих варијанти амфибијских гусеничних борбених возила уочавају се заједничке карактеристике и мање разлике у опреми и наоружању, осматрачко-нишанским системима, моторима различите снаге (од 400 до 600 КС). Малу забуну изазива њихова категоризација. Иако имају идентично наоружање, јед-

на се сврставају у борбена возила пешадије, а друга у лаке тенкове или десантно-јуришна оруђа. Дакако, и кинеске ознаке помало нас збуњују. Ипак, из доступних података може се закључити да је армија НР Кине, у односу на друге велике армије у свету, данас вероватно најбоље опремљена лаким амфибијским и ваздушно-десантним оклопним возилима.

Фамилија ZBD-2000

Возило ZBD2000AIFV (Z – оклопно, В – БВП, D – гусенично), фабрички индекс WZ-506 (WZ – објекат), првобитно је у западној стручној штампи означено као AAFV (Advanced Amphibious Fighting Vehicle) – унапређено амфибијско борбено возило. Развијено је за потребе морнаричко-десантних јединица Кинеске народне ослободилачке армије (КНОА), као даљи развој и унапређење претходног лаког амфибијског тенка Туре-63А

(ZTS-63A) с краја деведестих година. Финализатор тих возила је компанија „Hunan Jianglu Machinery Group“, која је у саставу корпорације NORINCO.

Први пут је ZBD-2000 јавно приказан 2006. године. По концепцији подсећа на америчко десантно експедиционо борбено возило EFV (Expeditionari Fight Vehicle), са којим је равноправно у погледу брзине пловљења (до 45 km/h), а бољих је маневарских својстава. Мање је масе (око 22 t), с тим што превози знатно мању борбену групу наоружаних војника (3+8, уместо 3+17 код EFV), али је и цена дестоструко мања (око два милиона долара, а не 22,2). Остварује аутономију на копну до 500 километара.

Конфигурација возила слична је бродској конструкцији са два хидромлазна елисна покретача позади, већом валобранском плочом напред и флапсом позади, ради лакше пловности и баланса по немирној површини воде (до три бала), постизања веће брзине кретања и ефикаснијег маневра. Подизање и спуштање валобранске плоче и крменог флапса обавља се хидроуређајем са места возача. Возилом се управља помоћу волана и хидрауличног сервоуређаја. ZBD-2000 је концепцијски прилагођен за искрцавање из транспортних десантних бродова

на отвореном мору и улазак у брод са мора, те за брзо искрцавање на обалу и дејство из свога наоружања у десантно-јуришним операцијама још током приласка обали. Издужена дводелна валобранска плоча увећане је површине, смештена испод и изнад прамца возила (преклопно-расклопна). При кретању, издижући се на води, више изгледа као глисер него као класично амфибијско оклопно возило, које дубље урања у воду.

Возило је гусенично, са 2×6 пари потпорних точкова и торзионим огибљењем, са повећаним размаком точкова и хидрауличним амортизерима на првом, другом и шестом точку. Продужене је шасије (дужина 7,52 m), са погонским точковима напред и погонским блоком напред-десно. Тај концепт нуди бољу удобност и заштиту посаде, а олакшава улазак и излазак из возила кроз задња широка врата преко рампе, која се спушта до земље и подиже електроуређајем. Купола је на средини шасије, док је простор за искрцни део посаде у задњем делу оклопног тела.

Маса возила зависи од варијанте која је изведена на платформи ZBD-2000. Тањи оклоп је недовољан да штити од већих калибара, али је то уступак бољој пловности и штити од

БАЗНА КОНФИГУРАЦИЈА

Као базна конфигурација ZBD-2000 послужило је за развој неколико верзија амфибијских возила применом различитих модула наоружања или специјалних уређаја и опреме за наменска возила: ZBD-2000 APC – оклопни транспортер са тешким митраљезом 12,7 mm, ZBD-05AIFV – амфибијско борбено возило морнаричкодесантне пешадије са основним оруђем 30 mm, ZTD-05AAAV – лаки амфибијски тенк са главним оруђем 105 mm, ZBD-CCV – командо возило и ZBD-ARV – возило за извлачење и оправке и друге наменске варијанте.

пројектила AP 7,62 mm и парчади артиљеријских граната, а са предње стране од пројектила AP 12,7 или 25 милиметара.

Концепција оклопног тела даје могућност модуларне уградње, али идентичне примене истог погонског агрегата, ходног дела и распореда унутрашњег простора, са малим корекцијама, чиме се остварује бољи критеријум цена – ефикасност и смањују непотребни материјални и финансијски расходи. До сада је у оперативној употреби око 600 возила. Прво приказивање било је на свечаном дефилеу за шездесету годишњицу НР Кине, октобра 2009. године.

Гусенични БВП ZBD-05AFV

ZBD-05AFV (или Туре-05AIFV) је амфибијско гусенично борбено возило пешадије, намењено да садејствује лаким амфибијским тенковима у поморско-десантним операцијама, да превози одељење морнаричке пешадије (седам наоружаних маринаца) и подржава ватром искрцану групу. Развијено је на платформи ZBD-2000, али представља посебно возило са мало издуженом шасијом. Одређено да замени ранија амфибијска возила Туре-63 APC и БВП Туре-86. Возило има три члана посаде (двојица у куполи, возач напред лево), а у десантном простору може да вози још 5–7 наоружаних војника. Ба-

ZBD-05 AIFV искрцава се из десантног брода

ZBD-05 AIFV са топом 30 mm „шквал”

Пресек возила ZTD-05

лиметара. Новије ракете НЈ-9 се лансирају до 5.000 m, а пробијају 1.200 mm оклопа (Jane's Armor and Artillery Upgrades 2006/2007).

За улазак и излазак из возила моринци користе једнокрилна врата и задњи флапс у виду рампе, а посада и један маринач иза возача, своје отворе. У 2007. приказана је извозна варијанта возила са украјинским топом КВА-105 „шквал” 30x165 милиметара. Топ остварује брзину паљбе од 300 мет./мин., гађа оклопне циљеве на даљини до 1.000 m са панцирним пројектилима, остале циљеве на земљи до 2.000 m са разорним пројектилима, а нисколетеће авионе и хеликоптере на даљини до 4.000 метара.

Турбопрехрањивани дизел-мотор (домаћи на бази немачког Deutz) са течним хлађењем – ВF8М1015СР, сна-

листичка заштита са предње стране возила је отпорна на пројектиле АП 25 mm/1.000 m, а са осталих страна од АП 7,62 mm/100 метара.

Возило је наоружано аутоматским модификованим руским топом 2А72 30x165 mm са двоструким храњењем (500 метака у резерви), коаксијалним митраљезом Туре-86 7,62x54R (2.000 метака у резерви), два лансера ПОР типа НЈ-73С или новије НЈ-8 (Hong-Jiang), са две ракете у резерви и два четвороцевна лансера БДК 76 милиметара. Уместо те куполе, као алтернатива, спремна је и једночлана, такозвана Universal Turret – универзална купола. Око цеви се уочава решеткаста метална конструкција, слична код украјинске куполе „шквал”, као превентивно ојачање – да се цев не криви у току гађања. Топ је ефикасан против лако оклопљених возила. Са поткалибарним пројектилом М-929 APFSDS-T пробија 45 mm оклопа на 2.000 m, а 55 mm на даљини до 1.000 метара. ПОР НЈ-73С лансирају се на даљинама до 4.000 m, а пробојност оклопа је од 800–1.000 ми-

ге 585 КС (440 kW). Погонски агрегат обезбеђује максималну брзину на путу 70 km/h, а на води до 45km/h. Тако се ZBD-05 изједначио са америчким експедиционим борбеним возилом EFV – Expeditionary Fight Vehicle.

Возило је опремљено савременим оптоелектронским системима за осматрање дању и ноћу, ласерским даљиномером, системом за навигацију GPS, уређајем за НХБ заштиту и другим уређајима стандардне опреме савремених ОБВ. Цена је око два милиона долара (по другима три). Наводе се подаци да је пре пар година укупно било произведено око 600 (заједно са лаким тенком ZTD-05) возила. Боја возила је морински плава и бела или дигитализована, што указује на намену – за морнаричко-десантни корпус.

Лаки амфибијски тенк ZTD-05AIFV

ZTD-05AIFV, који се означава и скраћеницама AAV (amphibious assault-tracked armoured vehicle) – амфибијско јуришно гусенично оклопно возило, или AATG (Amphibious Assault Tank Gun) – амфибијски јуришни тенковски топ, односно лаки амфибијски тенк, такође је на бази платформе ZBD-2000. У сарадњи са Конструкторским машинским бироом из Туле (КПБ), Русија, искоришћена је новија варијанта челичне заварене куполе руског БМП-3М – „бахча”, као полазна основа за доградњу и прилагођавање за муницију 105 mm (кинеске производње). Тенк има четворочлану поса-

ZTD-05 AAG 105 mm форсира реку

ду, а по потреби може да превози још четири наоружана војника, који улазе кроз задња врата возила.

На истој платформи развијено је и возило за извлачење и оправке – ARV (Armor Recovery Vehicle).

Возило је наоружано топом 105 mm, олучене хромиране цеви са смањеном силом трзања, одводником барутних гасова и вишеламеластом гасном кочницом. Сличан је на лакој тенку Туре-63А, уграђен у куполу израђену од завареног челика. Може да гађа и са воде. Са топом је спрегнут митраљез Туре-86 7,62×54 mm, а на куполи десно је ПАМ QJC-88 12,7×108 милиметара. На обе стране куполе су по

против оклопних циљева и нисколетећих хеликоптера развијен је домаћи ракетизирани кумулативни пројектил, са полуаутоматским ласерским вођењем, за гађање на даљини 4–5 km (прецизност до 90 одсто на непокретне циљеве). Развијен на бази руског пројектила 100 mm 9M117 „бастион“ или новијег M117A1 „аркан“ (српски ласо, омча), пробојности 600–650 mm, односно 700–750 mm стандарног челика (RHA), а тврдих зиданих објеката дебљине од 1–1,5 метара. Како је топ стабилан у обе равни, може ефикасно да гађа и са воде, за време пловидбе, са већом тачношћу ласерски вођеног пројектила него стандардних то-

на копу је до 500 km (претпоставља се да је на води пловност могућа у континуитету до 7 m/h или до 120 km).

ZLT-05 TAAG (Tracked Amphibious Assault Gun) је гусенично амфибијско десантно-јуришно оруђе 105 mm (означава се и са AAV – Advanced Amphibious Assault Vehicle), идентичне конфигурације оклопног тела са ZTD-05. Примењена је незнатно модификована купола са топом 105 mm олучене цеви смањене енергије трзања, преузетих од амфибијског тенка Туре-63А. Са топом је спрегнут митраљез Туре-86 7,62×54 mm, а на боковима куполе су 2×4 БДК 76 милиметара. Требало је да на куполи буде монтиран ПАМ типа

Бригада ZLT-05
105 mm (без ПАМ-а)

четири лансера БДК 76 милиметара. Купола је мало повучена уназад (изнад 3. до 5. потпорног точка), како би тежиште масе возила допринело уздицању прамчаног дела када плови. Моторно одељење са хидрауличном трансмисијом уграђено је напред десно. Иза куполе је сандук за опрему, који додатно појачава заштиту од кумулативних пројектила са задње стране. Оклоп куполе са предње стране обезбеђује заштиту од пројектила AP25 mm на даљини од 1,000 m, оклопно тело од AP 12,7 милиметара.

Топ може да испалује тренутно-разорне (HE), кумулативне (HEAT) и поткалибарне (APFSDS-T) пројектиле. Стандардна даљина прецизне ватре из топа је до 2.000 m, а за веће даљине

повских метака.

Уграђен је савремени СУВ са компјутеризованим дигиталним балистичким рачунаром, дневним нишанским справама командира и нишанице са каналом ласерског даљиномера, а за ноћ се користи пасивни систем. За борбена дејства ноћу има и термалну камеру, а за оријентацију и навигацију систем GPS, уређај за НХБ заштиту и за аутоматско гашење пожара.

Погонски агрегат је мотор, водом хлађени, турбо-прехрањивани дизел, BF8M1015C, развијен са истом снагом као код ZBD-05 AIFV (585KS/440kW на 2.200 об./мин), обезбеђује специфичну вучну снагу од 25 KC/t, којом омогућава максималну брзину на путу до 70 km/h, а на води до 45km/h. Аутономија

QJC-88 12,7×108 mm, али није приказан. Посаду чине четири члана, а по потреби може да вози још четири наоружана војника. Остале карактеристике и перформансе ватрене моћи, покретљивости и заштите овога возила су идентичне са десантно-јуришним ZTD-05 105 mm, због чега се у називу често изједначају.

ZBD-03 AIFV (Airborne Infantry Fighting Vehicle) – ваздушнодесантно БВП (ZLC-2000 првобитна ознака, фабрички индекс – WZ506), развијено је на бази неких решења руских ваздушнодесантних возила БМД-2 и БМД-3, али са значајним иновацијама домаће конструкције. Неки аутори означавају то возило као ZBD-2000 или Туре-03 AIFV. Од 2003. до 2005. године присти-

ZBD-03 AIFV са падобранима на себи

гле су прве серије, када је успешно развијен и вишекуполни падобрански систем K/STW-17 за десантирање возила из транспортног авиона ИЛ-76. Први пут је јавно приказано на јубиларној паради поводом 60. година нове Кине, октобра 2009. При транспорту авионима уквцава се по три возила, заједно са посадама ван возила. Возило је ушло у оперативни састав ваздушнодесантног корпуса НОАК. Прва провера у оперативним условима изведена је на здруженом маневру кинеске и руске армије („Мисија мира“) 2005. године.

Код ZBD-03 приметне су разлике у конструкцијским решењима облика и распореда унутрашњег простора возила у односу на руске треанспортере. Конструкцију возила карактерише погонски агрегат напред десно, борбено одељење у средини, а транспортни простор за искрцни десант позади. Лево од мотора је место возача, а иза њега командирово. Оба имају на крову своје улазне отворе са поклопцима. Куполу опслужује само нишанција, који такође има свој улазни отвор на куполи. Позади, у десантном простору, превози се до четири наоружаних падобранаца, којима су на располагању два кровна отвора и једнокрилна врата позади.

Оклопно тело већих је димензија од руских БМД-3 (дужина 7,6 т, ширина 3,04), али је учињен уступак потреби да буде мање масе, ради капацитета транспортних авиона и ефективнијег парашутирања са падобранима. Заварени оклоп шасије је од лаких оклопних плоча (вероватно легура алу-

минијума), а купола је од завареног челика, ради рационализовања масе возила на осам тона, због чега штити посаду само од малокалибарских пројектила лаког наоружања.

Димензије возила у односу на масу, у поређењу са руским БМД, доводе у сумњу податак о маси од осам тона, осим уколико није коришћен композитни материјал. При спуштању на земљу хидропнеуматско огибљење ходног дела подешено је на минималну висину, како би приземљење било сигурније. За разлику од руског БМД-3, код кога је предвиђено да се посада десантира смештена у возилу, код ZBD-03 то није случај, већ се посада десантира са индивидуалним падобранима.

Основно наоружање је аутоматски топ 30×165 mm, кинеска модификација руског топа 2А72 (код првих серија ZLC-2000 био је топ 25 mm Bushmaster) са спрегнутим митраљезом 7,62 или 5,8 милиметара. На куполи је шински лансер ПОР типа НЈ-73С (Hong Jian) – усавршена „маљутка-2“ или „црвена стрела“, домета вођења 3.000 метара. У резерви су три ракете. На обе стране куполе су по три лансера БДК. Није познато да ли је оружје стабилисано, али се наводи да поседује нишанско-осматрачке системе са пасивним уређајима друге генерације, а нишанција и термалну камеру. За отварање ватре из личног наоружања постоје пушкарнице са оптичким приборима на бочним странама оклопног тела и на задњим вратима. За разлику од руских БМД возила, код ZLC-2000/ZBD-03 су изостављени чеони митраљежи у телу (лево и десно од возача), јер је иза возача командир возила, а напред десно је и погонски агрегат.

Мотор је дизел, ваздушно хлађени, непознате снаге, а трансмисија је хидро-механичка. Вешање ходног дела хидропнеуматског типа има подешавајући клиренс (од 150 до 450 mm), са 2×5 потпорних точкова, 2×3 точка носача гусеница, погонским точковима напред и водећим позади. Максимална брзина на путу је 65 km/h, на води 6 km/h (покреће се помоћу гусеница), а радијус кретања на копну је око 500 километара.

Амфибијски БВП

Туре-97 IFV или ZBD-97 (фабрички индекс WZ-502, познат у КНОА и као ZBD-04) јесте амфибијско борбено возило пешадије развијено као замена за ранији кинески модел БВП Туре-86 (БМП-1/WZ-501). Развој возила почео је крајем деведесетих година. Испитивања су вршена 2003/2004. године, да би 2005. било усвојено у наоружање НОАК под називом Туре-97 IFV. Оспособљено је да садејствује са новом, трећом генерацијом кинеских тенкова Туре-96МБТ и Туре-99МБТ.

Развој је започео у корпорацији NORINCO касних деведесетих, с ослонцем на концепцију руског БМП-3, али са реконфигурацијом према домаћем амфибијском возилу ZBD-04 и неким елементима руског ваздушнодесантног борбеног возила БМД-3. Возило је тако конципирано да обезбеди заштиту посаде у борби од малокалибарске муниције, ватрену подршку искрцног одељења и, по потреби, уништавање ОБВ противника, евентуално и хеликоптера. Мада је по облику врло слично руском БМП-3, идентичног наоружања, са куполом на средини платформе, возило се концепцијски разликује по уградњи погонског агрегата у предњи део десно, као и погоном на воду са два турбоелисна водомлазна покретача позади, тако да има боља амфибијска својства на већим даљинама од возила претходне генерације. Први снимци возила појавили су се 2003, а у оперативну употребу пристигла су 2006. године.

Израђено је од заварених плоча, тело је од алуминијумске легуре комбиноване са композитним материјалима (маса возила 21,5 t), а купола од че-

Типе 97 – ZBD-97 AIFV

личних плоча са додатним панелима напред. Купола је модификована „бахча-У“ из БМП-3М, са два члана посаде, јер је простор у куполи искоришћен за уградњу на поду ротационог аутомата за пуњење главног топа 100 милиметра. Распоред посаде (три стална и седам искрцних војника) је рационалан. Напред лево је возач, иза је командир искрцног одељења десанта, а у куполи су командир возила (десно) и нишанџија (лево). Чланови посаде и командир искрцне групе имају индивидуалне отворе за излазак/улазак са поклопцима, а искрцни десант два отвора на крову и једнокрилна врата позади. Са леве стране су две пушкарнице за дејство из личног наоружања, са десне стране једна и на задњим вратима такође једна. За колективну заштиту посаде уграђен је систем НХБ заштите са филтровентилационим уређајем (у куполи десно).

Осовно оруђе је топ-лансер олучене цеви, модификовани руски 2А70 калибра 100 mm, са ласерским системом за навођење кумулативних пројектила 9М117 „бастион“ или 9М117М1 „аркан“

и метак ЗУБК10 (копија руског). Гађа на даљинама 100–4.000 m, почетна брзина пројектила је 250 m/s (прецизност на крајњем домету 80 одсто погодака првим хицем), а пробојност РНА оклопа до 600 mm (новији пројектил 700 mm) иза ЕРО.

За пуњење топа 100 mm постоји ротациони пуњач на поду са полуаутоматским радом. У каруселу је смештено 30 метака (22 разорно-парчадног дејства и осам ПО метака ЗУБК-10 са вођеним пројектиlima), а осталих 10 метака је у засебном спремишту. Пуњач обезбеђује довођење метака на линију пуњења и са механизмом за пуњење убацивање метка у цев топа. Погон карусела је електромеханички, а у случају отказа могуће је и ручно управљање. На задњем зиду куполе су вратанца са поклопцем за избацивање празних чаура. Брзина паљбе из топа је до 10 метака у минути.

Помоћно наоружање се састоји од модификованог аутоматског топа 30 mm 2А72, десно од основног оруђа, ефикасне даљине гађања 1.500–2.000 m, крајњег домета до 4.000 метара. Топ је са двоструким храњењем, електромеханич-

ким погоном или ручним. У комплекту топа налази се 500 метака 30×165 mm (305 парчадно-разорних и 195 панцирних). Брзина паљбе је 330 мет./мин. Као замена може да се користи топ 30 mm 2А42 3, јер користе исте пројектиле 30×165 милиметара. Са панцирним пројектиlima пробојност оклопа је од 45 и 55 mm на даљинама 2.000, односно 1.000 метара. Спрегнути митраљез М86 7,62×54 mm (копија руског ПКТ) лево је од топа. У комплекту има 2.000 метака. Занимљиво је да није монтиран ПАМ 12,7 милиметара.

У комплекс СУВ-а интегрисани су: уређаји за навођење оруђа (електрични и мануелни), електромеханичка стабилизација у обе равни, комбинована нишанска справа нишанџије – оператора и панорамска справа командира са пасивно-активним каналом за осматрање ноћу, ласерски даљиномер за мерење даљине до 5.000 m (грешка до 10 m), дигитални балистички рачунар, сензори нагиба, брзине и угла циља. Нишанска справа нишанџије ради у два мода: дневном оптичком и ноћном активно-пасивном, са стабиланом нишанском линијом у две равни, а располаже и термалном камером за ноћ. Ласерски даљиномер има два радна канала – за мерење даљине и командни блок за ласерско навођење ракетизираних пројектила 9М117М. Нишан командира за нишанање на циљеве у ваздушном простору је перископски, монокуларни са оптичким и пасивно-активним ИЦ каналом за ноћ. Елевација оруђа је од –15 до +65 степени. За осматрање дању има четири кружно распоређена перископа.

Интегрисани КИС (командно-информациони систем) обезбеђује командовање, дигитализоване комуникације са деловима јединице и податке о стању система у возилу, размену информација и дистрибуцију преко електронских система телекомуникација, праћење распореда борбеног поретка на електронској карти... Ниво техничких информација је на вишем нивоу од онога у БМП-3.

Процењује се да је мотор дизел ВФ8М1015СР V-12 снаге 585 КС (440 kW), са течним хлађењем, који обезбеђује возилу масе 21,5 t, максималну брзину на путу 65–70km/h, а на води до 15–20 km/h (по другим 10–13 km/h). Занимљиво је да

мотор, према изјави званичника Завода, има просечну снагу на копну од 550 КС, а на води 600 КС. Мотор BF8M1015C развила је кинеска компанија „Hebei Huabei Diesel Engine Co. Ltd.“, у сарадњи са немачком фирмом „Deutz“. Трансмисија је хидромеханичка са 4+1 степеном преноса у мењачу, са хидростатичким уређајем за управљање возилом и преносником снаге на елисне водопокретаче. Аутономија кретања на сувом је до 500 km, а на води 6–7 m/h.

Ходни део се састоји из 2x6 пари двоструких потпорних точкова са гуменим обручима и 2x3 пара точкова носача гусеница. Погонски точкови су напред, а водећи позади. Вешање је са торзионим вратилима и хидрауличним амортизерима на позицијама првог, другог и шестог потпорног точка. Гусенични чланци су спојени са гумено-металним шарнирима и имају гуме папуче ради смањења буке и мањег хабања асфалтних коловоза. За погон на води уграђена су, на доњем задњем делу шасије, два турбоелсна водомлазна покретача. Ради ефикаснијег кретања на води, напред испод оклопа је валобранска плоча, која се хидроуређајем подиже пре уласка у воду.

На бази Type-97 IFV/ZBD-97 развијене су наменске варијанте борбених возила: ZBD-97 CP (Command Post) – командно-штабно возило; ZBD-97 AMS 120 (Armour Mortar System) – оклопни самоходни минобацач 120 mm; ZBD-97 ARV (Armour Recovery Vehicle) – оклопно возило за извлачење и оправке; ZBD-97 REF – возило за дотур горива до предњих положаја; SH-3 /PLZ-07 SPH 122 mm – самоходна хаубица 122 mm; ZBD-97 ATGW HJ-11 – возило са лансерима ПОВР (у развоју).

До сада је у наоружање уведено око 310 возила Type-97, у механизоване батаљоне (по 31 возило) оклопних пукова у шест механизованих дивизија. По другим изворима у оперативној употреби је око 500 возила (у саставу три моторизоване и једној механизованој дивизији на југоистоку земље). У понуди на страном тржишту цена једног возила је од 2 до 2,5 милиона долара.

Возило VN11

IFV/WZ-502G – унапређена верзија БВП Type-97(ZBD-97), које, у поређењу

са претходним моделом, има додатне панеле од челика високе тврдоће. Извозна варијанта је означена са VN11 IFV. Побољшања су изведена на заштити и систему за управљање ватром. Оклопно тело је од челичног лима. Испред куполе лево су два улазна отвора у тандему, а на крову иза куполе два велика правоугла поклопаца. Позади су једнокрилна врата за улазак посаде. У задњем делу превози се седам наоружаних војника. Маса возила је око 22 тоне. Возило се појавило на шездесету годишњицу нове Кине у Пекингу 2009. године. Варијанта VN-11 IFV је већ шест година у оперативној употреби неких јединица у средњој Кини.

Чеона страна куполе отпорна је на дејство пројектила AP30 mm/1.000 m, бочне стране тела на AP 14,5 mm/200 m, а остале на AP 7,62 mm из непосредне близине. Бацачи димних кутија, поред стварања димне завесе, у функцији су и ометања навођења ПО ракета вођених по ИЦ или ласерском снопу. Предвиђено је и аутоматизовано активирање лансера у функцији ИЦ ометача у случају опасности. Велика пажња посвећена је усвајању напредне технологије за подсистеме возила, која га чини унапређеним борбеним возилом у односу на руски БМП-3.

Основно наоружање задржано је као у ZBD-97 и уграђено је у двочлану куполу, стабилисано у обе равни. У комплекту топа 100 mm је 41 метак, од

којих је осам ласерски вођених пројектила. У саставу СУВ је интегрисан систем за праћење циља, КИС, навигациони уређај ГПС и термална камера.

Број возила VN-11 IFV за оперативну употребу кинеске армије процењује се на око 500 јединица, махом распоређених у саставу механизованих и моторизованих дивизија у унутрашњости Кине. Стога ће и оперативна употреба бити више окренута ка унутрашњем распореду механизованих састава, а не ка морнаричкоде-сантном корпусу.

На платформи VN-11 развијена је и побољшана варијанта БВП ZBD-08, са додатном оклопном заштитом и припремљеним вијцима за накнадно ојачавање оклопа. Амфибијност је смањена због веће масе возила и изостављања водомлазних пропулзора позади, ради чега је погон на води помоћу гусеница. Код нишанције и командира уграђена је термална справа за осматрање и нишањење ноћу. Комплекс наоружања је задржан као код ZBD-04/Type-97. Остале карактеристике возила су идентичне са претходним типом. Страни извори наводе да је тих модела произведено само око 50 јединица.

Тенк Type-63A

Type-63A LAT (Light Amphibian Tank), познат и као TYPE-63M, кинеске ознаке

VN11 (ZBD-08) са MB 120 mm, на вагону

ZTS63A (Z – оклопни, T – тенк, S – амфибијски), уз додатак пуног назива – лаки амфибијски тенк, фабрички индекс WZ-213, у производњи је од 1997. године. Извозна ознака је Туре-03Р. Руководство КНОА одлучило је крајем деведесетих година, када су били затегнути односи са Тајваном, да приступи унапређењу дуго експлоатисаног лаког амфибијског тенка Туре-63 са топом 85 милиметара. Недовољна ватрена моћ, слабије пловне карактеристике и потреба да се обезбеди борбено возило које ће имати побољшана амфибијска својства, могућност да се искрцава из десантног брода на 7–10 km од обале, да учествује у операцијама морнаричкодесантне пешадије на мору, да има већу ватрену моћ (топ 105 mm), којом би био у стању да се ефикасно супротстави тенковима M48 и M60 Patton, којима је располагала друга страна, били су основни поводи за потпуну модернизацију Туре-63.

Према доступним изворима о тенковима фамилије Туре-63 (свих модификација), произведено их је око 1.550. Процене су да је тенкова фамилије Туре-63 у КНОА од 800–1.200, од тога је око 300 Туре-63А, а било је предвиђено да се произведе око 600 возила. Туре-63 су продавани у неколико земаља.

Ти тенкови модификовани су у неколико верзија (Туре-63-1, Туре-63-2, Туре-63HG и Туре-63G). На задње две верзије уграђен је топ 105 mm, уместо ранијег 85 милиметара. Али дубока модернизација остварена је на моделу Туре-63-2 (WZ-211-2), развојем нове варијанте тенка Туре-63А(WZ-213). Тенк је задржао претходну концепцију унутрашњег распореда четворочлане посаде и основних делова са погонским агрегатом позади, куполом на средини возила, управним одељењем напред, с тим што му је оклопно тело продужено (9,6 m), веће је масе (22 t), па су ради бољег депласмана напред и назад уметнуте додатне секције (пространи празни танкови). Ходни део је исти, а купола је од заварених панцирних плоча (шестострана).

Оклоп возила од панцирног челика је дебљине 11–14 mm, куполе напред до 35–50 mm, тако да купола штити од пројектила AP 25 mm на 1.000 m, оклопно тело напред од AP 12,7 mm на 100 m и са осталих страна

од AP 7,62 mm, као и од парчади граната. На води се покреће са два турбоелесна водомлазна покретача позади, али више издигнутог положаја.

У односу на претходне моделе главна унапређења су следећа: боље су моритимне перформансе, већа брзина на валовитом мору и могућност искрцавања са десантног брода 6–7 km испред обале; пространија заварена купола са топом 105 mm олуцене цеви (Туре-63G/A, на бази енглеске L7A1) са 45 (по другима 38) граната у телу десно напред, спрегнути митраљез 7,62 mm Туре-86 са 2.000 метака и ПАМ W-85 12,7 mm на куполи са 500 метака. Унапређени СУВ (претпоставља се на бази СУВ-а најновијег основног тенка Туре-99 MBT). Има могућност испаљивања из топа полуаутоматски вођених по ласерском снопу ракетизираних пројектила (технологија руског система 9M117 „бастион“).

Остварење бољих перформанси на мору и брзине пловидбе Туре-63А је добио појачаним турбопрехрањиваним дизел-мотором типа 1215-7BW (снаге

581 КС/433 kW) којом постиже специфичну снагу од 26,4 КС/t. То је заједно са редизајнираним водомлазним покретачима помогло да тенк плови максималном брзином до 28 km/h (по другима 14 km/h) са аутономијом на води до 90km/h.

Тенковски топ 105 mm олуцене хромиране цеви може да испалује све врсте пројектила тога калибра, укључујући и оне из НАТО стандарда: поткалибарне (APFSDS), разорне (HE), кумулативне (HEA). Поткалибарни пројектил може да пробије RHA оклоп од 460–500 mm (најновији 650 mm) на даљини од 2.000 метара. Гађање се изводи и са воде у покрету, будући да је топ стабилан у обе равни. Пројектил је ефикасног домета до 5.000 m и прецизан до 90% погодака са првим хицем. Пробојност новог тандем-кумулативног пројектила је 750 mm оклопа. Може оптимално да се користи и у дејству по хеликоптерима на мањим висинама.

СУВ садржи дигитални балистички рачунар, интегрисани ласерски мод у нишанској справи командира, оптички канал са стабилсаном нишанском ли-

*Туре-63 А LAT 105 mm
плови брзином*

НАМЕНСКЕ ВАРИЈАНТЕ

На платформи ZBD-03 развијене су наменске варијанте возила: ZBD-03 CV (Command Vehicle) – командно возило са већим комфором за посаду и размештај телекомуникацијских електронских система, ZBD-03 ATGM carrier, самоходни лансер ПОР типа НЈ-8 или НЈ-9 ATGM, са 2x2 лансера на куполи и четири ракете у резерви.

Према неким информацијама, за сада је у ваздушно-десантном корпусу НОАК око 400 возила типа ZLC-2000/ZBD-03.

нијом справе нишанције и у пасивном систему за ноћ. Алтернативно је предвиђен и термални канал са видљивошћу даљином ноћу до 2.100 метара. У справе нишанције интегрисан је командни систем за ласерско вођење пројектила 9M117.

Тенк је опремљен сателитским системом за навигацију (GPS/GLONASS) та-

ко да може да се коректно одреди позиција тенка на мору дању и ноћу. Систем за колективну НХБ заштиту и аутоматски уређај за гашење пожара су саставни део опреме тенка. У тенк су уграђене пумпе за избацивање воде која је евентуално продрла у унутрашњост. У комплекту и је и доводна цев за ваздух мотора, која се поставља усправно изнад моторног одељења, ако је потребно.

Четири варијанте модернизације

Кроз модернизацију тенка Туре-63А развијене су четири побољшане варијанте: Туре-63А-1/ZTS-63А-1, Туре-63А-2/ZTS-63А-2, Туре-99 (WZ-213 и Туре-99-1.

Туре-63А-1/ZTS-63А-1 (индекс WZ-213-1), масе 18,7 т, има издужени прамац, веће бочне штитнике ходног дела, прикључне елементе за монтажу додатног оклопа, посебно ЕРА на куполи и савременије нишанске справе, укључујући и термалне. Уграђен је јачи мотор, 12-цилиндарски дизел 12150L2 са воденим хлађењем (400 KS/294 kW). Брзина на путу је 64 km/h, на води 12 km/h, аутономија 370 километара. На платформи овога тенка развијен је ОТ Туре-77, наоружан једним ПАМ 12,7 милиметара. Може да вози 16 наоружаних војника. Друга верзија јесте самоходна хаубица 122 mm Туре-89.

Туре-63А-2/ZTS-63А-2 (индекс WZ-213-2) има прикључке за накнадну монтажу додатног оклопа на куполи и телу тенка и примењену савременију софистицирану технику у СУВ-у, нишанским справама и другим уређајима за контролу и управљање тенком. На бази модела тенка Туре-63А развијени су оклопни транспортери серије и Туре-63С(WZ-213С) са више подваријанти.

Туре-99 (WZ-213) представља последњу модернизацију серије тенкова Туре-63А с почетка 2000. године. Два су основна унапређења: примена термовизијских система за осматрање и нишањење командира и нишанције и додатна пасивна заштита са ЕРА (кинески модел FY или руски „контакт-5“). Оклопно тело је више издужено (маса 20,5 т) и по облику идентично понтонској конструкцији са косим предњим и задњим делом. Облик куполе је задржан од претходног моде-

ла. Посада (четири члана) и наоружање (топ 105 mm × 45 метака, спрегнути миотраљез 7,62 mm × 1.000 метака и ПАМ 12,7 mm × 500 метака) је такође исто. Отвори водомлазних покретача су лоцирани више него код претходних модела серије Туре-63. Уграђен је дизел мотор од 1.000 KS/736 kW, тако да је специфична снага 48,5 KS/t, што је без премца код савремених тенкова. Међутим, брзина кретања на копну од 62 km/h и на води 12 km/h, не објашњавају узроке заостајања тих перформанси у односу на Туре-63А, уколико је јачина новог мотора толика. Аутономија је око 500 km на копну. У доступним информацијама се наводи да је тих тенкова до 2002. године произведено око 80 јединица, а да се предвиђа производња око 600 тенкова тога типа. Од 2002. године приступило се изради и опитног модела Туре-99-1, али нема конкретнијих података.

На бази модела тенка Туре-63А развијени су оклопни транспортери серије Туре-77 (WZ511) и Туре-63С (WZ-213С) са више подваријанти транспортера, возила специјалне намене, самоходне хаубице 122 mm, до лансера торпеда.

Прихватајући, условно, податке објављиване на интернету о броју оклопних борбених возила у копненој војсци КНОА (основних тенкова око 7.500, оклопних транспортера – гусеничних око 5.500 и точкаша око 2.200 возила), упоређујући их са бројем најновијих гусеничних амфибијских борбених возила, може се закључити да је почетком овога века КНОА дала тежиште развоја и производње лаких оклопних борбених возила на амфибијским возилима – гусеничним и точкашким. Зашто је тако одлучено није предмет овога прилога. Међутим, посматрањем карактеристика тих возила у погледу покретљивости на води и наоружања, лако се може оценити да су једна од најбоље наоружаних и да представљају у погледу амфибијских својстава конкуренцију најјачим армијама у свету, чак и по бројности. ■

Милосав Ц. ЋОРЂЕВИЋ

ИСТОРИЈА У ПОТРАЗИ ЗА УРАНОМ

Од 1960. до 1966. године у ЈРВ и ПВО коришћено је пет примерака хеликоптера „агуста бел” (Agusta Bell) 47J и два 47Г за потребе потраге за налазиштима урана. Високи захтеви који су постављани пред људе и технику на тим задацима доводили су до удеса. Док су АВ 47J/G летели са ознакама ЈРВ и ПВО остварили су 5.948 часова и 48 минута налета, што се може сматрати изузетно високим налетом, с обзиром на период од пет година службе.

П репознатљив изглед „Беловог” модела 47 са кабином облика рибљег ока, мотором са отвореном уградњом и решеткастим „остатком” летице познат је свима који су се смејали гледајући филм „MASH” о догодовштинама америчких санитетлија у Корејском рату. Уствари, варијанта која је коришћена у снимању филма ушла је у производњу тек када је у Кореји закључено примирје 1953. године. Независно од тог детаља, модел 47 има посебно место у историји као први хеликоптер који је произвођен у великим количинама.

Први прототип полетео је 8. децембра 1945. године. Америчке оружане снаге обезбедиле су велике поруџбине. У војној служби Bell 47 добио је генеричку ознаку Х-13 и званичан назив према индијанском племену Сијукси. У сва три вида оружаних снага

САД „белови” су коришћени примарно за обуку и одржавање везе. После више модификација, карактеристичан изглед достигнут је са моделом 47G из 1953. године.

Посебан правац у развоју био је модел 47J „ренџер” (Ranger), са кабином са три седишта за путнике и издвојеним пилотским седиштем и затвореним трупом и закапотираним мотором. Два посебно уређена примерка модела 47J, са војном ознаком УХ-13J, били су први председнички хеликоптери у америчкој историји – 12. јула 1957. године у Вашингтону председник Двајт Ајзенхауер био је путник у летици из састава 1401. одељења РВ САД.

Осим у матичној фабрици у САД, модел 47 произвођен је по лиценци у Италији, у фабрици „Агуста”, затим у Великој Британији у „Вестланду” (Westland) у сарадњи са „Агустом” и јапанском фирмом „Кавасаки” (Kawasaki).

Први југословенски војни пилоти хеликоптера

Прва два пилота ЈРВ која су прошла обуку за пилоте хеликоптера летећа су на Х-13. Били су то Никола Јовић, звани Коке и Никола Ђорић из 119. пука ЈРВ. Они су кроз програм америчке војне помоћи (од јануара до априла 1953. године) савладали курс у бази Сан Маркос у Тексасу у 3585. вингу за обуку пилота авиона за везу и хеликоптера (3585th Pilot Training Wing – Liaison-Helicopter). Основну обуку имали су на Х-13, а затим су прешли на Х-19 (ознака РВ САД за „сикорски 55“).

У то време већ су вођени преговори за набавку првих хеликоптера за ЈРВ кроз програм војне помоћи. Предложена је испорука хеликоптера „сикорски 51“ (Х-5 у РВ САД) из британске лиценцене производње. Из војне мисије ЈНА у Вашингтону, фебруара 1953. године, послат је телеграм у Београд, у којем се каже:

„Тражите Х-13 и Х-19. Први је школски двосед, а други транспортни за 10 људи са инструментима за слепо летење и свим радио-средствима. Немојте тражити Х-5 кроз С-51 јер је стари тип, више га не израђују и не лете“.

Телеграм је потписао шеф мисије генерал-мајор Данило Лекић. Касније је било још информација о недостацима С-51 који су се показали у пракси,

али и поред тога то су 1954. године били први хеликоптери уведени у наоружање ЈРВ. Пилот који је први летео на Х-13, Никола Јовић, постао је први командир 27. ескадриле са С-51.

„Нуклеарни програм“

Долазак првих примерака АВ 47Ј на наше просторе везан је за контраверзни југословенски „нуклеарни програм“, односно потрагу за радиоактивним сировинама које су биле предуслов за развој нуклеарне технологије. Предисторија „нуклеарног програма“ креће од 20. марта 1948. године, када је Одлуком Владе ФНРЈ основана Управа за координацију рада научних институција са задатком истраживања нуклеарних сировина. Скривени назив и скривене намере помно су чуване и

*Диплома првог пилота хеликоптера ЈРВ
Николе Јовића*

HELICOPTER PILOT			
Jorich, N. R.	Captain		
(NAME)	(RANK)		
17 Mar 53	San Marcos AFB, Texas		
(DATE GRADUATED)	(PLACE)		
70:00	H-13	H-19	
(HELICOPTER HOURS)	(TYPES FLOWN)		
<i>James C. Bush</i>	Supervisor		
(COUNTERSIGNED)	Heli Fly Tng		
	(DUTY)		

све активности биле су под строгим надзором државне безбедности.

У почетку радиоактивне сировине тражене су пешке, са Гајгер-Милеровим бројачем у руци. Подстицај раду југословенских истраживача дале су глобалне промене у односу према нуклеарном питању – 1955. и 1958. године одржане су две међународне конференције о примени нуклеарне енергије, на којима су први пут јавно изнета достигнућа у истраживању нуклеарних сировина.

У то време координација рада на „нуклеарном програму“ била је под контролом савезне Комисије на нуклеарну енергију, која је потписала низ уговора са државама које су имале искуство, кадрове и технику и покренуте су слободне набавке технике потребне истраживачима. С обзиром на то да су тада водеће силе користиле летелице за претраге на великих површинама терена, потражен је партнер вољан да југословенским стручњацима пружи потребну обуку. Неколико стручњака Савезног геолошког завода, односно сектора Б, задуженог за геолошко-рударска и нуклеарна истраживања, боравило је у СССР-у 1957. године на курсу за аеро-радиометрију, нарочито о начинима рада на планинским теренима. Осим сазнања о аеро-радиометријској проспекцији, из СССР-а је набављен први детектор АЦГМ-25 уграђен на С-51 из 27. ескадриле.

У летној сезони 1958. године проведена је проспекција неких терена у Србији и Македонији за које су већ постојала сазнања да су ураноносни. На основу првих искустава одлучено је да се набаве наменске платформе за проспекцију. Савезни геолошки завод 1959. године наручио је у Италији од „Агусте“ (Construzioni Aeronautiche Giovani Agusta) два примерка АВ 47Ј, подваријанте погоњене са мотором Лајкоминг (Lycoming) VO-435-A1D, максималне снаге 260 КС (194 kW) односно максималне трајне снаге 200 КС (149 kW).

С обзиром на то да су геолози имали свој стручни кадар и детекторе, али не и пилоте и техничаре, отворено је питање ко би требало да обезбеди

Југословенски пилоти са америчким колегама на обуци 1953. године у бази Сан Маркос (колекација Милана Мицевског)

Општински пилот фирме „Агустџа“ приказоа је 1960. године на аеродрому Земун примену АВ 47) у шрагању и сјасавању (Полиџика)

подршку за употребу хеликоптера. Договорено је да се одржавање повери ЈАТ-у, који је примио, у име Завода, АВ 47) са фабричком бројевима 1052 и 1055. У цивилном регистру означени су као YU-HAC и YU-HAD.

Први пробни лет на аеродрому Земун 4. маја 1959. године имао је YU-HAC, а два дана касније полетео је и

YU-HAD. Као инструктор за обуку пилота ангажован је Никола Јовић, који је децембра 1958. године пензионисан са дужности командира 27. ескадриле. За обуку пилота и геолога изведени су летови изнад Авале и рејона Крупња. Затим су хеликоптери упућени у Македонију, где је настављена обука на проспекцији у ширем рејону Струмице и Велеса.

После завршетка прве радне сезоне, у Савезном геолошком заводу одлучено је да се одржавање хеликоптера повери ЈРВ и ПВО. Оба АВ 47) избрисана су из цивилног регистра и 13. фебруара 1960. године уведена у оперативну евиденцију ЈРВ и ПВО, под ознакама 11561 и 11562. Хеликоптери су уврштени у 27. ескадрилу, у којој је за потребе Завода формирано одељење за проспекцију из ваздуха са три пилота и техничко одељење са шест подофицира авио-механичара, два војника, а ангажована је техничка подршка радионице са два подофицира и исто толико војника. Осим састава наменског одељења, на преобуку је кренуо командир ескадриле капетан прве класе Мирко Пилиповић.

Од почетка до краја службе АВ 47) под војним ознакама, њихова матична база био је аеродром Земун.

Завод је наручио трећи примерак АВ 47), фабрички број 1109, који је привремено уведен у цивилни регистар као YU-HAE. У војној евиденцији је од 19. маја 1960. године, са ознаком 11563. Нажалост, уништен је већ 16. јуна.

На један лет са аеродрома Земун, на прелет са маршрутом преко аеродрома Ниш и Петровац до Радовишта, полетели су командир 27. ескадриле Пилиповић, који је тек завршио преобуку са 13 часова налета и механичар Илија Рукавина. После попуне горивом у Нишу, посада је полетела даље према југу. На удаљености од око четири километра од Куршумлијске бање на висини од 300 метара, пилот је осетио јаке вибрације. Хеликоптер је нагло изгубио висину, иако су параметри рада мотора били нормални.

Пилот је покушао да колективном палицом одржи хоризонтални лет, али није успео. Зато се одлучио за принудно слетање на тешком терену. У пристајању на уски колски пут, ротор је закачио телефонске жице са леве стране и жбун са десне стране, а затим је захватио стабла пречника око 10 центиметара и на крају стрмину брда. Посада је изашла из хеликоптера и блатом из оближњег потока угасила пожар на мотору. Ротор и труп су уништени, а мењачка кутија и преносна

Италијански АВ 47) на демонстрацији слепања са њловцима у Београду 1960. године (Полиџика)

На проспекцију терена најчешће су летели пилоти, навигатор и оперативни детектор (колекција Бориса Циглића)

осовина тешко су оштећени. Хеликоптер је расходиан због обима штета.

Узрок удеса било је испадање завртња који повезује једну лопатицу за полугу, која спречава шетање лопатице у хоризонталној равни обртања у односу на другу лопатицу. Кривац за отказ био је произвођач, који је лоше термички обрадио завртња. Сличне проблеме имали су и други корисници. Према процени ЈРВ и ПВО, у основни проблем била је уградња ротора са металним крацима на главичину, која је пројектована за дрвене краке.

С обзиром на то да је буџет за потребе Савезног геолошког завода био велики и да су хеликоптери осигурани код Државног осигуравајућег завода, брзо је набављена замена за уништени примерак – у евиденцију ЈРВ и ПВО, 7. октобра 1960. примљен је четврти АВ 47Ј број 11564 (фабрички број 1117, регистарска ознака YU-NAF).

Аеро-проспекција

Приоритет над приоритетима за геологе почетком шездесетих година било је проналажење домаћег извора урана. На том задатку радило је око 400 људи из Завода, који је јуна 1960. године постао самосталан под називом Институт за истраживање нуклеарних

сировина у оквиру Савезне комисије за нуклеарну енергију (преименован је 1961. године у Завод за нуклеарне сировине и то име задржао је током на ма интересантног периода примене „белова“).

За аерорадиометрију (детекцију гама радиоактивности) набављени су амерички детектори ACS-10 и француски SPA-3. Осетљивост детектора била је 140-180 i/s на 1 μ R/h. Висина лета мерила се висиномером FM америчког порекла. Два АВ 47Ј била су предвиђена за аерорадиометрију, а трећи за комбинована аеромагнетска (детекција промене тоталног интензитета земљиног магнетног поља) и радиометријска истраживања. За комбиновано мерење коришћен је уређај ACGM-25, раније употребљаван на S-51. Радиоактивност се мерила са 72 Гајер-Милерова бројача, а магнетно поље са сондом осетљивости 20 гама. Уз тај уређај, коришћен је висиномер РК-2 совјетског порекла.

Задаци су се извршавали са малих висина – до 50 m изнад тла – често изнад брдско-планинског и шумовитог терена. Маршруте током лета планиране су на растојању од 150 до 200 m, због детаљног прегледа терена. У планинама се бирала маршрута обично низ рељеф или паралелно са речним

токовима, како би биле што мање осцијалиције висинске разлике прегледаног терена. У равницама маршруте су биле елипсоидне. Обично се полетало два пута, односно остваривана су четири полетања у трајању од два и више часова. Аутономија лета АВ 47Ј била је до три часа, али трајање лета било је ограничено на два часа и 45 минута. Чланови тима били су на ногама у три сата ујутро и полетало се у четири. Летело се рано ујутро јер се у планинским теренима због турбуленција и јаких струјања радни дан најчешће се завршавао до поднева.

У саставу тима за аеро-радиометрију на терену обично су била два АВ 47Ј, четири пилота и три авиомеханичара из састава ЈРВ и ПВО и тим завода – три геолога, техничар електронског одељења завода задужен за одржавање детектора и подршка (возачи, механичари, понекад и металостругар са покретном радионицом). Истовре-

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПРОСПЕКЦИЈУ ИЗ ВАЗДУХА

У почетку постојања, 1960. године, Одељење за проспекцију ваздуха било је у саставу 27. ваздухопловне ескадриле (хеликоптера). Наредбом за план реорганизације „Дрвар-1“, из марта 1961. године, 27. ескадрила постала је 783. ескадрила и пребазирана је на аеродром Батајница, а Одељење за проспекцију остало је на аеродрому Земун.

Када је фебруара и марта 1966. године реорганизован 107. пук помоћне авијације из Ниша, он је у свој састав преузео 783. ескадрилу, у којој је активно било само Одељење за проспекцију, сада преименовано у 1. одељење. У саставу одељења била су четири пилота и седам механичара. После одласка АВ 47Ј/Г из наоружања 1. одељења, почетком 1967. године, активирана је читава 783. ескадрила, премештена је у Ниш и попуњена кадрам и хеликоптерима С-55. Водеће дужности добили су пилоти који су летели на АВ 47Ј/Г, јер су у сложеним летовима стекли искуство.

мено је са тимом за аеро-радиометрију на исти терен одлазио и тим за проверу и селекцију аномалија радиоактивности, који је процењивао да ли је потребно наставити радове на локацији чија је повећана радиоактивност откривена из ваздуха.

Геолози су на основу процене терена одредили где ће се провести аеро-радиометријска истраживања – обухваћени су знатни делови Македоније, централне Србије, који су били главна потенцијална подручја проналажења нуклеарних сировина, те делови источне и централне Босне, Славоније, Загорја и североисточне Словеније.

У првој радној сезони у којој су геолози летели са војним пилотима, 1960. године, проведена је аерометријска проспекција планине Плачковце, затим Пелагоније, позиција код села Штавица и Маково...

Са три АВ 47Ј се врло динамично летело током сезоне 1961. и 1962. године на задацима потраге за ураном,

али и систематске провере аеро-магнетских аномалија у трагању са налазиштима гвожђа за потребе железара.

Геолог Завода у припреми за просјекцију из ваздуха у Бугојну 1961. године (колекција Бориса Циглића)

ЦЕНА ПОТРАГЕ ЗА УРАНОМ

Високи захтеви који су постављани пред људе и технику на задацима потраге за ураном доводили су до удеса. У две катастрофе које су се десиле у кратком временском размаку лета 1964. године страдала су четири човека.

У раним јутарњим часовима 15. јула из Благаца су полетели капетан прве класе Саво Билић, геолог Миле Миличевић и турски геолог на обуци Ерденич Ћетенбаш у АВ 47Ј, ев. бр. 11565.

Њихов задатак је била проспекција гребена Великог Јастребца у подручју Јанкове клисуре. Полетели су у 4 сата на рутински лет. Маршруте су предвиђале

високоризични лет кроз долину Расине, са праћењем конфигурације терена између два далековода – магистралног и регионалног. Пилот се трудио да одржи висину лета до 50 метара, избегавајући далековода. У осмом налету касно је приметио далековод и током пењања ударио кабином у громобрански вод, који се налазио око 7 m изнад електровода. Геолог Гојко Рончевић, који је био сведок догађаја, у свом сећању на катастрофу у монографији Савезног геолошког завода наводи да је уже громобрана клизило преко кабине и покидало носећи ротор.

Летелица је после 300 m од места удара пала у корито потока са висине од 100 m (према Рончевићу, а 200 m према извештају ЈРВ и ПВО) на велики камени блок и потпуно је изгорела. Милићевић је остао у кабини угњенан, а Билић и Ћетенбаш су испали из хеликоптера и страдали падом у провалију.

Лоша срећа пратила је потрагу за ураном. Седам дана после поменуте катастрофе срушио се у Јанковој клисури још један АВ-47Ј, овај пут примерак 11561. Тим за аеро-магнетометрију био је 22. јула на задатку мерења на подручју Горажда, у кањону Дрине. Пилот капетан прве класе Драган Шево и геолошки техничар Милан Пешић Френки летели су у близини села Борак брдо.

После 1 h и 55 min лета при понирању низ падину Јабукe, на висини од око 20 m, сломио се један крак репног ротора. Услед насталог момента дошло је до смицања заковица и пуцања прирубнице репног ротора заједно са редуктором. Ротор је ударио у заштитну цев на крају летелице, одломио се и део крака је ударио у један крак главног ротора. Пилот је прелетео око 900 m у покушају да на планинском терену пронађе погодно место за безбедно приземљење. Приликом прилаза на слетање летелица се окренула, пала и планула. Пилот Шево извукао се из кабине и преживео је са мањим повредама. Техничар Пешић нашао се у ватри и извучен је са врло тешким опекотинама. Пребачен је у Београд на пластичну хирургију, али је подлегао повредама десетак дана после удеса.

Током службе у ЈРВ и ПВО мала флота АВ 47 летела је са њровизорних хелидрома у забаченим деловима бише Југославије (колекција Шиме Оштрића)

Мала флота остала је без једне летелице у удесу који се догодио 31. маја 1963. године. Два АВ 47 била су у Подујеву, на задатку проспекције Радан планине. У ноћи пре удеса падала је снажна киша. Летови су одложени до послеподне и оба АВ 47 полетела су око 18 часова. После 10–15 минута лета вратили су се у Подујево због веома снажног ветра. Када се метео-ситуација побољшала, са једном летелицом, ев. бр. 11562, полетели су у 19 часова пилот мајор Симо Кото-

раш, заменик командира 783. ескадриле и геолог Живорад Јаковљевић. Маршрута је била између села Качикол–Кочићи, југоисточно од Подујева, код Батлавског језера. Задатак је извршаван изнад шумљеног брдовитог терена. Изнад засеока Пајићево пилот је извео два налета и при заузимању курса за трећи звук летелице се нагло променио и затим се чуо пуцањ. Летелица је пала у шуму Дубока око 7 сати и 44 минута. Пилот и геолог превезени са другим АВ-47 у болницу у Приштини. Ко-

Горска служба шрагања и сјасавања користила је АВ 47-2А за акције на Алпима (МЦ „Одбрана“)

УКУПАН НАЛЕТ

Док су АВ 47/Г летели са ознакама ЈРВ и ПВО, остварили су 5.948 часова и 48 минута налета, што се може сматрати изузетно високим налетом с обзиром на временски период од пет година службе. Године 1960. имали су 842 h налета, 1961 – 1.313 h и 14 min, 1962. године 1.016 h и 42 min, 1963 – 1.116 h и 37 min, 1964 – 500 h и 21 min, 1965 – 521 h и 23 min и 1966. године – 638 h и 31 min.

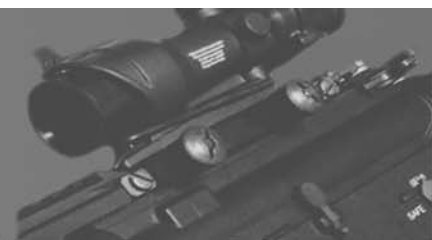
тораш је задобио прелом десне ноге изнад натколенице, посекотине и огреботине по лицу и јак потрес мозга, па је због повреда пензионисан. Јаковљевић је имао прелом десне надлактице и низ раздеротина и лакших повреда.

На основу анализе остатака летелице закључено је да се одвојио један крак репног ротора. Центрифугалне силе довеле су до лома редуктора, скретања у десну страну и наглог губитка вертикалне висине. Уследио је удар у шуму. Крак ротора пронађен је неоштећен и одломљен у корену на храстовом дрвету на висини од седамосам метара. Редуктор је пао 70–80 метара од места где је пронађен крак, а летелица се налазила још 100–120 метара даље у шуми.

Анализа поломљеног крака у Одељењу за метале Института за испитивање материјала НР Србије потврдила је да је до лома дошло пре удара у дрво због „пренапрегнутости материјала“, односно замора.

Одељење за проспекцију одржано је на бројном стању од три хеликоптера пријемом последњег, петог АВ 47, број 11565 (фабрички број 1152, регистарска ознака YU-NAK), који је у ЈРВ и ПВО уведен 9. септембра 1963. године.

После две катастрофе јула 1964. године отворено је питање обуке пилота за АВ 47. Зато су наручена два примерка АВ 47Г-4, подваријанте са мотором VO-540B1B3 снаге 280 КС (208 kW). У евиденцију ЈРВ и ПВО, маја, односно септембра 1965. године

уведени су под бројевима 11566 и 11567 (фабрички број 2507 и 2508, регистарска ознака YU-HA1 и YU-HA2).

Тачка на пројекат

Крај југословенског нуклеарног програма директно је повезан са великим политичким променама које су покренуте јула 1966. године на Брионском пленуму ЦК СКЈ. Једна од последица удараца на федералне институције било је преиспитивање нуклеарног програма и рада Савезне комисије за нуклеарну енергију, коју је предводио Александар Ранковић. Политичари који су „дали крила“ нуклеарном програму и то дословце подржавали буџетом за истраживања из ваздуха, прекинули

су наставак рада на потрази за ураном драстичним смањењем буџета. Осим прекида рада на терену, продати су преостали АВ 47Ј/Г, већи део парка теренских возила и аутобуса, радионица, а без посла је остао део кадра.

За време док су АВ 47Ј/Г летели са ознакама ЈРВ и ПВО остварили су 5.948 часова и 48 минута налета, што се може сматрати изузетно високим налетом с обзиром на временски период од пет година службе. Осим тога, нису сви АВ 47Ј/Г летели истовремено, а неки од примерака уништених у удесима имали су занемарив налет. На пример, 11563, који је први уништен, имао је пре пријема у ЈРВ и ПВО 22 часа и 10 минута налета, а у „војној слу-

жби“ само два часа и 40 минута. Налет изражен по појединачном примерку био је рекордан у историји ЈРВ и ПВО за све категорије летелица – у 1961. и 1963. години просек је износио 438 часова, односно 429.

Последњи летови забележени су новембра 1966. године.

Избор хеликоптера за платформу за истраживања у тешко проходним брдским и планинским теренима дао је резултате. Аеро-метријском перспекцијом јуна 1962. године откривено је лежиште урана у кањону Злетовске реке у Македонији. Према процени геолога Завода, реч је о економски најзначајнијем налазишту у бившој СФРЈ. ■

Александар РАДИЋ

ПРВИ ПОЛИЦИЈСКИ ХЕЛИКОПТЕРИ У ЈУГОСЛАВИЈИ

Први хеликоптер српске милиције: АВ 47Ј-2А са регистарском ознаком YU-HAL 1967. године (Полишика)

Хеликоптери су почели да се примењују на полицијским задацима на нашим просторима 1965. године, набавком АВ 47Ј-2А са мотором VO-540В1В3. Од фабрике „Агуста“ наручена су три нова примерка са фабричким ознакама 2090, 2091 и 2092, који су у низу уведени у југословенски цивилни регистар као YU-HAK, YU-HAL и YU-HAM. У почетку, због обуке и овладавања новом техником, све три летелице биле су стационаране у Београду, као имовина савезних органа унутрашњих послова. Први пилоти и механичари примљени су из ЈРВ и ПВО и започела је обука. После Брионског пленума, у складу са децентрализованим моделом организације милиције од 1967. године, АВ 47Ј-2А су подељени између три република СУП-а – Словеније, Србије и Хрватске, по редоследу регистар-

ских ознака. На аеродрому Брник премештен је YU-HAK. Врло савесни и прагматични Словенци користили су свој АВ-47Ј2А за редовне полицијске задатке и за подршку горској служби транспорта и спасавања у планинским пределима. Хеликоптер YU-HAK летео је до 1983. године. Сада се чува

као предмет од историјског значаја и још увек је на аеродрому Брник.

Јединица Републичког СУП-а Србије формирана је 1. јануара 1967. године и као прву летелицу добила је YU-HAL. Око јединог АВ-47Ј2А формирано је језгро јединице која је знатно порасла 1971. године пријемом три нова савремена АВ-206 „џет ренџера“. Доласком новог изданка „Белове“ пројектантске школе АВ-47Ј2А је изгубио на значају, али је задржан у јединици све до 1976. године, када је примљен четврти „џет ренџер“. Стари АВ-47Ј2А је постао сувишан. Продат је ВЗШ Загреб (касније Образовни центар „Руди Чајавец“), где је коришћен за обуку пилота и као учило, до брисања из регистра 1984. године. Добро очувани YU-HAL изложен је у Техничком музеју у Загребу.

У турбулентној 1991. години извучен је из централног хола збирке са намером да се користи за потребе хрватских оружаних снага у грађанском рату. У Осијеку се покушало са наоружавањем АВ-47Ј2А лансерима невођених ракетних зрна 2,75 (ВРСС-69,8 mm), какви су шездесетих година коришћени на млазним ловцима-пресретачима Ф-86Д. У то време су старе ракете остале у складиштима као наоружање за лаке борбене авионе „крагује“ и неке од њих дошле су у руке хрватских снага. Покушај наоружавања YU-HAL завршио се неславно и када су се прилике на терену смириле, враћен је у музеј.

Трећи АВ-47Ј2А, са регистарском ознаком YU-HAM, коришћен је у Републичком СУП-у Хрватске. Уништен је у удесу 1979. године.

Републички СУП Хрватске од 1971. до 1978. године имао је још један АВ-47Ј YU-HAG (фабрички број 1149), првобитно коришћен од 1961. године у предузећу „Електроисток“, са матичним аеродромом Земун. Такође, у РСУП Хрватске коришћена су два АВ 47Г преузета пред крај седамдесетих година од Привредне авијације Осијек. Један од та два примерка био је YU-HA2, односно 11567, раније коришћен у ЈРВ и ПВО.